

**THOMAS HOBBS' STATE OF NATURE AND INTERNATIONAL
RELATIONS: INTERPRETING THE CONFLICT IN UKRAINE**

**THOMAS HOBBS NATURTILSTAND OG INTERNASJONALE
RELASJONER: TOLKNINGER AV KONFLIKTEN I UKRAINA**

EIRIK NISING LINDEMAN

MASTEROPPGAVE I FILO350

INSTITUTT FOR FILOSOFI OG FØRSTESEMESTERSTUDIER

UNIVERSITETET I BERGEN

04.12.2017

HØSTSEMESTER 2017

VEILEDER: PAOLA DE CUZZANI

Innhold

Innhold.....	1
<i>English Summary</i>	2
<i>Innledning</i>	4
Del 1: Grunnleggende elementer i Hobbes sin filosofi.....	6
<i>Naturtilstanden som begrep</i>	6
<i>Statens samhold og fornuften hos Hobbes</i>	9
<i>Rett er makt i Hobbes sin krigslignende naturtilstand</i>	14
<i>Dialogen mellom filosofen og studenten: En kort beskrivelse av den internasjonale naturtilstanden</i>	17
<i>Leviathan – er den internasjonale naturtilstanden relevant i dag?</i>	19
<i>En kort beskrivelse av FN, NATO og EU</i>	21
<i>Er «Rett er Makt» et utdatert realistisk syn, eller er det fortsatt relevant?</i>	23
<i>Hobbes sine naturlover: En grunnleggende del av naturtilstanden</i>	26
<i>Den 1., 2., og 3. naturloven: Grunnsteiner i naturtilstanden</i>	27
Del 2: Gallarotti og Williams, alternativ til Hobbes krigstilstand?.....	32
<i>Fornuft og rasjonalitet</i>	32
<i>Gallarotti og den moderate naturtilstanden</i>	34
<i>Williams' skeptisisme: en advarsel for aggressive stater</i>	37
<i>To begrepspar: kontrakt og stat – tåpen og forbundet</i>	39
<i>Tåpens forhold til forbundet – en kalkulerende sviker?</i>	44
<i>Kan forbund samarbeide? Finnes det en dømmende tredjepart?</i>	48
<i>Tåpen som personifisering av anarkiet</i>	50
<i>Forbundet og det internasjonale samfunn</i>	51
<i>Suverenen som tredjepart – forbundet og staten</i>	53
<i>Gallarotti - er fred mulig?</i>	56
<i>Williams – selvkontroll og forsiktighet mellom stater?</i>	58
<i>Konklusjonen på Gallarotti og Williams' alternative tolkning</i>	63
Del 3: Ukraina – krig og okkupasjon.....	65
<i>Ukraina-krisen: Bakgrunnen for konflikten, og partene i den</i>	66
<i>Russisk-ukrainske forhold</i>	67
<i>Euromaidan – revolusjon og konflikt</i>	69
<i>Kampen fortsetter: Krim</i>	69
<i>Donetsk og Lugansk. Stillingskrig</i>	73
<i>Sanksjoner mot Russland</i>	75
DEL 4: Williams og Gallarotti – diskusjon.....	76
<i>Konflikten mellom Russland og Ukraina – et eksempel på at rett er makt?</i>	76
<i>Ukrainas medlemskap i NATO: et spørsmål om Rett er makt?</i>	82
<i>Williams og Skeptisisme: Usikkerheten om Krim</i>	87
<i>Gallarotti: Skulle Russland holdt seg til samarbeid?</i>	94
<i>NATO sin reaksjon</i>	96
<i>Gallarotti: forbundets tilstedeværelse i Ukraina</i>	97
<i>Gallarotti og hobbesianske forbund i internasjonal politikk</i>	98
Konklusjon.....	100
<i>Anarki eller internasjonalt samfunn?</i>	100
<i>Hvilken konklusjon gir tolkningene oss?</i>	104
<i>Hobbes naturtilstand er fortsatt relevant i internasjonal politikk</i>	106
Kildeliste:.....	108

English Summary

Is the philosophy of Thomas Hobbes still relevant in the study of international relations, and, if so, why and how? While the classical, often labeled «realist» interpretation of Thomas Hobbes' state of nature is a state of war, there are other ways to interpret it. Giulio Gallarotti and Michael C. Williams present us with two interpretations in which they argue that there are alternative ways of using Hobbes' state of nature to understand international relations. I will examine the conflict between Russia and Ukraine with the help of Gallarotti and Williams and try to understand how the conflict has evolved and thus if Hobbes' philosophy is still relevant in modern international relations.

I start with a description of Hobbes state of nature and the laws of nature before I introduce three interpretations that can be used on international relations from the philosophy of Hobbes. All are based on Hobbes' state of nature. First the classical, realist interpretation that the state of nature is a state of war where *right is might*. I choose to call this the classical Hobbesian interpretation. Secondly, Williams' interpretation that uncertainty among the individuals in the state of nature prevents the individuals from assaulting one another. Thirdly, I will discuss Gallarotti who believes that the state of nature is a place of cooperation. Those who do not cooperate are excluded from further participation. I will apply these interpretations on the conflict between Ukraine and Russia in order to figure out if they can be used to broaden the understanding of the conflict.

My conclusion is that Hobbes' philosophy is still relevant to the study of international relations because Hobbes' state of nature gives us a broad understanding of international relations. There are different ways to understand the conflict in Ukraine depending on the different interpretations and how we apply them. Using *right is might* we come to the conclusion that Russia had the right to take Crimea because they had the power to take it. Gallarotti's interpretation on the other hand argues that since Russia is unwilling to cooperate it is justly punished for its unlawful interventions. Williams' interpretation places itself between the classical Hobbesian and Gallarotti's interpretations. Williams can be used to advocate that Putin had the right by might, but at the same time that the Russian state was irresponsible and should have stayed away from Crimea. Interestingly, however, all of the interpretations agree that Russia overstepped its right by intervening in the Donbass region in Eastern Ukraine. I use Gallarotti and Williams to get a broader understanding of Hobbes' philosophy in international relations. By

presenting a more nuanced reading of Hobbes, my aim is to show that Hobbes may have more relevance still and could tell us more about international relations than the views presented in classical interpretations.

Innledning

Denne oppgaven dreier seg om Thomas Hobbes sin politiske filosofi og fortsatte relevans for internasjonal politikk. Den beste måten å undersøke dette på, er å anvende filosofien på et konkret nåtidsproblem. Målet mitt i denne oppgaven er å undersøke om Thomas Hobbes sin filosofi kan brukes til å analysere konflikten i Ukraina. Hobbes sin naturtilstand oppfattes normalt som en voldelig krigstilstand der samarbeid er umulig og den sterkeste rett gjelder. Dette er en klassisk fortolkning av Hobbes, ofte oppfattet som «realistisk» fordi den springer ut av menneskets natur, og overføres til maktforhold i internasjonal politikk der stater eksisterer i en usikker krigstilstand, og hvor de sterkeste statene har større rett enn små stater, fordi de kan bruke større makt.

Det er derfor vanlig å oppfatte Hobbes som en politisk realist, og som en representant for denne retningen i studiet av internasjonal politikk. Grunnlaget for dette er alltid følgende: Hobbes sin naturtilstand beskrives som et anarkisk selv-hjelp system der alle er opptatt av sine egne interesser. Samarbeid er umulig i en slik situasjon fordi det er umulig å stole på at andre vil forholde seg til sin del av avtalen. Dette overføres nesten direkte til internasjonal politikk i fortolkninger av Hobbes. I internasjonal politikk er nasjonene bare interessert i sin egen velferd, og muligheten for krig ulmer til all tid. Fordi det ikke finnes en stor stat som kan holde alle nasjonene i sjakk, så er det den sterkeste rett som gjelder, og ingen er trygge. Dette er det jeg vil kalle den klassisk hobbesianske tolkning av Hobbes i internasjonal politikk.

Men det kan finnes flere, og utfyllende, tolkninger av Hobbes sin naturtilstand. Hvis man baserer seg på en tolkning av naturtilstanden som ikke er så anarkisk og krigersk som man tradisjonelt har trodd, så vil det kunne gi oss en annen forståelse av Hobbes sin beskrivelse av internasjonal politikk. Jeg skal ta for meg tolkningene til Guilio Gallarotti og Michael C. Williams som begge hevder at den internasjonale naturtilstanden ikke behøver å være så voldelig og krigslignende som mange tar for gitt. Disse forskjellene blir poengtert av Norberto Bobbio i boken *Thomas Hobbes And The Natural Law Tradition* der han undersøker de forskjellige elementene ved naturtilstanden og hvordan de påvirker

teorien som naturtilstanden presenterer. Disse forskjellene vil jeg komme tilbake til når jeg bruker tolkningene til Williams og Gallarotti.

Gallarotti skriver i artikkelen *The enduring Importance of Hobbes in the Study of IR* at samarbeid ikke bare er et mulig unntak i naturtilstanden, men en selvfølge. Han legger vekt på Hobbes sin beskrivelse av tåpen eller *The Fool* som ikke tror at samarbeid er mulig i naturtilstanden. Gallarotti diskuterer også Hobbes sin beskrivelse av forbund (*Confederates*). Gallarotti tolker dette som stabile samfunn som eksisterer i naturtilstanden. Williams skriver i artikkelen *Hobbes and International Relations: A Reconsideration* om at de forskjellige statene holdes tilbake av usikkerheten som eksisterer i naturtilstanden, og at dette gjør dem forsiktige og hindrer stater i å være aggressive. Gallarotti går enda lenger ved å hevde at naturtilstanden til Hobbes faktisk legger opp til aktivt samarbeid mellom individer. Individer i naturtilstanden som ikke vil samarbeide blir straffet av flertallet. Stater i den internasjonale naturtilstanden oppfordres dermed til samarbeid, og kan straffes hvis de bryter internasjonale regler. De legger begge vekt på elementer av rasjonalitet i sine fortolkninger av Hobbes. I den norske oversettelsen av *Leviathan* er reason oversatt til fornuften. (Hobbes. 1651/2012 S:135) Rasjonalitet og fornuft betyr i dagligtale stort sett det samme, men jeg tror det er riktigere å bruke «fornuft» når vi snakker om Hobbes sin filosofi. Dette er for å skape avstand til rasjonalitets-begrepet i senere i filosofisk teori (for eksempel rational choice-teorien), som kom etter Hobbes. På den annen side er det mulig å se at Gallarotti og Williams bruker elementer fra senere rasjonalitetsteori for å utfylle fornuftsdiskusjonen hos Hobbes.

Hvis Gallarotti og Williams har rett i sine tolkninger av Hobbes sin naturtilstand, må vi ikke stille spørsmål om det er riktigere å vektlegge Hobbes også som en rasjonalist og en tenker hvor forsiktighet demper den aggressive realismen? En tenker som anerkjenner politisk realisme gjennom den anarkiske naturtilstanden samtidig som han anerkjenner fred som en universal norm og aksepterer at samarbeid og kompromiss mellom individer og stater skjer fordi dette er rasjonelt og mindre farlig?

Det blir viktig å undersøke hva de to tolkningene innebærer og kan tilføre til den klassiske tolkningen av Hobbes. Det er tre tolkninger av Hobbes naturtilstand som jeg skal bruke for å analysere konflikten mellom Russland og Ukraina, og som jeg skal se om leder til forskjellige svar. Hvis vi bruker den klassiske hobbesianske tolkningen om den sterkeste rett, kan dette passe godt med Russlands rolle i

konflikten. Men svaret er kanskje ikke så enkelt når vi bruker Gallarotti og Williams. Gallarottis vektlegging av fornuft vil kunne tolkes til at et Russland som ikke er interessert i samarbeid med andre kan bli straffet på måter som gjør at de ikke fremstår som så sterke likevel. Williams hensyn til forsiktighet er mer usikker og kan kanskje tolkes i retning av at Russland på lang sikt kan tape på å være aggressiv, samtidig som de på kort sikt kan ha nådd sine mål i Ukraina.

Et mål med denne oppgaven er å se om Hobbes fortsatt er relevant i internasjonal politikk, og om han kanskje er mer anvendelig enn vi har trodd, fordi nyere tolkninger viser at Hobbes kan bidra med bredere og mer nyanserte svar enn det som har vært vanlig. Jeg bruker derfor tolkningene til Gallarotti og Williams til å spørre om de kan gi oss mer nyanserte perspektiver på naturtilstanden i internasjonal politikk. Da blir sentrale begreper som naturtilstanden, naturlovene, rett og makt, samtalen mellom filosofen og studenten, og problemet med tåpen, viktige elementer på veien mot beskrivelsen av Russlands fiendtlige handlinger i Ukraina og forholdet mellom Russland, Ukraina og det internasjonale samfunn etterpå.

Del 1: Grunnleggende elementer i Hobbes sin filosofi

Naturtilstanden som begrep

Naturtilstanden er et politisk – filosofisk begrep som ble utviklet av kontrakts-teoretikere fra det syttende århundre. Begrepet kjennetegner de moderne naturretts-teoriene sammen med begrep om medfødte rettigheter og samfunnskontrakt. Naturtilstanden betegner en før-politisk tilstand; dvs en tilstand som finnes før skapelsen av staten og positiv lov, og er også grunnlaget for statens eksistens. Thomas Hobbes er i dag regnet som en av de fremste representantene for klassisk politisk filosofi og kontraktsteori, hvor det også er vanlig å regne John Locke og Jean-Jacques Rousseau. Det er Hobbes jeg skal bruke i denne oppgaven.

For å bedre forklare begrepet naturtilstanden vil jeg benytte meg av Norberto Bobbios analyse i kapittel én i boken *Thomas Hobbes and the Natural Law Tradition*. Bobbio presenterer naturtilstanden som et kjerneelement i det som han kaller “the model of natural law theory” i moderne filosofi som strekker

seg fra Hobbes til Hegel, det vil si. det bakenforliggende konseptuelle rammeverket som ble utviklet i syttende og attende århundre for å rettferdiggjøre politisk forpliktelse og makts-legitimitet prinsippet. Sentral i denne modellen er hypotesen om den sosiale kontrakten forstått som et mellomliggende element fra naturtilstanden til statsdannelse. Alt dette står i kontrast til den inntil da dominerende aristoteliske modellen fra Aristoteles. Den aristoteliske modellen forteller oss at staten – eller bystaten – har sitt grunnlag i familien, og vokser gjennom landsbyen som et mellomstadium. I den antikke bystaten ble det fattet dirkete, kollektive beslutninger om styre og stell. Bobbio bruker bevisst ordet modell når han snakker om de to politiske teoretiske rammeverker fordi historisk-sosiale forbilder av den ene og den andre teori aldri har eksistert. Historisk har overgangen skjedd fra den føydale samfunn til eneveldige kongedømmer avløst av konstitusjonelle monarkier eller republikker i århundrene som fulgte.

Når Norberto Bobbio presenterer oss for naturtilstand setter han opp seks punkter som er helt sentrale. Selv om forskjellige filosofer vil ha variasjoner, så vil disse 6 punktene alltid forbli kjernen i naturtilstanden. De seks punktene som alle naturfilosofer fra Hobbes til Hegel forholder seg til er følgende:

1. Naturtilstanden er en ikke-politisk og til og med en anti-politisk tilstand, og er startpunktet for analysen av staten og statsdannelse.
2. Naturtilstanden og den politiske staten står imot hverandre, fordi den politiske staten dannes som antitese til naturtilstanden.
3. Bestanddeler i naturtilstanden er stort sett enkelte individer, selv om de kan være forente grupper. Bobbio bruker her *stort sett* fordi i naturtilstanden kan det også dannes familier og andre grupper. Individene kan derfor være sosiale i naturtilstanden selv om de ikke lever i et strukturert samfunn.
4. Naturtilstandens bestanddeler er alle frie og helt like. Naturtilstanden blir derfor alltid beskrevet som en tilstand av frihet og likhet. Hva som faktisk legges i begrepene frihet og likhet kan derimot variere mellom filosofer.
5. Overgangen fra naturtilstanden til et politisk samfunn skjer ikke fordi det er naturlig og må skje. Overgangen utføres gjennom en eller flere aktive konvensjoner. De er frie og bevisste handlinger som er utført av individene fordi de har et ønske om å forlate naturtilstanden. Den politiske staten blir derfor

beskrevet som et kunstig og ikke naturlig vesen; skapt av mennesket.

6. Eksistensen av det politiske samfunnet grunnlegges og legitimeres fordi den har tillatelse fra individene til å eksistere. Legitimitets-prinsippet av politisk makt er derfor konsensus/enighet.

Selv om disse seks punktene er de sentrale faktorene i naturtilstanden, så er de ikke alltid helt like fordi forskjellige filosofer vil skape sine egne endringer og ikke ubetydelige variasjoner av disse punktene.

Variasjonene som gjelder naturtilstanden kan samles under de tre følgende punkter:

1. Forskjellige måter å beskrive naturtilstanden på. Er naturtilstanden en faktisk historisk tilstand eller er den en teoretisk tilstand som brukes som eksempel?
2. Er naturtilstanden en krigstilstand eller er den en fredelig tilstand?
3. Er naturtilstanden en tilstand hvor individene lever isolerte og kun kjemper for sin egen overlevelse, eller finnes det muligheter for samarbeid i en i hvert fall delvis sosial tilstand?

Det finnes forskjeller også når det gjelder kontraktsteorien som går på kontraktens form og hva kontrakten faktisk inneholder. Her finner vi i all hovedsak fire temaer der meningene spriker: (a): Er det sosiale kontrakten en kontrakt som skapes av individene for å gane fellesskapet eller skapes kontrakten for å gane en tredjepart? (b): Skal kontrakten som individene inngår mellom seg, der de samler all makt (*pactum unionis*); følges av en kontrakt nummer to som inngås mellom en samlet befolkning og staten (*pactum subjectionis*)? (c): Om kontraktene når de først er fastsatt og undertegnet kan trekkes tilbake og hva som da skal være grunnlaget for å trekke tilbake kontrakten? Her fremhever Bobbio at vi i et slikt tilfelle må vite om kontrakten som overfører makten fra individene til folket og fra folket til staten er en permanent overføring eller en midlertidig overføring av makt. (d): Er fokuset i kontraktene som inngås at vi frasier oss alle våre naturlige rettigheter eller sier vi bare fra oss en del av disse rettigheten?

Det finnes også variasjoner når det gjelder hvor mye politisk makt som faktisk skifter hender som følge av kontrakten som inngås. Er makten absolutt eller finnes det også punkter der makten til staten holdes i sjakk og innskrenkes av kontrakten? Får staten ubetinget denne makten eller er det visse betingelser som må innfris for at staten skal få og kunne beholde makten? Er makten udelelig og tilhører utelukkende suveren i staten eller deles makten mellom flere grupper?

Hobbes beskriver suverenen som en person som utøver statens makt på vegne av flertallet. «And in him consisteth the Essence of the Common-wealth; which (to define it,) is One Person, of whose Acts a great Multitude, by mutual Covenants one with another, have made themselves every one the Author, to the end he may use the strength and means of them all, as he shall think expedient, for their Peace and Common Defence. And he that carryeth this Person, is called Sovereigne, and said to have Sovereigne Power; and every one besides, his Subject.» (Hobbes. 1651/1985 S:228)

Finnes det noe grunnlag for at staten kan fratras denne makten av befolkningen eller er det umulig for befolkningen å kreve dette? Det er viktig å ha i bakhodet at ingen av disse punktene endrer på de fundamentale seks punktene i moderne naturretts teori som vi tidligere så på. Disse fire temaene; a. til d. viser til hvordan vi forlater naturtilstanden. Første tema viser til naturtilstanden som startpunktet; det andre temaet forteller oss hvordan staten vises for mennesket og plasseres som et alternativ og antitese til naturtilstanden. De tredje og fjerde temaene forteller oss hvordan og på hvilken måte vi forlater naturtilstanden og blir en del av den nye staten gjennom kontraktsteorien.

Statens samhold og fornuften hos Hobbes

Det sentrale filosofiske og politiske problemet Hobbes diskuterer i verkene sine, er problemet knyttet til statens samhold; altså hvordan holde staten samlet for enhver pris og unngå at den bryter sammen. Når Hobbes skrev sine verk i midten av 1600-tallet var dette et stort og reelt problem fordi statens samhold ble på truet av konflikten mellom stat og kirke på den ene siden og kongen og parlamentet på den andre. Norberto Bobbio skriver at det er to store antiteser som dominerer Hobbes sin tid «oppression – freedom, and anarchy – unity.» (Bobbio. 1993 S:29) Hobbes sin filosofi hører åpenbart til den siste antitesen i følge Bobbio: «Hobbes is obsessed by the idea of the dissolution of authority, the disorder that ensues from the freedom to disagree about what is just and what is unjust, and with the disintegration of the unity of power, ...when human beings begin to contend that power must be limited.» (Bobbio. 1993 S:29) Han fortsetter: «The evil which Hobbes most fears is not oppression, ...but insecurity, which derives, ...from the lack of power.» (Bobbio. 1993 S:29)

For Hobbes ble den statsmakten åpenbart sterkt svekket under den engelske borgerkrigen på midten av 1600-tallet der Charles I ble halshugget. I *Leviathan* blir det også klart at det er den engelske borgerkrigen han bruker som grunnlag for den voldelige naturtilstanden. Han snakker ofte om at naturtilstanden er en «...condition which is called Warre.» (Hobbes. 1651/1985 S:185) som vi for all del må unngå. Spørsmålet vi nå må stille er hvordan denne freden skal sikres. Utgangspunktet for staten blir for Hobbes naturtilstanden og naturlovene.

Grunnen til at jeg legger vekt på Bobbio sin tolkning av Hobbes og naturtilstanden er at Bobbio mener at Hobbes kan brukes til å tolke internasjonal politikk. Hobbes er opptatt av forholdet mellom krig og fred og ønsker å sikre freden for enhver pris. Dette forholdet mellom krig og fred er et tidløst problem og finnes mellom stater i tillegg til borgerkrig innenfor staten. Spørsmålet om hvordan vi skal sikre freden har blitt enda viktigere i vår moderne tid fordi våpnene de forskjellige nasjonene har til rådighet har blitt mye kraftigere og mer ødeleggende «...which puts humankind as a whole, rather than single nations, in danger of unprecedented destruction.» (Bobbio. 1993 S:198)

Det som karakteriserer naturtilstanden er frihet. For Hobbes er frihet synonymt med jus: «The right of nature, which Writers commonly call *Jus Naturale*, is the Liberty each man hath to use his own power, as he will himselfe, for the preservation of his own Nature;...» (Hobbes. 1651/1985 S:189) Frihet – fortsetter Hobbes – forstås som frihet fra ytre påvirkning og hindringer «By Liberty, is understood, according to the proper signification of the word, the absence of externall Impediments;...» (Hobbes. 1651/1985 S:189) og rett til å gjøre alt som ikke er forbudt gjennom lover. Hva består frihet eller rett i naturtilstand av ifølge Hobbes? Som vi skal se betyr frihet det samme som makt; eller sagt på en annen måte; *Rett er makt*.

Det vi trenger for å sikre freden er en sterk makt, og dette gjelder også i internasjonal politikk. Det hjelper ikke med allianser eller organisasjoner som forsøker å hjelpe nasjoner med å samarbeide eller inngå kompromisser. Det eneste som kan sikre freden i internasjonal politikk er en global statsmakt som skapes av stater gjennom kontraktsteorien. Akkurat som individer som skaper staten vil alle nasjoner samle sin naturrett og overføre denne til en global stat. Men som Bobbio nevner så jobber aldri Hobbes med å finne en løsning på dette internasjonale problemet. «Hobbes never asked himself how to transfer the covenant of union from the domestic to the international arena.» (Bobbio. 1993

S:199) Det er tre grunner til dette i følge Bobbio: for det første var det borgerkrig som var det store problemet for Hobbes og som han jobbet med å hindre. For det andre så er det eneste alternativet til en global stat en situasjon der stater bedriver en politisk og diplomatisk balansegang seg imellom. Denne balansegangen er enklere å få til mellom noen få nasjoner enn mellom tusenvis av individer. Det tredje og siste grunnen til at Hobbes ikke jobbet med en løsning på naturtilstanden i internasjonal politikk er at det er enklere for stater å beskytte seg selv mot fiender i naturtilstanden enn for det enkelte individet. Et individ kan i motsetning til staten ikke være på vakt til enhver tid, fordi individet må spise og sove, og i disse periodene er individet svekket.

Hobbes setter seg ett mål i filosofien sin; nemlig å sikre freden innad i staten mellom individer. I Leviathan viser han at naturtilstanden er en voldelig og krigslignende tilstand og at det er viktig for oss å komme ut av denne tilstanden gjennom skapelsen av staten. Alt Hobbes snakker om i Leviathan har ett enkelt, men vanskelig mål: nemlig å sikre freden blant mennesker. For Hobbes er det fornuftig for mennesket å leve i en fredstilstand fordi man i fred løper mindre risiko for å dø en voldelig død enn i en krigstilstand.

Ordet *reason* (fornuft) brukes mye av Hobbes, og jeg mener derfor at det kan være greit å klargjøre hva Hobbes mener med ordet fornuft og hvorfor det er så viktig i naturtilstanden. «Reason is the capacity to compute, that is to calculate,... so that, given certain premises, one necessarily derives certain conclusions. To say that human beings are endowed with reason is for Hobbes the same as to say that they are capable of rational calculation.» (Bobbio. 1993 S:44)

Bobbio har dedikert noen setninger til å klargjøre nettopp dette punktet. Det mest sentrale er at alle naturlover har sitt grunnlag i det som er *fornuftig*. Hvis det er fornuftig å gjøre noe, så betyr det at man handler i samsvar med naturlovene. For eksempel er det fornuftig å ville bevare livet sitt og hindre at man blir skadet for livet; det betyr at hvis man aktivt ønsker å ta sitt eget liv eller skade seg selv så handler man imot naturlovene fordi man ikke tenker fornuftig. Det å tenke fornuftig er en kalkulerende måte å tenke på, så hvis du tenker fornuftig betyr det at du utfører kalkuleringer som leder deg til å utføre handlinger ut ifra hva du mener vil være den beste konsekvensen for deg selv. Det å tenke fornuftig er ikke garantert å gi oss et korrekt svar, men er ment som et verktøy vi kan ta i bruk for å finne utveier og løsninger. Det endelige målet med å tenke fornuftig er å ta valg som leder til et større

gode; og det største gode man kan oppleve i naturtilstanden er en permanent fred som bare kan sikres av staten. Det å tenke fornuftig samsvarer dermed med den første naturloven som forteller oss at vi under alle omstendigheter må arbeide for fred. Hvis alle tenker fornuftig vil man jo komme frem til at en fredstilstand er mye bedre enn en krigstilstand; det er logisk.

Vi skal se på hva naturlovene til Hobbes innebærer senere, men først skal vi se på hvordan Hobbes karakteriserer naturtilstanden: dette kjennetegnes av en absolutt likhet og en absolutt frihet.

«Nature hath made men so equall, in the faculties of body, and mind; as that thought there bee found one man sometimes manifestly stronger in body, or of quicker mind than another; yet when all is reckoned together, the difference between man, and man, is not so considerable, as that one man can thereupon claim to himselfe any benefit, to which other man can not pretend, as well as he.» (Hobbes. 1651/1985 S:183.)

Med dette sitatet starter Hobbes sin diskusjon rundt hva han mener naturtilstanden betyr og innebærer. I naturtilstanden stiller nemlig alle mennesker helt likt både fysisk og psykisk. Selv om det alltid vil finnes de som er sterkere eller mer utholdenhet enn andre så betyr dette ingenting. Det er fullt mulig for en fysisk sterk person å bli drept av en person som er fysisk svakere; for eksempel ved å bli forgiftet, bli drept mens han sover eller å bli angrepet av et større flertall. Det samme gjelder når det kommer til det psykiske ved mennesket. Alle mennesker har den samme muligheten og utgangspunktet til å skaffe seg erfaring og kunnskap og stiller dermed helt likt. Men dette er bare en liten del av det psykiske. Det viktigste punktet ved det psykiske er at vi alle erfarer at vi er hovedpersonen i vår egen historie. Det er alltid oss selv verden roterer rundt, og det er oss selv hele universet er skapt for; og uansett hva som ellers måtte skje så er det alltid våre egne liv som er viktige. Hobbes skriver det slik: «Yet they will hardly believe there be many so wise as themselves; For they see their own wit at hand, and other mens at a distance». (Hobbes. 1651/1985 S:184) Vi bryr oss også lite om katastrofer som ikke berører oss, og i de tilfeller der vi er engasjerte vil et personlig problem umiddelbart oppfattes som mye viktigere. Det faktum at vi ser på oss selv som hovedpersonen i vår egen historie bringer oss videre til et annet faktum; nemlig at vi aldri vil kunne se for oss vår egen død. Selv om vi skulle komme i umulige situasjoner vil vi bare i de mest ekstreme tilfeller gi opp og akseptere døden med åpne armer. I en krigssituasjon der kamerater dør rundt deg vil du aldri kunne tenke deg at du også snart vil dø. Du vil

alltid tro at du vil overleve situasjonen og vil være en av de overlevende det eventuelt snakkes om i ettertid. Mennesket blir aldri likere enn i troen på deres egen overlevelse og dets egen storhet.

Det er nettopp denne ideen om vår mentale likhet og vår egen overlevelse som driver oss i naturtilstanden. Ut ifra dette springer håpet om å nå våre mål og skape et bedre liv for oss selv hvis det er mulig. Siden alle mennesker er like har vi også likt grunnlag til å oppnå våre mål. Ifølge Hobbes vil dette føre til rivalisering og krangling når to personer som ønsker det samme ikke rettferdig kan dele på det. For eksempel hvis to personer kjemper om samme sted å bo eller vann å drikke fra. Siden dette gjelder alle menneskene i naturtilstanden, vil vi ende opp i en situasjon der det er en overhengende fare for at to eller flere personer vil konkurrere om det samme godet. Det er her ingenting som hindrer andre i å samles i en større gruppe for å angripe deg og ta alt du eier og eventuelt drepe deg. Et hovedpoeng er at det er umulig for deg å sikre seg på en slik måte at det blir umulig for andre å skade deg.

Fordi ingen kan se inn i fremtiden er det umulig å forutse alle katastrofer og all ondskapen mennesker retter mot deg. Hobbes gjør det derimot klart at dette ikke betyr at alle i naturtilstanden er skruppelløse mordere og banditter. De aller fleste gjør det de gjør for å sikre sin egen overlevelse og stjeler bare fordi de må. Det finnes derimot et fåtall med personer som gleder seg over å rane og drepe sine medmennesker; og dette fører til at selv de som ellers er helt harmløse blir tvunget på offensiven for å kunne bevare sine liv. Dette mener jeg er en korrekt måte å beskrive menneskeheten på. Selv om det noen ganger ikke kan virke slik, så har de fleste nok med sine egne problemer. Ingen ønsker i utgangspunktet å ødelegge for andre. De personer det er mest naturlig å plassere i unntakskategorien er for eksempel seriemordere eller tyver som stjeler for en økonomisk gevinst, ikke fordi de er desperate.

Vi kan dermed se at i Hobbes sin naturtilstand så finner vi både individualitet og en krigslignende tilstand der alle individene bare er ute etter sin egen overlevelse og vi ser hva Hobbes sin naturtilstand direkte innebærer. I naturtilstanden til Hobbes lever individer for seg selv. Det eksisterer ikke noen mulighet for organisert samarbeid. Ut ifra dette blir det klart at naturtilstanden er en krigslignende «alle mot alle» tilstand der alle bare er ute etter å redde seg selv. Jeg kan her vise tilbake til Bobbio sin liste der han setter opp tre punkter som beskriver de forskjellige variasjonene av naturtilstanden som finnes. Selv om vi ser at individualitet og krigstilstand er to selvstendige punkter i Bobbio sin liste, så virker det som om Hobbes ser begge disse punktene som en og samme ting og at der vi har en krigstilstand vil

vi også nødvendigvis ha et egoistisk samfunn. Dette poenget kan også gjøres den andre veien. Der vi har individualitet må vi også nødvendigvis ha en krigstilstand.

Rett er makt i Hobbes sin krigslignende naturtilstand.

Rett er Makt er helt sentralt ikke bare i naturtilstanden til Hobbes, men i hele filosofien hans. Jeg mener at det er umulig å diskutere Hobbes sin filosofi uten å først diskutere hva *rett er makt* teorien betyr og forteller oss. *Rett er makt* forteller oss grunnleggende sett at den som har makten er den som automatisk også har rett. For Hobbes betyr dette at siden det er staten som sitter med all makt så er det også staten som har rett i alle saker. Statens representant er den eneste som har rett til å skrive lover og utøve makt i staten. I naturtilstanden betyr dette at siden vi alle stiller helt likt så har hvert eneste individ i naturtilstanden rett til å gjøre det han kan for å overleve. I naturtilstanden har alle *rett til alt* og alle individer har lik *rett* til å utøve sin makt for å gjøre de mener de trenger for å overleve. Hvis hver eneste av oss har rett over alt vi trenger for å overleve, og over alt vi makter å skaffe oss, finnes det ikke et skille mellom det som er mitt og det som er ditt; alle har rett til alt. Dette betyr at hver gang jeg utøver min rett, krenker jeg samtidig andres rett. Det finnes ikke noen skillelinjer mellom det som er legitimt og tillat, og det som ikke er det. Det er denne *rett er makt* teorien som er så sentral i å skape den krigslignende naturtilstanden til Hobbes. Vi må her huske det Hobbes skriver i kapittel 14 av *Leviathan*: «The Right Of Nature, which Writers commonly call *Jus Naturale*, is the liberty each man hath to use his own power, as he will himselfe, for the preservation of his own Life;...» (Hobbes. 1651/1985 S:189) Denne friheten; *liberty*; er friheten fra ytre påvirkning. «By Liberty, is understood, according to the proper signification of the word, the absence of external Impediments; which Impediments, may oft take away part of a mans power to do what hee would;...» (Hobbes 1985 S:189) Dette betyr at vi har rett til å gjøre alt som ikke er forbudt gjennom for eksempel lover. Med mindre vår rett; eller frihet; blir hindret på noen måte har vi derfor makt til å gjøre hva vi vil. Det er dette som er naturretten vår hos Hobbes. Vår *rett* er ensbetydende med hva vi har *makt* til å gjøre. Derfor snakker vi om at *rett er makt*.

Når levemåten er så voldelig som den er i naturtilstanden, blir det i følge Hobbes viktig for mennesker

å bli respektert og fryktet. Dette er det eneste medmenneskelige forholdet som eksisterer i naturtilstanden. Hvis folk frykter og respekterer deg vil du ha en større sjanse for å overleve. Du vil ha førsteretten til mat og bolig; og det er få som vil våge å angripe.

I følge en fortolkning fra C. B. Macpherson i boken *The Political Theory of Possessive Individualism, Hobbes to Locke* oppsummerer Hobbes tre grunner til at det oppstår konflikt; i én, sentral grunn; nemlig at i naturtilstanden er alt tillat hvis man har rett; og dermed makt; til å kreve det. Hobbes skriver at den første grunnen til konflikt er konkurranse; i denne situasjonen ønsker enhver å skaffe seg større goder så langt hans makt strekker seg. I denne situasjonen bruker man vold for å utvide sin egen eiendom eller å ta andres eiendom. Den andre; usikkerhet på grunn av mistillit; som Hobbes kaller *Diffidence*; er når man blir tvunget til å forsvare seg selv og sitt. De som er fornøyde med det de har, blir tvunget ut i krig for å forsvare seg. Den tredje grunnen er ære; man dreper for å skape frykt eller fordi en person har opptrådt respektløst, og man går til angrep for å opprette eller gjenopprette ære.

Hobbes gjør det klart at så lenge det ikke finnes en sterk myndighet (altså en stat) som har rett, dvs makt til å bestemme om hva er tillat og hva er forbudt, og håndheve ordensmakten, så vil denne krigstilstanden fortsette å eksistere. Derfor inngår individene en samfunnpakt *pactum unionis* som binder alle som underskriver den en gang for alle og som samtidig er en *pactum subjectionis*; det vil si en overdragelse av rett/makt til den nye høyeste myndigheten: Staten. Uten denne nye myndigheten vil ikke krigen kunne stanses. Denne krigstilstanden tilsier ikke bare kamp og faktisk krig, men også den mentale viljen til å kjempe. I naturtilstanden finnes det ikke aktiv krigføring hver eneste dag.

Det er viktig når vi snakker om Hobbes naturtilstand at vi vet at *konstante krigstilstand* ikke betyr en konstant *aktiv krigføring*. I Hobbes naturtilstand finnes både fredelige og kaotiske dager. Poenget med Hobbes krigstilstand er at muligheten for krig alltid eksisterer.

Naturtilstanden er derfor ikke en krigstilstand fordi det er konstant aktiv krigføring, men fordi det hele tiden er et fravær av sikkerhet. En konstant følelse av frykt og usikkerhet gjør det umulig å skape et levedyktig samfunn. Hobbes beskriver denne krigstilstanden best selv når han skriver «Whatsoever therefore is consequent of a time of Warre, where every man is enemy to every man; the same is consequent to a time, wherein men live without other security, then what their own strength, and their

own invention shall furnish them withall. In such a condition, there is no place for industry; ...no culture; no commodious buildings; ...no arts; no letters; no society; and what is worst of all, continuall fear and danger of violent death; and the life of man, solitary, poore, nasty, brutish, and short.» (Hobbes. 1651/1985 S:186). Hobbes medgir at det kan være vanskelig for oss som lever i et stabilt samfunn med sterke stater å tro på at naturtilstanden kan være såpass voldelig. Han ber oss derfor om å tenke gjennom hvordan vi oppfører oss når vi låser husene våre, gjemmer vekk eiendeler, og ellers er mistroiske ovenfor våre medmennesker og regner med at det alltid finnes mennesker som vil oss vondt. Selv i våre samfunn der vi har stabile stater med soldater og vakter som kan beskytte oss, stoler vi ikke fullstendig på andre mennesker, og dermed anerkjenner vi menneskets voldelige og basale natur like mye som Hobbes.

Denne naturtilstanden vi her snakker om må sies å bare være en før-historisk og tenkt tilstand fordi verden aldri har eksistert i den fullverdige krigstilstanden som Hobbes beskriver. I vår tid er det likevel mulig å se eksempler på hva denne tiltenkte naturtilstanden kan være og hvordan den kan se ut. Som vi nevnte tidligere bygget Hobbes sin naturtilstand ut ifra hans opplevelse av borgerkrigen i England. Dette er også det tredje punktet i Bobbios liste over variasjoner i naturtilstanden der han sier at en naturtilstand enten kan være historisk eller teoretisk. Hobbes sin naturtilstand er teoretisk, som han sier selv: «It may peradventure be thought, there was never such a time, nor condition of warre as this; and I believe it was never generally so, over all the world:...» (Hobbes. 1651/1985 S:187) På den annen side fortsetter han: «but there are many places, where they live so now.» (Hobbes. 1651/1985 S:187) Selv om naturtilstanden til Hobbes er helt teoretisk skriver han at det er mulig å finne speilbilder av naturtilstanden i vår verden som kan gi historiske eksempler på hva naturtilstanden er. Eksempelet Hobbes gir i kontekst til sitatet over er indianerne i Amerika som han mener lever i en naturtilstand fordi de ikke har en stat. Det mest slående eksempelet på naturtilstanden for Hobbes er likevel borgerkrigen som oppstår når statens makt bryter sammen. «..., where there be no Power to feare; by the manner of life, ..., use to degenerate into, in a civill Warre.» (Hobbes. 1651/1985 S:187)

Derfor mener jeg at Hobbes, når han diskuterer naturtilstanden i *Leviathan*, kommer inn på det som blir sentralt for oppgaven min; nemlig krig mellom stater. Hobbes skriver: «But thought there had never been a time, ...men were in a condition of war...; yet in all times, Kings, and persons of soveraigne authority, ..., are in continuous jealousies, and in the state and posture of gladiators; having their

weapons pointing, their eyes fixed on one another;...; witch is a posture of war. But because they uphold, thereby, the industry of their subjects; there does not follow from it that misery, which accompanies the liberty of particular men.» (Hobbes. 1651/1985 S:187).

Han anerkjenner dermed at naturtilstanden aldri helt forsvinner, men han mener at den holdes under kontroll gjennom de sterke statene som kontrollerer mennesket. Hvis vi ser tilbake på hvordan Hobbes setter opp sin naturtilstand så blir det klart at den eneste måten å bli kvitt naturtilstanden på er gjøre akkurat det samme som vi gjorde for å komme ut av den originale naturtilstanden; nemlig at alle individuelle nasjoner samler sin makt for så å overføre det til en tredjepart som dermed skaper en global stat. Det sentrale poenget til Hobbes er at mennesket kan føle seg sikre i en slik stat, og at skaperkraften, kunsten og det politiske systemet som ikke eksisterer i naturtilstanden opprettholdes innenfor staten, men utvikling og sikkerhet vil alltid møte trusler utenfra fordi krigstilstanden fortsatt vil eksistere mellom de enkelte nasjonale statene.

Vi kan gjennom en fortolkning av Hobbes sin filosofi resonnerer oss frem til at vi kan løse den internasjonale naturtilstanden gjennom skapelsen av en global stat, men dette er ikke en løsning som Hobbes direkte skriver om i *Leviathan*. Alt jeg skriver om den internasjonale naturtilstanden vil derfor bare være en fortolkning av Hobbes politiske filosofi basert på det jeg tror Hobbes ville ha ment om internasjonal politikk ut ifra det han allerede har skrevet om naturtilstanden og skapelsen av staten.

Dialogen mellom filosofen og studenten: En kort beskrivelse av den internasjonale naturtilstanden.

Teksten *A Dialogue Between a Philosopher and a Student of the Common law of England* (skrevet rundt 1660) er en kontinuerlig diskusjon og en sterk kritikk av Sir Edward Cokes forsvar av *common law*. Hobbes gjør det aldri klart hvilken tekst det er han snakker om, men man regner med at det er verket *Institutes of the laws of England*; et firebinds verk publisert mellom 1628-1644. I hele teksten, som utspiller seg som en dialog mellom en filosof og en jusstudent, fremhever Hobbes sine fundamentale teser om suverenitet om positiv rett, og om lovgivningsmakt: «It is not wisdom, but

authority that makes a law.» (Hobbes. 1681/2005 S:55). Det som er interessant for oss i denne teksten er et lite avsnitt der han skriver om krig mellom stater.

For å gi litt kontekst til dette sitatet mener jeg det også er viktig å sitere de to setningene som leder opp til sitatet vi skal fokusere på. Dialogen begynner med jusstudenten: «*Student*: You are not ignorant of the force of an irregular appetite to riches, to power, and to sensual pleasures, how it masters the strongest reason, and is the root of disobedience, slaughter, fraud, hypocrisy, and all manner of evil habits; and that the laws of man, though they can punish the fruits of them, which are evil actions, yet they can not pluck up the roots that are in the heart. ...» (Hobbes. 1681/2005 Side:8)

Med denne observasjonen fortsetter Hobbes: «*Philosopher*: What hope then is there of a constant peace in any nation, or between one nation and another? *Student*: You are not to expect such a peace between two nations; because there is no common power in the world to punish their injustice. Mutual fear may keep them quiet for a time; but upon every visible advantage they will invade one another; and the most visible advantage is then, when the one nation is obedient to their king, and the other not. But peace of home may then be expected durable, when the common people shall be made to see the benefit they shall receive by their obedience and adhesion to their own sovereign, and the harm they must suffer by taking part with them, who by promises of reformation, or change of government, deceive them. And this is properly to be done by divines, and from arguments not only from reason, but also from the Holy Scripture.» (Hobbes 1681/2005 S:8.)

Det første punktet jeg vil trekke fram fra disse sitatene er at Hobbes anerkjenner at misunnelse og det evigvarende jaget etter mer makt og penger vil alltid finnes i menneskets natur og det er umulig for staten å stoppe disse følelsene. Det eneste staten kan gjøre er å forby visse handlinger ved å skrive lover og å straffe de som bryter statens lover. Dette bringer oss til det sentrale siste sitatet: Hobbes sier at mens freden kan sikres innenfor staten – det vil si en myndighet som skriver lover og har en slik makt at de som deltar har plikt til å adlyde lovene – kan ikke freden sikres utenfor staten fordi det ikke finnes noen global stat (common power) som kan fastsette reglene og påse at de blir overholdt. Utenfor staten finnes ingen myndighet som har som oppgave å skrive lover og straffe nasjonene som bryter loven. Nasjonene seg imellom befinner seg dermed i en naturtilstand akkurat som individene gjorde før de skapte staten. Og dette betyr at statene kan foreta akkurat den handlingen de mener det er nyttig å

utføre for å sikre sin egen overlevelse akkurat som individene kan gjøre i naturtilstanden.

Hobbes bruker også muligheten til å gjøre det klart at faren fra den internasjonale naturtilstanden er en av grunnene til at det er så viktig å være lojal mot staten. Når de internasjonale forholdene er slik at alle stater teoretisk sett risikerer å bli angrepet av andre stater når som helst, så er det klart at det er om å gjøre for staten å være så sterk som mulig. Jeg vil mene at dette gjelder blant annet militært og økonomisk. Dette betyr at individene må være villige til å betale skatt til staten så suverenen har råd til et forsvar, og at de lar seg verve som soldater som kan forsvare staten. Et folk som er lojale ovenfor staten vil være villige til å kjempe hardere og lengre mot fienden. Hvis suverenen vet at han har folkets lojalitet så slipper han å måtte bekymre seg om indre stridigheter, og han kan derfor fokusere på det som skjer internasjonalt. En suveren som hele tiden er bekymret over lojaliteten til sitt eget folk vil åpenbart føle stor usikkerhet om muligheten til å kunne forsvare seg selv.

Leviathan – er den internasjonale naturtilstanden relevant i dag?

I *Leviathan* gir Hobbes den første moderne analysen av internasjonale relasjoners natur. Han sammenligner menneskers situasjon i naturtilstanden med forholdet mellom stater: «...which is the same with that which every man then should have, if there were no civil laws nor Commonwealth at all. And the effects of it also be the same. For as amongst masterless men, there is perpetual war of every man against his neighbour; no inheritance to transmit to the son, nor to expect from the father; no propriety of goods or lands; no security; but a full and absolute liberty in every particular man: so in states and Commonwealths not dependent on one another, every Commonwealth, not every man, has an absolute liberty to do what it shall judge, that is to say, what that man or assembly that representeth it shall judge, most conducing to their benefit. But withal, they live in the condition of a perpetual war, and upon the confines of battle, with their frontiers armed, and cannons planted against their neighbors round about.» (Hobbes. 1651/1985 S:266)

Dette betyr at forholdet mellom stater er en potensiell krigstilstand, en anarkisk tilstand. Den absolutte frihet som individene har når de lever uten staten er det samme som enhver stat har i forhold til andre stater. Ut fra dette følger, ifølge Hobbes, at : «Concerning the offices of one sovereign to another,

which are comprehended in that law, which is commonly called the law of nations, I need not say anything in this place; because the law of nations, and the law of nature, is the same thing. And every sovereign hath the same right, in procuring the safety of his people, that any particular man can have, in procuring the safety of his own body.» (Hobbes. 1651/1985 S:394).

Hvorfor påstår Hobbes at en internasjonal Leviathan ikke kan skapes? En stat er der kun fordi den har suverenitet; altså i hobbessiansk forstand *rett* til å utøve absolutt makt over sine borgere. Hvis staten gir sin rett – og derfor sin makt – til en høyere myndighet for å gå ut fra den potensielle krigs og anarkistiske tilstanden, så er ikke staten lenger en stat. Alle statene forsvinner og blir erstattet med én eneste stat som styrer hvert eneste individ i hele verden. Sjansen for at alle stater går med på å gi fra seg sin suverenitet til en mektigere overordnet stat er ikke-eksisterende i følge Hobbes.

Verden har forandret seg mye med tiden og vi må stille oss selv spørsmålet om Hobbes sin tolkning av den internasjonale naturtilstanden fortsatt er relevant i dagens samfunn. På Hobbes sin tid var Europa et voldelig sted og preget av krig mellom stater. Mellom 1568 og 1648 sto England, Frankrike og Nederland sammen mot Spania i «80-års krigen» der Nederland vant sin selvstendighet fra Spania gjennom *Münster fredsavtalen*. Omtrent samtidig forgikk også «30-årskrigen» som varte mellom 1618-1648 og var en av de største konfliktene i Europas historie. Bakgrunnen for konflikten var religiøse kamper mellom katolske og protestantiske stater innenfor Det Hellige Romerske Imperiet, men utviklet seg etterhvert til en stor europeisk krig der hovedmålet var å innskrenke makten til Habsburg familien som i denne perioden var konger av Spania og keisere av Det Hellige Romerske Imperiet. England var med som en stridførende part, men bare mellom 1625-1630. Når krigen endelig slutter var ca. 20% av Tysklands befolkning døde, Habsburg familien var betydelig svekket i Europa, og Frankrike var dratt inn i en ny krig med Spania som varte i 11 år til. For England ble dette etterfulgt av en borgerkrig der Oliver Cromwell tok makten.

Beskrivelsen av internasjonale forhold som en naturtilstand virker derfor å være passende for situasjonen Hobbes levde i. Kriger i Hobbes sin tid var egentlig konstant, og hvis det ikke forgikk flere konflikter side om side i Europa så var det veldig sannsynlig at ettersom en krig ble avsluttet så ble den erstattet med en ny. Det er lett å skjønne hvorfor Hobbes så på internasjonale relasjoner som et speilbilde av naturtilstanden i sin tid.

Jeg mener likevel at det er visse elementer med naturtilstanden som det er usikkert om gjelder helt for internasjonale relasjoner. Det jeg tenker på er i hvilken grad stater er helt like på samme måte som de individene vi finner i naturtilstanden. Hobbes skriver i *Leviathan* at alle mennesker er fysisk og psykisk like, men dette mener jeg ikke er sant når det overføres til internasjonale relasjoner. Vi må også tenke på at det finnes flere forskjeller mellom hvordan det politiske bildet var på Hobbes sin tid og hvordan realitetene er i vårt moderne samfunn. I vårt moderne politiske samfunn eksisterer det jo faktiske flere overnasjonale organisasjoner. Spørsmålet som reiser seg her er om overnasjonale organisasjoner kan sammenlignes med den suverene makten som Hobbes mener ikke er mulig i internasjonale relasjoner? I denne sammenheng er det viktig å bemerke at overnasjonale organisasjoner, som var umulig hos Hobbes, er noe annet enn allianser mellom stater.

I *A Dialogue between a philosopher and a student of the common laws of England* skriver Hobbes blant annet at den gjensidige frykten ovenfor hverandre bare kan hindre krig i en kort periode og dette var kanskje sant i Hobbes sin tid, men jeg mener at dette punktets relevans har forandret seg. Vi har gått fra en tid der denne gjensidige frykten ikke hadde så stor betydning til en tid der den har blitt helt avgjørende på grunn av atombomber; såkalt *mutually assured destruction*. Hvis denne gjensidige frykten ikke opprettholdes av alle nasjoner som er atommakter så står verden i fare for å gå under i løpet av noen timer og det trengs bare at en atommakt ikke bøyer seg for denne gjensidige frykten for at dette faktisk kan skje. Dette hindrer selvfølgelig ikke de sterke nasjonene i å angripe de svake eller de svake nasjonene i å angripe hverandre, men jeg mener vi ser en endring i naturtilstanden som ikke var der under Hobbes sin tid.

Dette er selvfølgelig bare en liten endring og det grunnleggende elementet i naturtilstanden vil alltid være der; nemlig at det i internasjonale relasjoner er en konstant og overhengende fare for at stater når som helst kan gå til angrep på hverandre.

En kort beskrivelse av FN, NATO og EU

Når jeg senere diskuterer *rett er makt* som en del av den internasjonale naturtilstanden kommer jeg til å

bruke tre organisasjoner som eksempel; FN, NATO og EU. Jeg regner med at de fleste i grunnleggende trekk vet hva FN, NATO og EU står for og hva de gjør, men jeg vil likevel gi en kort innføring i deres oppgaver.

FN ble dannet etter Den andre verdenskrig, og er en verdensorganisasjon med fred og utvikling som viktigste formål. På FN sine egne hjemmesider står det blant annet at FN arbeider med: «peace and security, climate change, sustainable human development, human rights, disarmament, terrorism, humanitarian and health emergencies, gender equality, governance, food production and more.» (UN. *Overview*.) FN er også et forum der representanter for 193 nasjoner kan komme sammen og diskutere hvilke problemer som skal behandles av FNs organisasjon. I FN sitter Sikkerhetsrådet, der verdens mektigste stater har rett til å fatte beslutninger om tiltak for fred og sikkerhet i verden.

NATO er verdens mektigste forsvarsallianse og ble formet i 1949 for å være en motvekt til Sovjetunionen og Warszawapakten i den kalde krigen. Når NATO ble skapt hadde den opprinnelig 12 medlemmer. I løpet av årene, og spesielt etter Sovjetunionens kollaps har alliansen ekspandert og har nå 28 medlemmer i Europa. Det tradisjonelle målet til NATO har alltid vært å beskytte medlemmenes frihet, sivilisasjon og felles arv gjennom å sikre stabiliteten i Europa. Alle medlemmene har også en plikt til å forsvare hverandre hvis ett av medlemmene blir angrepet av en annen stat. Et angrep på en av medlemsnasjonene er å regne som et angrep hele alliansen.

EU ble startet som en stål- og kullunion mellom Belgia, Frankrike, Italia Luxembourg, Holland og Vest-Tyskland i 1952 som et forsøk på å sikre freden i Europa en gang for alle. Tanken var at stater som er økonomisk avhengige av hverandre ikke vil risikere konflikt fordi dette vil føre til store økonomiske tap for begge stater. Siden dette har EU vært gjennom mange store utviklinger til å bli den økonomiske og politiske unionen vi kjenner i dag. EU har i dag delvis suverenitet over de statene som har meldt seg inn i EU og kan dermed i visse tilfeller diktere lover ovenfor stater og ta grep hvis de mener land innfører lover som går imot EU sine egne lover og prinsipper. I dag som når EU ble skapt er det fred i Europa som er det absolutt viktigste arbeidet. Perioden mellom Den andre verdenskrig og vår moderne tid har også vært den fredeligste perioden i Europas historie.

Dette har bare vært korte og veldig grunnleggende beskrivelser av FN, NATO og EU så jeg kan bruke

dem når jeg nå skal diskutere *rett er makt*. Alle tre ble skapt av lærdommen fra Den andre verdenskrig om at stater måtte komme sammen i samarbeid som kunne forhindre krig og sikre samarbeid. Selv om disse organisasjonene er veldig viktige så vil vi se at de støter på problemer i møte med den internasjonale naturtilstanden.

I den internasjonale naturtilstanden vil som regel ikke staten utføre handling som kan begrense eller hemme dens egen maktstilling. Dette gjelder også stormaktene som USA, Russland og Kina, som ikke ser noen grunn til å gi FN eller andre en lovmessig mulighet til å utføre handlinger som går imot deres interesser. Det er FN som er organisasjonen som ligner mest på den globale staten Hobbes ønsker seg, men FN er neppe en fullverdig stat i hobbesiansk betydning. De store nasjonene kan fortsatt bruke sin militære eller økonomiske makt til å få det slik de vil, og de har vetorett i FNs sikkerhetsråd. Vi ser dette klart i Ukraina krisen som nå utspiller seg. Ukraina alene har lite å stille opp med mot Russlands militærmakt og ingen andre store nasjoner kan gjøre mye for å stoppe Russland. På grunn av Russlands vetorett, er FNs sikkerhetsråd handlingslammet.

Er «Rett er Makt» et utdatert realistisk syn, eller er det fortsatt relevant?

FN er en global organisasjon, EU og NATO er regionale; alle tror jeg er gode eksempler for diskusjonen om *rett er makt* fortsatt gjelder. Selv om FN forsøker å samle alle nasjoner og skape en god dialog mellom nasjoner, så har FN en svakhet ved at den inneholder sikkerhetsrådet som jeg mener igjen viser at ikke alle land er like i naturtilstanden. Da FN ble skapt i 1945 skapte de også sikkerhetsrådet innad i FN som består av 15 land som alle har rett på en stemme og der man trenger 9 stemmer for å kunne fatte vedtak. Problemet er at 5 utvalgte stater fikk ekstra makt i FN fordi de fikk permanent plass på sikkerhetsrådet og kunne legge ned veto i sikkerhetsrådet og stoppe alle vedtak. Disse landene er USA, Sovjetunionen/Russland, Kina, Frankrike og England.

Enhver av disse statene kan legge ned veto mot forslag de føler rammer dem selv eller deres allierte. USA gjør for eksempel dette ofte for å beskytte Israel mot kritikk og FN resolusjoner som fordømmer Israels illegale bosetninger i Palestina. Russland har også lagt ned veto mot å innføre sanksjoner mot Syria i samarbeid med Kina. Dette viser at det er umulig for FN å være en entitet som ligner på en

global stat fordi naturtilstanden finnes like mye innad i FN som utenfor. For at FN skal kunne ligne på en global stat så må for eksempel sikkerhetsrådet oppløses og Generalsekretæren gis absolutt makt til å utføre FNs beslutninger. Dette vil selvfølgelig gi én person veldig mye makt og så langt har ingen nasjoner vært villige til å gi fra seg makt til FN på den måten.

Innad i EU har noen politikere til tider snakket om muligheten til å gjøre EU til en mer samlet struktur ved å snakke om nødvendigheten av å gjøre EU til en samlet millitærmakt. Altså at istedenfor at Tyskland, Frankrike, Italia, og andre land skal sin egen nasjonale hær så skal dette samles til en mye større og bedre utrustet EU-hær. Europakommisjonens president Jean-Claude Juncker mener for eksempel at det ikke er nok med en NATO allianse for å forsvare Europa og at en Europeisk EU hær er strengt nødvendig. Han hevder at EU for øyeblikket ikke blir tatt alvorlig i internasjonal politikk og det å få en hær vi løse dette problemet. Det som svekker EU er at de ikke har en samlet internasjonal politikk, og at alle lovene i EU må ratifiseres av hver av medlemsstatene. EU støter på akkurat de samme problemene som vi kort diskuterte over; nemlig at ingen nasjoner har lyst til å gi fra seg all sin suverenitet til en sterkere makt. Ingen land kommer til å gi fra seg alle mulighetene til å beskytte seg selv, og hvis dette skal kunne gjøres så må EU gjøre mer enn å bare samle militæret. Vi kommer her tilbake til spørsmålet om en global stat, men på et regionalt nivå. Skapelsen av en europeisk storstat der alle de tidligere europeiske nasjonene ikke lenger eksisterer fordi de har blitt oppløst og erstattet med den nye europeiske staten. Denne ideen er ikke ny og ble faktisk presentert av italienerne Ernesto Rossi og Altiero Spinelli i juni 1941. Her anbefaler de at det skapes en europeisk føderasjon som kan hindre at krig bryter ut i fremtiden.

Om EU skulle omstruktureres til en selvstendig stat, ville det imidlertid ikke endre på det faktum at internasjonal politikk er en naturtilstand hvis vi følger Hobbes; det eneste som blir endret er maktbalansen i internasjonal politikk nå som mesteparten av Europa har gått fra å være et kontinent til en stat. Det er heller ikke sikkert at denne endringen av maktbalansen vil minske på den *krigsliknende* delen av naturtilstanden. Vi ser dette veldig tydelig hvis vi går tilbake til tiden rett før Den første verdenskrig og den politiske situasjonen verden befant seg i på den tiden. Europa besto nesten bare av store imperier som nærmest ble vitner til at Den første verdenskrig startet. Jeg mener at dette viser at det eneste som prinsipielt sett kan stoppe naturtilstanden, er den globale staten Hobbes ettersøker.

NATO er en forsvarsallianse. Selv om den omfatter USA og derfor er «trans-atlantisk» og omfatter store deler av verden, så er alliansen fortsatt bare regional. Men den omfatter en samling av noen av de mektigste militære makter i verden, med USA i spissen. NATO kan i en hobbesiansk sammenheng ses på som et forbund av frivillige stater som har sluttet opp om en dominerende leder, i dette tilfellet USA. Dette forbundet ble skapt på bakgrunn av en allianse som oppsto under Den andre verdenskrig for å bekjempe en felles fiende, Tyskland. Krigsalliansen omfattet også Russland, det vil si den tidens Sovjetunionen. Et interessant poeng er at Russland, som var en del av alliansen for å nedkjempe Hitler-Tyskland, ikke ble del av dette nye forbundet, NATO-alliansen, da denne ble etablert i 1949. Allerede da var det klart at Sovjetunionen hadde overtatt som den nye ytre fienden som forbundet skulle beskytte seg imot. Derimot ble den tidligere fienden Tyskland, den gang Vest-Tyskland, medlem av NATO allerede i 1955, og ved Tysklands gjenforening i 1990 ble også det tidligere Warszawapaktlandet Øst-Tyskland automatisk medlem. Det er vanlig å si at ved Tysklands gjenforening tok den kalde krigen slutt. Og det er nå stadig flere som sier at med Russlands annekasjon av Krim og deltakelse i krigshandlinger i Øst-Ukraina, og Vestens sanksjoner mot Russland, så har den kalde krigen startet opp igjen.

Jeg skal ikke ta stilling til dette, men bruker situasjonen for å peke på at det kan virke som det under den kalde krigen og etter hendelsene i Ukraina, fortsatt er på sin plass å snakke om en krigslignende tilstand og naturtilstand mellom stater, og at Hobbes sin filosofi med *rett er makt* i sentrum derfor fortsatt har relevans. Senere i del 4 skal jeg snakke mer om NATOs forhold til Ukraina. Men det kan være på sin plass å nevne her at det er intern diskusjon i NATO når det gjelder Ukrainas potensielle medlemskap. Ifølge en artikkel skrevet av Doug Bandow er det flere nasjoner i NATO som er veldig skeptiske ovenfor et potensielt NATO medlemskap for Ukraina. Akkurat som i FN og EU, viser dette at NATO rommer indre uenighet og diskusjon. Jeg har sett på noen grunnleggende problemer med disse organisasjonene, men det er samtidig viktig også å legge vekt på at takket være disse organisasjonene så har den internasjonale naturtilstanden blitt holdt tilbake fordi det er mulig for nasjoner å møtes i det offentlige rom og diskutere problemene de har med hverandre. Vi har opplevd krig i verden siden 1945, men vi har ikke opplevd flere store kriger i Europa som vi gjorde på begynnelsen av 1900-tallet hvis vi ser bort ifra Jugoslavia-krigene på 90-tallet. Hvis du spør en mann i gata i dag om han føler at internasjonale relasjoner er en krigslignende tilstand så vil du trolig få svaret *nei* fordi de fleste i dag ikke lever i frykt for krig, og føler heller ikke at internasjonale relasjoner er en kaotisk tilstand. Dette

gjør likevel ikke Hobbes mindre relevant etter min mening.

Hobbes sine naturlover: En grunnleggende del av naturtilstanden

Jeg har brukt mye tid på å analysere naturtilstanden. Vi har sett hvordan Hobbes beskriver naturtilstanden og de sentrale poengene med Hobbes sin naturtilstand. Som en del av dette har jeg også diskutert *rett er makt* som er en viktig del av Hobbes sin filosofi. Gjennom Norberto Bobbio sitt verk *Thomas Hobbes and the Natural Law Tradition* har vi også sett at det finnes alternativer av naturtilstanden. Men det er fortsatt en viktig del som vi ikke har diskutert enda som er en sentral del av Hobbes sin naturtilstand; nemlig Hobbes sine naturlover.

Naturlovene er generelle regler som forteller oss at vi ikke kan gjøre noe som fører til vår egen død eller setter våre liv i fare. «A Law of Nature, (Lex Naturlais,) is a Precept, or generall rule, found out by reason, by which a man is forbidden to do, that, which is destructive to his life, or taketh away the means of preserving the same.» (Hobbes. 1651/1985 S:189). Disse lovene har sin opprinnelse i fornuften, og dette kontrasterer dem mot positive lover som har grunnlag i staten. Denne kontrasten er spennende fordi den åpner opp et spørsmål om forholdet mellom naturlovene og de positive lovene. Hvis naturlovene eksisterer uavhengig av statens positive lover så vil de være en trussel for staten. Individene i staten kan bruke naturlovene; mer spesifikt naturretten, som grunnlag til å kjempe mot staten eller suverenen. De kan argumentere med at når statens positive lover ikke respekterer naturlovene, så er ikke staten lenger legitim. Jeg kommer dog ikke til å snakke mer om dette.

Et viktig element med Hobbes sin naturtilstand, er at ingen naturlover er gjeldende - fordi vi har ingen direkte interesse av å følge naturlovene. Det sentrale spørsmålet her blir «Hvorfor skal jeg følge naturlovene hvis jeg ikke er sikker på at alle andre også gjør det?» Fornuften forteller oss at det er farlig for våre liv å være ærlige når vi ikke har noen garanti for at alle andre også er ærlige. Norberto Bobbio skriver om dette i *Thomas Hobbes and the natural law tradition*: «Hobbes contends that I am not bound to comply with a rule, or more correctly, I have no interest in observing a rule, if I am not sure that others will do the same.» (Bobbio. 1993 S:45) Hobbes sine naturlover vil derfor bare være veiledende og moralske lover som forteller oss hvordan ting burde være; eller sagt på en annen måte;

naturlovene oppfordrer oss bare til å oppføre oss på en spesifikk måte. «...the laws of nature oblige *in foro interno* (in conscience), but not *in foro externo* (in outward behaviour).» (Bobbio. 1993 S:46) Når naturlovene bare er moralske oppfordringer og ikke juridiske påbud du er tvunget til å følge, så sier det seg selv at ingen vil følge lovene hvis de føler at det vil medføre ulemper. Vi kan gå enda lenger og hevde at det å følge naturlovene går imot naturen og friheten vi har til å gjøre alt som står i vår makt til å nå et bedre gode. Det er derfor ingen fornuftig grunn til å følge naturlovene. Det kan være farlig å følge naturlovene fordi vi ikke har noen garanti for at alle andre i naturtilstanden også vil følge dem.

Det som mangler i naturtilstanden er en sterk makt som kan tvinge individene til å følge lovene, og det er her staten kommer inn i bildet, som vi skal se litt senere. Hobbes skiller også mellom hva som er *rett* og hva som er *lov*. «For though they that speak of this subject, use to confound *Jus* and *Lex*, *Right* and *Law*; yet they ought to be distinguished; because Right, consisteth in liberty, to do, or to forbear; Whereas Law, determineth, and bindeth to one of them; so that law, and Right, differ as much. As Obligation, and Liberty;...» (Hobbes. 1651/1985 S:189) Rett og lov er dermed to motsetninger; ikke bare i naturtilstanden, men også i staten. Du har rett og frihet til å gjøre hva du vil så lenge det ikke finnes en lov som setter en stopper for en spesifikk handling. Dette bringer oss tilbake til avsnittet der vi diskuterte Hobbes sin definisjon av frihet. Der kom vi frem til at du har rett til å gjøre alt som er i din makt. Når staten skaper lover så setter den opp hindringer for din personlige frihet til å gjøre hva du vil.

Den 1., 2., og 3. naturloven: Grunnsteiner i naturtilstanden

Alle lovene som Hobbes lister opp har ankerfeste i fredsbegrepet. Samtidig sier Hobbes til slutt at disse lovene representerer den sanne og eneste moralfilosofi. Disse lovene forplikter deg egentlig bare «*in foro interno*», altså ting du ønsker skal skje. (Hobbes. 1651/1985. S:215) Hobbes oppsummerer til slutt alle naturlovene slik: «Do not that to another, which thou wouldest not have done to thyself;...» (Hobbes. 1651/1985. S:214) De er anbefalinger om hvordan vi skal leve livene våre, men kan ikke tvinge oss til å adlyde dem. Videre fremhever Hobbes i kapittel 26 at disse naturlovene binder oss moralsk, samtidig som de er egenskaper som hjelper på veien mot å skape fred. «The Law of Nature, and the Civill Law, contain each other, and are of equall extent. For the Lawes of Nature, which consist

in Equity, Justice, Gratitude, and other morall Vertues on these depending, in the condition of meer Nature (as I have said before in the end of the 15th Chapter,) are not properly Lawes, but qualities that dispose men to peace, and to obedience.» (Hobbes 1651/1985. S:314.)

Hobbes *første* og *andre* naturlov er tett knyttet opp mot hverandre på en slik måte at jeg mener at det ikke er feil å se på de to første naturlovene som en større helt grunnleggende naturlov. Naturlov en og to forteller oss at vi for all pris må sørge for freden.

I den første naturloven skriver Hobbes nemlig følgende: «*That every man, ought to endeavour Peace, as farre as he has hope of obtaining it; and when he cannot obtain it, that he may seek, and use, all helps, and advantages of Warre.* The first branch, of which Rule, containeth the first, and Fundamentall Law of Nature; which is, *To seek Peace, and follow it.* The Second, the summe of the Right of Nature; which is, *By all means we can, to defend our selves.*» (Hobbes. 1651/1985. S:190) Vi bør derfor søke freden, og det er tillat at vi bruker all vår rett eller makt til å forsvare oss mot en voldelig død. «The Right of Nature, which writers commonly call *Jus Naturle*, is the liberty each man hath, to use his own power, as he will himselfe, for the preservation of his own nature, that is to say, of his own life; and consequently, of doing any thing, which in his own judgment, and reason, he shall conceive to be the aptest means thereunto» (Hobbes. 1651/1985. Side: 189). Dette representerer en rett over alt: *Jus in omnia*.

Den andre naturloven forteller oss at vi kan gi avkall på *Jus in omnia* hvis vi mener det er nødvendig for å søke freden. «...That a man be willing, when others are so too, as farre-forth, as for Peace, and defence of himselfe he shall think it necessary, to lay down his right to all things; and be contented with so much liberty against other men, as he would allow other men against himselfe.» (Hobbes. 1651/1985 S:190.)

Men Hobbes mener at det finnes et unntak: «But if other men will not lay down their Right, as well as he; then there is no Reason for any one, to divest himselfe of his: For that were to expose himselfe to Prey, (which no man is bound to) rather than to dispose himselfe to Peace.» (Hobbes. 1651/1985 S:190) Jeg kan altså bare overføre min rett når de andre også gjør det samme. Å gi avkall på en rett innebærer for Hobbes «to Divest himselfe of the Liberty of hindring another of the benefit of his own Right to the

same.» (Hobbes. 1651/1985 S:190). Vi har den samme *right over all*, når jeg derfor gir avkall på min rett, lar jeg staten utøve retten over det jeg selv hadde samme rett til tidligere. Et viktig spørsmål er om man kan gi avkall til sin rett til å leve. Det vil si: er mitt liv noe som kan brukes og bestemmes over av andre? Jeg vil igjen vise til naturretten som er enda mer sentral enn naturlovene for Hobbes. Der står det klart at du skal beskytte deg mot døden, og du har derfor ikke rett til å overlate livet ditt i andres hender. Hobbes gjentar også dette poenget når han skriver om den andre naturloven «As first a man cannot lay down the right of resisting them, that assault him by force, to take away his life; because he cannot be understood to ayme thereby, at any good to himselfe.» (Hobbes. 1651/1985 S:192)

Vi vet at i naturtilstanden så har alle individer rett til alt som de har nok fysisk makt til å kunne ta. For at staten skal kunne skapes må vi derfor overføre vår rett til alt og den fysiske makten som vi mener er nødvendig til staten slik at den kan beskytte oss mot voldelige angrep og dermed holde freden mellom individene. *Pactum subiectionis* er heller ikke et originalt påfunn fra Hobbes; det som er nytt er at han kobler det sammen med *unionis*. Disse to delene; at alle individer slår seg sammen og underkaster seg staten; er en og samme kontrakt og utføres samtidig. «In Hobbes interpretation, ...the parties are the members taken individually, who agree with one another to subject themselves to a third party who does not participate in the compact.» (Bobbio. 1993. S:48.) Gjennom å inngå denne kontrakten binder vi oss til staten og gir staten vårt ord på at vi skal følge statens befalinger og lover. Hvis vi ikke adlyder staten kan vi straffes for brudd på kontrakten og lovene. Staten på sin side lover å opprettholde staten og hindre at vi synker tilbake til naturtilstanden.

For at vi skal kunne unnsnippe naturtilstanden må derfor hvert eneste individ gi fra seg sine naturlige rettigheter, men hva mener egentlig Hobbes når han snakker om at vi må «*lay downe a mans right to any thing*»? Med dette mener Hobbes at vi skal gi fra oss vår *frihet* til å hindre andre i å utøve sin rettighet til en ting; enten dette er et eple, vann, muligheten for tak over hodet eller lignende. Når vi gir fra oss våre naturlige rettigheter så betyr ikke dette at vi gir en eller flere personer rettigheter de ikke hadde fra før. Det vi gjør er å skape en helt ny entitet; som vi kaller staten og består av en suveren som representerer staten og individene i den gjennom kontrakten. Denne staten gis tillatelse til å utøve all den makt som den mener er nødvendig for å bevare freden mellom individer. For Hobbes betyr dette at de som har gitt fra seg sine rettigheter nå er *forpliktet* til å ikke stå i veien for statens legitime bruk av disse rettighetene slik staten mener det er best; og at det er hans *plikt* å ikke bryte denne avtalen han

frivillig har gått med på. Både staten og naturen er en mekanisk maskin; en konstruksjon som er bygget opp av mindre deler; men Hobbes ser på staten som en forbedring av det naturlige. «Nature is now conceived as a great machine; ...human beings can, by building their own machines, recreate nature, perfect it, ...the state is one of these machines produced... to compensate for the shortcomings of nature.» (Bobbio. 1993. S:36) Forbedringen er at det er mulig for individene å leve fredelig som en del av staten i motsetning til naturtilstanden der de er utsatt for en konstant frykt og en krigstilstand. I motsetning til den naturlige tilstanden kan den «unaturlige» statlige maskinen reguleres av lover som gjør det mulig for oss å ta kontroll over vår egen sosiale konstruksjon.

Jeg vil her vise tilbake til Bobbio og vår diskusjon av variasjoner i kontraktsteorien. Bobbio setter opp fire punkter; (a) til (d); der vi kan finne forskjeller mellom filosofer når det gjelder hvordan kontrakten blir satt opp i naturtilstanden. Gjennom vår diskusjon av Hobbes naturlover kan vi nå svare på hvor Hobbes står i forhold til disse variasjonene. For det første (a): skapes kontrakten for å gagne fellesskapet eller for å gagne en tredjepart? Jeg mener svaret på dette spørsmålet er litt uklart. I utgangspunktet skapes kontrakten for å gi individene et gode; nemlig freden; men det er fortsatt legitimt å hevde at det er en tredjepart som gagnes gjennom kontrakten. Suverenen er den eneste som sitter igjen med all sin naturlige makt nå som alle andre individer gjennom kontrakten har sagt seg enige i at de ikke skal stå i veien for suverenens legitime bruk av makt. Vi kan derfor hevde at kontrakten i realiteten er et gode både for suverenen i staten og folket. (b) er mye enklere å svare på. *Pactum unionis* og *subiectionis* inngår egentlig i den samme kontrakten. Hele poenget med å samle individenes makt i naturtilstanden er nettopp for å overføre den til en tredjepart.

Fordi naturtilstanden er en krigslignende og lovløs tilstand kan heller ingen kontrakter opprettholdes i naturtilstanden fordi du ikke har noen garanti for at den andre parten faktisk vil gjennomføre sin del av kontrakten. Mer presist sagt så er det *frykten* for at den andre parten skal ta din del og løpe som fører til at folk rett og slett ikke tør å gjøre noen avtaler med andre. Vi har sett at kontrakter ikke er gyldige i naturtilstanden, i følge Hobbes fordi du aldri vil ha noen garanti for at den andre part vil gjennomføre sin del av avtalen. Litt senere skriver derimot Hobbes at avtaler som gjøres ut ifra frykt er gyldige avtaler i naturtilstanden. «*Convenants entered into by fear, in the condition of meer nature, are obligotary.*» (Hobbes. 1651/1985 S:198) Hvordan kan en slik kontrakt plutselig være gyldig fordi det basert på frykt når alle andre kontrakter i naturtilstanden er ugyldige? Grunnen til at slike avtaler er

gyldige er at det står om livet. Hvis du ikke gjør som den andre parten krever så kan du risikere å bli drept. Vi ser dermed at den mest grunnleggende naturloven som omhandler retten til å forsvare ditt eget liv overskriver regelen som hindrer avtaler i å bli inngått.

Den samme regelen som sier at du må inngå avtaler for å bevare ditt eget liv forteller deg også at du *ikke* kan inngå avtaler som fratar deg livet fordi dette er irrasjonelt, urealistisk og imot våre mest grunnleggende instinkter. Du kan teknisk sett avtale med en person at hvis du ikke følger opp kontrakten så har han rett til å drepe deg, men når den tiden kommer vil du fortsatt ut ifra rene instinkter forsvare deg selv med alle kreftene du har. Individet vil alltid velge det som gir oss enten et mindre onde eller et større gode. I slike tilfeller er det bedre å forsvare deg enn å sitte stille og vente på at noen skal komme å henrette deg. Det som er interessant er at dette er regler som gjelder både i naturtilstanden og i staten. I naturtilstanden er alle individer dommere og man kan ikke dømme seg selv for noe man har gjort. I staten vil en slik tilståelse kunne føre til at du blir straffet for det du har gjort. Du har selvfølgelig interesse av at du ikke blir straffet med døden eller fengsel og vil derfor ikke fortelle myndighetene om lovene du har brutt. Her finner vi også svaret på punkt (d) i Bobbios variasjoner av kontraktsteorien. Til spørsmålet om vi gir fra oss alle rettighetene eller ikke, kan vi svare at vi ikke gir fra oss alle rettighetene. Vi beholder alltid naturretten og retten til å forsvare våre egne liv. Denne rettigheten kan vi ikke under noen omstendigheter gi fra oss.

Den *tredje* naturloven er også veldig viktig for Hobbes fordi den forteller oss at kontrakter skal holdes; «That men performe their Covenants made;...» (Hobbes. 1651/1985 S:201) Den kan sies å være et slags gyldighetsstempel for de to første naturlovene. I forrige kapittel så vi derimot at den tredje naturloven egentlig er helt verdiløs siden ingen naturlover er tredd i kraft eller overholdes i naturtilstanden og at Hobbes selv innrømmer at det bare er statens makt som kan tvinge oss til å holde kontrakter. La oss utdype dette poenget: når jeg setter opp en kontrakt, anser jeg meg selv som forpliktet til å etterkomme avtalen når jeg er sikker på at også den andre gjør det. En kontrakt, sier Hobbes, er en overføring av rett. Dette gjøres ved «...a Declaration, or Signification». (Hobbes. 1651/1985 S:191) Hvordan kan denne deklarasjonen binde oss? Der ligger hele problemet, fordi «Bonds, that have their strength, not from their own Nature, (for nothing is more easily broken then a man's word,) but from Feare of some evill consequence upon the rupture.» (Hobbes 1651/1985 s:192). Samtidig åpnes det opp for et nytt problem; hvis kontrakter bare holdes fordi en sterk stat tvinger oss til å holde kontrakten, vil det ikke

være mulig å vende dette mot Hobbes sin stat og si at hvis makt og frykt er det eneste som gjør at kontrakter holdes, så er det bare makt og frykt som holder staten samlet?

Det siste punktet vi treffer på i Bobbios liste over alternativer i kontraktsteorien er punkt (c); kan kontrakten mellom subjektene og staten annulleres? I utgangspunktet er svaret nei. Kontrakter kan ikke brytes. Da vi inngikk kontrakten med hverandre og skapte staten, så ble dette gjort ut i fra frykt og et ønske av å bevare våre liv. Hvis vi annullerer kontrakten setter vi derfor livene våre i fare, fordi vi havner tilbake i naturtilstanden. Det kan også argumenteres med at når staten er skapt, så tvinges vi også til å holde kontrakten fordi vi frykter å bli straffet av staten hvis vi våger å bryte den.

Del 2: Gallarotti og Williams, alternativ til Hobbes krigstilstand?

Fornuft og rasjonalitet

Gallarotti sin fortolkning av Hobbes teorier snur opp ned på vår forståelse av Hobbes filosofi. Istedenfor å fokusere på Hobbes krigslignende naturtilstand legger han vekt på Hobbes 3. naturlov. Der skriver Hobbes at kontrakter skal holdes også i naturtilstanden. Dette mener Gallarotti bare er starten på en diskusjon der Hobbes argumenterer for at ikke bare skal kontrakter holdes, men også at samarbeid er påkrevd i naturtilstanden. Gallarotti argumenterer for at individer i naturtilstanden oppretter forbund der de kan leve i fred fordi kontrakter holdes av alle parter.

Jeg vil også nevne innledningsvis at Gallarotti bruker *rational-choice* teorien når han diskuterer forbund. Mer spesifikt bruker han *Prisoner's Dilemma*. Han bruker teorien for å illustrere naturtilstanden og tåpens ferd mellom forbundene. Han skriver blant annet at tåpen får mindre goder hver gang han svikter et forbund: «continual defection will continue bringing him inferior payoffs because he will be unwelcome into other confederations...» (Gallarotti. 2013 S:13) Det er mulig å koble dette til Hobbes fornuft der vi kalkulerer oss frem til et gode. Akkurat som vi kalkulerer når vi bruker fornuften til Hobbes, regner vi oss også frem til et mål når vi bruker *rational-choice*. Ifølge Hobbes bruker vi fornuft for å kalkulere oss frem til gitte valg som vil bringe oss et bedre gode, men *det er ikke gitt* at vi når dette godet. Selv om du handler fornuftig når du tar til venstre på en vei for å kunne drikke

vann fra en bekk når du er tørst så er du ikke garantert et bedre gode. Bekken kan være giftig, du kan bli angrepet av dyr eller banditter på veien, du kan falle og brette beinet osv. Bare fordi du tror at noe vil bringe det et bedre gode så betyr det ikke at godet er garantert. Verden er full av ulykker og uforutsette hendelser som endrer forutsetningene for din kalkulasjon uten at det nødvendigvis betyr at du handlet irrasjonelt.

Michael C. Williams ser også på Hobbes sin naturtilstand som mindre krigersk enn først antatt. Det som skiller ham fra Gallarotti er at han legger stor vekt på Hobbes som en skeptiker. Han deler synet om at naturtilstanden er anarkisk; i naturtilstanden vil vi aldri kunne bli enige om noe fordi vi alle har subjektive oppfatninger av det som skjer. «...the *state of nature*, is grounded not in an assumption of human aggressiveness. Rather...in much deeper questions of knowledge, legitimacy, and the social construction of action.» (Williams 1996 S:5/216) «...the skeptical movement was complex, but ...it consisted of two central themes. First it held that sense of perception was always potentially misleading. ...Moreover, the senses could easily provide differing perceptions depending upon the use. ...The truth ...could not, therefore be settled by the evidence of the senses alone...» (Williams. 1996 S:5/216) Han forkaster dermed tolkningen av Hobbes som en rasjonalist, men han er heller ikke med på en neo-klassisistisk tolkning av Hobbes sin filosofi der Hobbes tolkes gjennom vitenskapen. Skeptisismen Williams diskuterer tilsier at vi alle kan være enige om at sikkerhet og fred er viktig, men vi blir aldri enige om hvordan vi skal sikre denne freden. «That which we view as good, or beneficial, is not so in itself but is so only because it appears to us as such.» (Williams. 1996. S:7/218) Vi kan være enige om at overlevelse er et gode, men vi vil aldri kunne bli enige om hvordan denne overlevelsen skal sikres. Skal vi sørge for mat først eller tak over hodet? Har noen første rett på goder? Vi trenger en stat som kan definere alt dette og kan være en objektiv sannhet. «To escape the state of nature, individuals do not simply alienate their «right to everything» to a political authority. ...what is granted ... is the right to decide among irresolvable contested truths... in *De Cive*, Hobbes puts it in the following way: *the knowledge of good and evil belongs to each single man. In the state of nature indeed,... For it is shown... that the civil laws were the rules of good and evil, just and unjust, honest and dishonest; that therefore what the legislator commands, must be held for good, and what he forbids for evil.*» (Williams 1996 S:8/219) Når vi har en stat med lover som kan gi oss objektive definisjoner på hva som er godt og ondt vil vi også klare å sikre freden blant individer fordi det ikke lenger finnes store uenigheter å kjempe om. Det ligner på det Bobbio sier om at staten gir innhold til

naturlovene og definerer dem gjennom statens lover. «The laws of nature are empty formulas, which civil power alone can fill with specific content.» (Bobbio. 1993. S:130) Men i motsetning til Bobbio skriver Williams at suverenen blir holdt tilbake av folket.

Det er altså forskjellige tolkninger av Hobbes sin filosofi blant disse forfatterne. Finnes det et objektivt svar på hvilken tolkning av Hobbes sin filosofi som er den riktige eller må vi subjektivt velge den tolkningen vi er enige i? Jeg skal begynne diskusjonen med artikkelen til Guilio Gallarotti; *The Enduring Importance of Hobbes in the Study of IR*; der han diskuterer muligheten for fred og samarbeid i naturtilstanden, og svarer på om Hobbes sin filosofi fortsatt er relevant for internasjonal politikk eller om den har utspilt sin rolle. Deretter skal jeg hente inn Michael C. Williams: *Hobbes and International Relations: A Reconsideration*.

Gallarotti og den moderate naturtilstanden

Vi har sett at Hobbes er en politisk realist som hevder at staten befinner seg i en krigslignende naturtilstand. Men hvor relevant er et slikt syn i dag? Om realister mener at en anarkisk internasjonal politikk er en sannhet i dagens samfunn, så vil selv ikke hardbarkede realister i dag nekte for at samarbeid er mulig for nasjoner. Samarbeid er en sterk faktor i internasjonal politikk akkurat som muligheten for konflikt. Vi har i dag flere internasjonale avtaler og organisasjoner som beviser at samarbeid ikke bare er mulig, men også en norm i internasjonal politikk. Dette har ført til at flere realister delvis har forkastet Hobbes sitt syn på internasjonal politikk. Hobbes er ikke lenger det beste symbolet på realistisk internasjonal politikk. Guilio Gallarotti hevder på sin side at begge syn er ukorrekte. Hobbes kan forene begge syn hvis han tolkes som en kosmopolitt. Gallarotti hevder at Hobbes sitt anarki ikke bare er en krigstilstand, men også gir individer mulighet til å samarbeide. I tillegg til å være meget relevant for internasjonal politikk så vil også denne tolkningen kunne forene tre tilsynelatende motstridende teorier; realisme, neoliberalisme og konstruktivisme.

Det som gjør Hobbes sin naturtilstand så hyppig anvendt i internasjonal politikk er det faktum at det er svært relevant og anvendbar. Hver stat er en selvstendig makt uten noen eller noe som kan holde det tilbake. Samtidig er det heller ingenting som kan hjelpe denne nasjonen hvis den blir angrepet av en

sterkere nasjon. Staten har kanskje monopol på maktbruk innenfor staten, men i internasjonal politikk har alle nasjoner samme rett til å utøve sin makt fordi det ikke finnes en global stat som kan holde alle i sjakk. «There is no international 911», sier Gallarotti for å understreke at internasjonal politikk er en tilstand av alle mot alle. (Gallarotti. 2013 S:3) Det eksisterer selvfølgelig organisasjoner som NATO og FN som kan hjelpe til hvis du blir angrepet, men slik sikkerhet er ikke alltid garantert. Vi liker å hevde at Norges sikkerhet er garantert av NATO, men det er ikke 100% sikkert at de vil komme til unnsetning med en gang, eller at de vil klare å seire over fienden. Vi kan kritisere realistene ved å vise til at verden har blitt et mye fredeligere sted de siste årene. Det finnes selvfølgelig både krig og borgerkrig i verden, men stormakter har ikke vært i krig på over 70 år. Og selv om flere stormakter har atombomber så er det ingen som har brukt dem siden andre verdenskrig. Realister vil på sin side svare at selv om det for øyeblikket ikke er i noen sin interesse å bruke atombomber så betyr det ikke at det er en umulighet. Og er ikke dette akkurat det Hobbes sin naturtilstand handler om: den teoretiske (om enn lite sannsynlige i våre dager) muligheten for at krig kan bryte ut når som helst?

Uansett hvor sikker du føler deg; uansett hvor fredelig du mener verden er så kan situasjonen endres over natten. Hvis nasjoner virkelig trodde at verden var et fredelig sted så ville det ikke vært så viktig for nasjoner å ha en stående hær som er klar til strid hvis de blir angrepet. Gallarotti sammenligner det med forsikringen du kjøper for å sikre deg økonomisk om en katastrofe skulle skje. Du regner ikke med at du må ta i bruk forsikringen, men hvis noe skulle skje så er du hjelpeløs uten den. Alle nasjoner som har et operativt forsvar tenker på samme måte i følge realister. Det er en sikkerhet mot katastrofer. Betyr dette at realistene har rett i sin tolking av internasjonal politikk som en anarkisk og usikker tilstand?

Gallarotti mener det er mye mer til internasjonal politikk enn bare usikkerhet. Som vi nevnte så er ikke nasjoner i en konstant krigstilstand. Politikk i moderne tid beviser nemlig det motsatte; det er ikke anarki som er normen, men samarbeid. Ved første øyeblikk kan det virke som om internasjonal politikk er anarkisk og krigslignende med tanke på at stater teoretisk sett kan gjøre hva de vil, og ikke alle stater har ekstern hjelp de kan ta i bruk hvis de blir truet. Dette er derimot ikke realiteten vi møter i dag. Stater er ikke konstant i krig med hverandre, og i motsetning til individer så lever stater som regel over lengre perioder. Noen realister svarer ved å hevde at den direkte analogien fra individ til stat blir feil, men faktum er at stater som regel blir sett på som én entitet. I alle henvisninger til staten er det

suverenen som er bildet utad. Dette er en særlig sannhet før og under første verdenskrig der de forskjellige keiserne og kongene var personifiseringen av staten for folket.

I artikkelen retter Gallarotti sitt fokus mot muligheten for samarbeid mellom stater. Han hevder at samarbeid er i alle staters interesse. Viktigheten av samarbeid i internasjonal politikk har ifølge Gallarotti ført til at mange realister har moderert teoriene sine og skapt det som han kaller *defensive realism*, som skal forstås som en moderat naturtilstand. Denne teorien går ut på at stater ofte bare ønsker å holde på den makten de har, og ikke jakter på mer makt.

Betyr en slik endring i realisme – teorien at Hobbes ikke lenger er relevant for internasjonale relasjoner og moderne politikk? Det kan absolutt virke som om Hobbes har utspilt sin rolle fordi den politiske teorien ikke lenger passer vårt politiske verdensbilde. Gallarotti er dog ikke enig i at Hobbes har utspilt sin rolle. Han sier tvert imot at det motsatte er sant. Hobbes sitt anarki er nemlig ikke så voldelig og kaotisk som man har antatt. Det er ikke bare realistene som finner støtte i Hobbes sin naturtilstand; også neo-liberalister og konstruktivister kan finne støtte for sine teorier i Hobbes sin filosofi, hevder han. Hobbes sin teori om naturtilstanden kan nemlig forene tilsynelatende forskjellige politiske standpunktene; og støtte for en slik tolkning kan vi finne i Hobbes sin egen beskrivelse av naturtilstanden, sier Gallarotti.

Det er flere steder i Hobbes sin filosofi vi kan finne støtte for en moderat naturtilstand i følge Gallarotti. Ved å se forbi Hobbes sin beskrivelse av naturtilstanden i kapitlene 13 – 15 og heller fokusere på andre deler av Leviathan kan vi få et helt annet bilde av Hobbes sin naturtilstand. Han viser til at De Cive og Leviathan ikke handler om den anarkiske naturtilstanden. Gjennom hele Leviathan for eksempel så forsøker Hobbes å skape fred og orden. «(Leviathan and De Cive) are clearly addressed to the quest for order based on law and stable government in civil society.» (Gallarotti, 2013 S:6)

Faktumet er at Hobbes, etter diskusjonen i kapitlene 13 til 15, bruker neoliberalistiske og konstruktivistiske kategorier når han beskriver staten. Staten er lov og orden, og en sterk stat sørger for sikkerhet, rettigheter og moral. «Leviathan itself is not principally about anarchy, but more about the commonwealth.» (Gallarotti 2013 s:6)

Målet til Hobbes er en stabil stat med strenge lover som kan holde individene i sjakk og holde anarkiet på trygg avstand. Vil man ikke kunne hevde at Hobbes undergraver sitt mål om å skape en stabil stat hvis han beskriver internasjonal politikk som et krigslignende anarki? Hva er poenget med å skape staten når vi uansett vil havne tilbake i naturtilstanden om enn på en annen måte? Men også i Hobbes sin bok *A Dialogue Between a Philosopher and a Student* så vi at Hobbes ga oss en detaljert beskrivelse av anarkiet som dominerer internasjonal politikk. Den eneste løsningen må være å skape den globale staten for å endelig unnslippe anarkiet. Når den globale staten er på plass får vi endelig tilgang på den sikkerhet og orden som alltid var fraværende i naturtilstanden og blant stater. Men Hobbes snakker aldri om den globale staten selv om det fremgår av tankemåten til Hobbes at den globale staten er et naturlig mål i Hobbes sin filosofi for å sikre freden.

Williams' skeptisisme: en advarsel for aggressive stater.

For Michael C. Williams blir det en feiltagelse å beskrive staten som en entitet. Stater har ikke bare et forhold til andre stater, de må også forholde seg til sin egen befolkning. Det er umulig for en suveren å foreta seg noe uten først å vurdere reaksjonen til folket og ikke minst de som arbeider for ham. Splid mellom politikere, eller politikere og militæret innenfor staten er en like stor om ikke større faktor for suverenen som forholdet til andre stater. Jeg er enig med Williams som hevder at beskrivelser av stater som individer eller selvstendige aktører er upresist og urealistisk. Det er en forenklet måte å beskrive stater på.

Så hvorfor foreslår ikke Hobbes skapelsen av en global stat? Dette er et spørsmål som Michael C. Williams også stiller i artikkelen *Hobbes and International Relations: a reconsideration*. «...if states are identical to Hobbesian individuals ... why does not the move to an international Leviathan also follow directly?» (Williams, 1996 S:14/225) Grunnen til at Hobbes ikke skaper den globale staten er at det er unødvendig i følge Williams. Suverenen blir nemlig holdt tilbake av sin egen usikkerhet. Suverener er ikke aggressive mot hverandre fordi de ikke vet hvordan andre nasjoner eller sitt eget folk kommer til å reagere. «..., since they must ultimately convince the citizens to obey their judgements of threats ... the prudent sovereign will be cautious in engaging in the practice (krig) for fear of losing the trust of the citizens in its judgement ..., doing so push them to ... rebellion.» (Williams 1996 s:21/232)

For Williams er Hobbes sin *reason*; fornuft; et sentralt element i diskusjonen. Williams bruker det for å male Hobbes som en skeptisist. I naturtilstanden er vi alle uenige om hva som er fornuftig siden det som er fornuftig er subjektivt. For Williams betyr dette at selv om vi er enige om at overlevelse er viktig så blir vi aldri enige om hvordan vi skal gå frem for å overleve. Skapelsen av staten skjer nettopp fordi vi trenger objektivitet. Statens lover og befalinger er den ene sannhet for alle individene i staten. Disse objektive lovene finnes derimot ikke i internasjonal politikk og det kan derfor virke som om en global stat er nødvendig for igjen å fremskaffe disse objektive sannhetene. Dette er dog ikke tilfellet ifølge Williams.

Skeptisismen som skaper uenighet i naturtilstanden sørger faktisk for forsiktighet blant suverener og det er derfor mindre sjanse for at de angriper hverandre. En suveren vil aldri kunne være sikker på at han vil vinne en eventuell krig. Kanskje krigserklæringen fører til allianser og koalisjoner mot staten. Et annet element som bringer stor usikkerhet er folket som lever innenfor staten. Williams mener at suverenen har et ansvar for folket, og hvis dette ansvaret ikke blir overholdt så har individene i staten rett til å kaste suverenen. «The sovereign, ... must be careful not to lose the trust of the citizens.» (Williams. 1996 S:21/232) Bobbio sier at en slik tolkning av Hobbes er feil, Hobbes mener suverenen skal ha rett til å gjøre hva han vil uten å bli utfordret av individene. Williams på sin side ser på dette som en feiltolkning: «Even though the sovereign has the right to treat its citizens in virtually any way it sees fit, Hobbes believes that it should not,...» (Williams. 1996 S:21/232) Man kan velge å tro at Hobbes har innsikt nok til å resonnerer seg frem til at selv om suverenen har rett til å gjøre hva han vil, så er dette en veldig dårlig idé hvis han ønsker å beholde makten. Et illojalt folk vil nekte å hjelpe deg i krig. De kan gjøre opprør i kritiske øyeblikk eller til og med ønske fienden velkommen. En suveren vil derfor bare gå til krig hvis han vet at han har folket sin støtte. Og selv da er det usikkert fordi han kan miste støtten blant befolkningen hvis krigen går dårlig.

Jeg vil også trekke fram Williams sin mistro til *rational-choice* teorien. «If we adopt the rational-choice reading of Hobbes, we must see him as confused. Either his theory of the creation of the Leviathan is flawed, or his failure to extend the logic of his argument to a global scale is illogical.» (Williams. 1996 S:14/225) Tilhengere av *rational-choice* beskriver staten som et individ som lever i naturtilstanden, men sier samtidig at den globale staten ikke skapes fordi ingen kan stole på hverandre i naturtilstanden. Hvis dette er sant, så bryter kontrakts-teorien til Hobbes fullstendig sammen. Vi vil aldri stole på

hverandre så vi vil ikke gå med på en kontrakt og heller ikke forlate naturtilstanden. Problemet for *rational-choice* ifølge Williams er at vi må skape staten i utgangspunktet for å kunne hevde at stater ikke stoler på hverandre, og skapelsen av staten er jo basert på at kontrakten finnes og overholdes av individene. Williams må sånn sett tas til inntekt for kritikken mot Gallarotti for å bruke *rational-choice* for å tolke Hobbes sin filosofi.

For Gallarotti er ikke den globale staten nødvendig, fordi han ikke ser på naturtilstanden som så voldelig som alminnelig antatt. Den fredelige naturtilstanden overføres direkte til internasjonal politikk som også er mye fredeligere fordi det legges vekt på samarbeid. Men hvis vi skal finne elementer i Hobbes sin filosofi som motbeviser en ren realistisk tolkning av Hobbes sin filosofi så må vi finne dette beviset i Hobbes sin naturtilstand. Det er naturtilstanden Hobbes bruker som et bilde på internasjonal politikk, og det blir derfor feil å gå utenom i et forsøk på å motbevise Hobbes sitt krigslignende anarki. Nærmere bestemt må vi starte vår diskusjon med *fornuften* hevder Gallarotti. Men *fornuften*, som Williams også viser oss, fører bare til uenighet og splid mellom individer. Skeptisismen sørger for at vi ikke kan stole på andre fordi vi er uenige i hva som er godt og hvordan et gode kan nås. Gallarotti velger å heller fokusere på naturlovene som forteller oss at vi skal sikre freden. Hvis vi alle kan bli enige i at livet er et gode, hvorfor kan vi ikke også bli enige i å leve i fred i naturtilstanden? En realist vil svare at dette selvfølgelig er umulig når man tenker på den store usikkerheten som råder i naturtilstanden. Hvordan kan du samarbeide om freden når du hele tiden frykter at andre vil forsøke å utnytte deg?

To begrepspar: kontrakt og stat – tåpen og forbundet.

Gallarotti mener han finner støtte for sin teori om en moderat og fredeligere naturtilstand i kapittel 15 i *Leviathan* der Hobbes blant annet snakker om den tredje naturloven. «... followeth a Third; which is this, That men performe their Covenants made; without which, Covenants are in vain,...» (Hobbes. 1651/1985 S:201) Som vi vet er Hobbes sine kontrakter grunnlaget for statens eksistens. Det er kontrakten som er grunnlaget for lover og gjør det mulig å skape etiske og moralske rammer i staten.

Tidligere argumenterte jeg med at naturlovene går imot fornuften og naturretten fordi man risikerer sitt eget liv ved å følge naturlovene. Det er heller ikke mulig for oss å gå med på kontrakten av samme grunn. Siden kontraktsteorien til Hobbes er spesifisert i den tredje naturloven kan det argumenteres med at kontrakten i naturtilstanden for å skape staten er usannsynlig. Jeg vil argumentere med at Hobbes er enig i dette fordi han i slutten av *Leviathan* anerkjenner at de fleste stater er illegitime «... when there is scarce a Common-wealth in the world, whose beginnings can in conscience be justified.» (Hobbes. 1651/1985 S:722).

Michael C. Williams har et lignende syn; kontrakter er ikke den eneste måten staten skapes på. Men han mener at bare stater som skapes gjennom prinsipper som følger av kontraktsteorien, er legitime etter Hobbes sitt syn. Alle andre stater som skapes utenfor kontrakten er dømt til å mislykkes. «He is not outlining an empirical theory of how societies came into being but rather ...is elucidating the principles upon which states ought to be structured. ...Societies and governments, Hobbes seems to imply, may have come into existence historically through all kinds of mistaken and false ideas, but so long as they remain founded upon these ideas they are inherently unstable and bound to distension, turmoil and collapse.» (Williams 1996 S:15/226).

Hvis Gallarotti skal gjøre kontrakten til noe mer enn bare blekk på papir så må han altså vise oss at kontrakten har tyngde, og at det er presedens i Hobbes sin filosofi for å stole på hverandre og gjennomføre sin del av kontrakten. Det at Hobbes skriver «And the definition of Injustice, is no other than not Performance of Covenant». (Hobbes. 1651/1985 S:202) forteller oss egentlig veldig lite. Selvfølgelig kan det argumenteres med at du begår en urett mot andre når du bryter kontrakten, men det gir oss ikke noe grunnlag for samarbeid. Naturlovene er jo ikke aktive i naturtilstanden, og det er derfor ikke noen eller noe som kan tvinge individer til å gjennomføre sin del av kontrakten.

Hobbes sin fortelling om *The Fool; tåpen*; er derimot nettopp et grunnlag som kan gi kontrakten tyngde. Det er ikke tilfeldig et Hobbes bruker historien om tåpen; det er hentet fra en historie i Bibelen der det fortelles det om en kjetter som tviler på guds eksistens. Han spør seg selv hvorfor han skal følge guds lover hvis det ikke finnes en gud til å overholde lovene. Hobbes sidestiller guds lover med naturlovene, så det tåpen sier er at naturlovene ikke er gyldige når det ikke finnes en stat som gjør dem

rettskraftige. Man skulle tro at Hobbes var helt enig i denne påstanden ut ifra det vi tidligere har diskutert i oppgaven, men kan forklaringen være en annen?

Gjennom diskusjonen i artikkelen forteller Gallarotti oss at det er mulig å tvinge individer til å forholde seg til kontrakten og at det å bryte kontrakten har alvorlige konsekvenser. I seg selv er dette veldig spennende og gir oss assosiasjoner til John Locke sin naturtilstand der de som bryter naturlovene blir straffet. Men Hobbes går enda lenger enn dette, og legger også opp til aktivt samarbeid mellom individer i naturtilstanden.

«The Foole hath sayd in his heart, there is no such thing as Justice; and sometimes also with his tongue; seriously alleaging, that every mans conservation, and contentment, being committed to his own care, there could be no reason, why every man might not do what he thought conduced thereunto: and therefore also to make, or not to make; keep, or not to keep Covenants, was not against reason, when it conduced to ones benefit. He does not therein deny, that there be Covenants; ...; and that such breach of them may be called Injustice, and the observance of them Justice: but he questioneth, whether Injustice, taking away the feare of God, ...may not sometimes stand with reason, which dictateth to every man his own good;... The Kingdome of God is gotten by violence: but what if it could be gotten by unjust violence? Were it against reason so to get it, when it is impossible to receive hurt by it? And if it be not against reason, it is not against Justice: or else Justice is not to be approved for good.» (Hobbes. 1651/1985 S:203)

Dette ligner mye på mentaliteten som råder i Hobbes sin anarkiske naturtilstand. Siden ingen kan tvinge deg til å følge naturlovene og du ikke kan staffes av en stat for å bryte dem så står du fritt til å gjøre hva du vil. Når fornuften forteller deg at det er lurt å bryte kontrakten for å sikre deg et gode; eller når du angriper en fiende for å ta livet av ham eller rane hans eiendom, så er ikke dette galt hvis du får mer makt eller et bedre gode.

Hobbes vender derimot på det når han rett etterpå skriver: «This specious reasoning is neverthesse false.» (Hobbes. 1651/1985 S:204) Betyr dette at Hobbes sin anarkiske tilstand slik vi alltid har kjent den er en feiltolkning? Hvis man bare tar denne lille teksten for seg selv så betyr det ikke så mye. I følge Gallarotti kan den lett avvises fordi Hobbes her hentyder til religionen som Gallorotti påpeker

eksisterer uavhengig av naturtilstanden og staten. «While God exists under conditions of both anarchy and civil society, religion is never introduced as a constraint against the brutish behavior characterizing anarchy.» (Gallarotti. 2013 S:9) Vi vet allerede at naturlovene ikke er aktive i naturtilstanden, og hvis de sidestilles med guds lover av Hobbes så betyr det at guds lover og religion bare blir relevant etter skapelsen av staten. Gallarotti hevder på sin side at religion ikke er relevant for anarkiet fordi anarkiet er bare en kort overgangsperiode før staten oppstår. Altså at Hobbes sin kritikk mot tåpen er basert på noen religiøse verdier som ikke har noe med anarkiet å gjøre.

Men det Hobbes har skrevet er bare starten på et lengre argument som viser oss en fredeligere tolkning av naturtilstanden. Historien om tåpen er et direkte angrep på anarkiet og åpner dørene for samarbeid i anarkiet med individer som gjennomfører sin del av kontrakten fordi det er et gode å samarbeide med andre individer. Dette bringer meg over på en grundigere gjennomgang av forbundet hos Hobbes.

Er forbundene en stat som eksisterer før skapelsen av Leviathan eller det noe helt nytt? «For the question is not of promises mutuall, where there is no security of performance on either side; as when there is no Civil Power erected over the parties promising; for such promises are no Covenants: But either where one of the parties has performed already; or where there is a Power to make him performe; there is the question whether it be against reason, that is, against the benefit of the other to performe, or not. And I say it is not against reason. For the manifestation whereof, we are to consider; First, that when a man doth a thing, which notwithstanding any thing can be foreseen, and reckoned on, tendeth to his own destruction, however some accident which he could not expect, arriving may turn it to his benefit; yet such events do not make it ably or wisely done. Secondly, that in the condition of Warre, wherein every man to every man, for want of a common Power to keep them all in awe, is an enemy, there is no man can hope by his own strength, or wit, to defend himselfe from destruction, without the help of Confederates; where every one expects the same defence by the Confederation, that any one else does: and therefore he which declares he thinks it to decieve those that help him, can in expect no other means of safety, than what can be had from his single Power. He therefore that breaks his Covenant, and consequently declareth that he thinks he may with do so, cannot be recieved into any Society, that unite themseves for Peace and Defence, but by the errour of them that recieve him; nor when he is received, be retayned in it, without seeing the dangers of their errour; which errours a man

cannot ably reckon upon as the means of his security: and therefore if he be left, or cast out of Society, he perishes; and if he live in society, it is by the errors of other men, which he could not foresee, nor reckon upon; and consequently against the of his preservation; and so, as all men that contribute not to his destruction, forebear him onely out of the ignorance of what is good for themselves.» (Hobbes. 1651/1985 S:205)

Vi ser her at det Hobbes skriver synes å stå i motsetning til det han tidligere har skrevet om den anarkiske naturtilstanden. Her anbefaler han at individer i naturtilstanden samarbeider for å bevare livet. Det er rasjonelt å være ærlig med andre fordi det kan føre til et større gode senere. Men det som kanskje er enda mer spennende er eksistensen av *Confederates* – forbund – i naturtilstanden. Det virker som om forbund er små eller store grupperinger av individer som aktivt samarbeider i naturtilstanden for å skape seg et bedre liv. Men hva betyr egentlig dette? Er det et sted der justis, kunst, samfunn og vitenskap kan overleve i en naturtilstand som kanskje ikke er så «solitary, poore, nasty, brutish, and short.» (Hobbes. 1651/1985 S:186) som vi opprinnelig har trodd?

Et forbund er noe annet enn det som beskrives i starten av kapittel 13. «..., the weakest has strength enough to kill the strongest, either by secret machination, or by confederacy with others,...» (Hobbes. 1651/1985 S:183) Denne typen samarbeid virker som å være en kortvarig for å beskytte seg selv eller skade andre. Alliansen varer bare så lenge den umiddelbare trusselen eksisterer. Når den er borte har ikke alliansen lenger en grunn til å eksistere, så den oppløses på grunn av anarkiet. Forbundet som beskrives i kapittel 15 er mye større enn dette. Hobbes skriver at hvis tåpen «be left, or cast out of Society, he perisheth.» (Hobbes. 1651/1985 S:205) Dette forteller oss to ting; for det første at det samme anarkiet som Hobbes beskriver i kapittel 13 fortsatt finnes utenfor disse forbundene. Det er like brutalt som før, med liten mulighet for overlevelse. For det andre må forbundene være avanserte, siden Hobbes beskriver dem som samfunn. Det kan virke som om kunst, kultur, justis og fred eksisterer innenfor disse forbundene. Betyr dette at også økonomi og privat rett til eierskap finnes i forbundet? Hvis svaret er ja, så er det åpenbare paralleller mellom Hobbes og Locke sin naturtilstand som også tillater privat eierskap blant individene. Hobbes skriver også at man kan kastes ut av forbundet hvis man er uærlig og bryter kontrakter. For øyeblikket er det usikkert hva slags justis dette er; finnes det en dømmende tredjepart eller blir den «kriminelle svikeren» dømt av alle individene i forbundet? Et annet

element er hvor tett knyttet sammen disse forbundene er. Hobbes skriver: «no man can hope...to defend himself from destruction without the help of confederates.» (Hobbes. 1651/1985 S:205).

Hobbes deler dette sitatet opp i to deler: For det første at det er lurt å overholde kontrakten; og for det andre at overlevelse i naturtilstanden er umulig hvis du ikke er en del av et forbund. Som det fremgår av Hobbes er disse to argumentene tett knyttet sammen siden en ikke kan være en del av et forbund når man er uærlig og ikke gjennomfører sin del av kontrakten. For individer i naturtilstanden er det derfor fornuftig å gjennomføre sin del av kontrakten fordi de ellers risikerer døden. Fornuften gis dermed en aktiv rolle i å sørge for fred i naturtilstanden. «(it) is given a role which indeed can bring about some condition of peace ... in anarchy.» (Gallarotti. 2013 S:10) Vi vet allerede at fornuften spiller en stor rolle når staten skapes. Gjennom fornuften kommer vi frem til at det er bedre å leve i en fredstilstand enn i en krigstilstand. Det er derfor vi skaper staten gjennom kontrakten. Det Hobbes sier er at det også er rasjonelt å skape fred innenfor naturtilstanden.

Forbund skapes altså for at individene kan sikre sin egen overlevelse i naturtilstanden. Et forbund er et sted der kontrakter overholdes, og individer er ærlige og hjelper hverandre. Så igjen blir vi konfrontert med det viktige spørsmålet: «Er et forbund en type stat eller er den en løsere gruppering av mennesker som har en form for kontrakt om å holde sammen og beskytter hverandre mot anarkiet? For å komme til bunns i dette må vi diskutere tåpens sitt forhold til forbundet.

Tåpens forhold til forbundet – en kalkulerende sviker?

Tåpen i Hobbes sin historie hevder som vi har sett at det er irrasjonelt å gjennomføre kontrakter. Det eneste som betyr noe er å sikre seg selv et bedre gode uansett hva det måtte koste. Hobbes sitt svar er at det er mer rasjonelt å være ærlig og gjennomføre sin del av kontrakten. Hvis du er uærlig og bryter kontrakten så skaper du deg kanskje en umiddelbar gode, men den er kortvarig og kan føre til et onde senere. Hvis du på en annen side er ærlig vil du kunne skape deg selv et mer langsiktig gode som du kan dra større nytte av enn hvis du er en svikende Judas som bare dolker andre individer i ryggen så fort du har fått ditt. I den anarkiske naturtilstanden finnes det jo ingen direkte lover som kan straffe deg for å bryte kontrakten.

Men det Hobbes skriver tyder på at du fortsatt kan bli straffet av andre i naturtilstanden for å være uærlig. Kontrakter i naturtilstanden bærer med seg moralske obligasjoner som det straffer seg å løpe ifra. «..., the initial gesture of cooperation on the part of the first party to the covenant ('performing' in Hobbes terminology) carries with it all of the moral categories applicable to civil society.» (Gallarotti 2013 S:11) Når Hobbes presenterer moralske obligasjoner som følger med inngåelser av kontrakter så betyr dette at du kan straffes av en tredjepart for å bryte kontrakten. Denne straffen kan for eksempel være at du blir kastet ut av samfunnet og derfor står uten beskyttelse mot alle ondene som finnes i naturtilstanden.

Rett etter den andre naturloven i Leviathan skriver Hobbes: «This is that Law of the Gospell; Whatsoever you require that others should do to you, that do ye to them.» (Hobbes. 1651/1985 S:190) Dette moralske sitatet fra Hobbes gis en ny betydning når vi ser det i lys av Hobbes sin fortelling om tåpen. Dette er en moralsk regel som tåpen ikke følger når han vrir seg unna kontrakten. Den andre parten i kontrakten lærer seg å aldri stole på tåpen, og vil kanskje forsøke å drepe ham eller ta tilbake det han har tapt. Ved å fryse ut tåpen eller ta hevn følger han bare moralske regler. Han tar igjen med samme mynt og skader tåpen fordi han ble utsatt for en urett. Med en gang du bryter kontrakten i naturtilstanden inviterer du inn det brutale anarkiet som alle skal unngå. Hobbes forteller oss at vi skal sikre freden gjennom kontrakter; når du bryter kontrakter med andre bryter du altså den første og tredje naturloven. Det moralske elementet til kontrakter er som sagt bare en del av sitatet. Kontrakter er også grunnlaget for forbund i naturtilstanden. Hobbes sier at det bare er mulig å overleve naturtilstanden hvis du er medlem av et forbund; og du kan bare være medlem av et forbund hvis du er ærlig. Hvis du er uærlig risikerer du å bli straffet, for eksempel ved å bli ekskludert fra forbundet.

Jeg er ikke en tilhenger av *rational choice*, men la oss likevel følge Gallarotti her når han bruker *rational choice* til å beskrive tåpens forhold til forbundet. «Chapter 15 manifests common neoliberal, game theoretic ideas regarding the possibilities of cooperation in variable-sum games.» (Gallarotti. 2013 S:12) Det er åpenbart at tåpen ødelegger for seg selv når han hevder at han kan være uærlig og bryte kontrakter fordi det passer ham. Gjennom sin uærlighet risikerer han i verste fall å bli kastet ut av forbundet for så å bli et lett mål i den anarkiske tilstanden utenfor. I kapittel 13 skriver Hobbes at alle individer er like i naturtilstanden, men maktforholdet mellom tåpen og forbunden er tippet i forbundet

sin favør. Det er bare tåpen som skades av å bli kastet ut, og han kan heller ikke stå imot forbundet når valget er tatt.

Realister har lenge brukt *prisoner's dilemma* for å beskrive det gjensidige tapet begge parter påføres når en av dem bryter kontrakten, eller «defects». Men siden tapet som forbundet og tåpen opplever er asymmetrisk så passer ikke den klassiske versjonen av *prisoner's dilemma* med situasjonen. Forbundet blir ikke skadet av at tåpen forsøker å svike dem ved å bryte kontrakten. Tåpen blir kastet ut og mest sannsynlig drept mens forbundet lever videre. Et annet element som må trekkes inn er at «spillet» ikke avsluttes når svikeren blir kastet ut. Hvis svikeren overlever lenge nok i naturtilstanden kan han søke ut et annet forbund. Om han har lært leksen sin vil han samarbeide med den nye gruppen for å unngå at han blir kastet ut igjen. Det er dog også mulig at han ikke har noen intensjon om å samarbeide med noen andre. Han kan sammenlignes med de egoistiske individene i naturtilstanden som bare er ute etter sin egen vinning uten å bry seg om konsekvensen. «Also, because there be some, that taking pleasure in contemplating their own power in the acts of conquest, which then pursue farther than their security requires;...» (Hobbes. 1651/1985 S:184)

Uansett så vil det ikke lønne seg for tåpen å fortsette å svike forbundet i det lange løp. Om han går fra forbund til forbund og sviker den ene etter den andre vil han før eller siden bli drept; enten av rasende individer innenfor forbundet eller av andre desperate svikere som også befinner seg utenfor forbundets sikkerhet. Hvis vi går tilbake til spillteorien ser vi også andre elementer ved tåpens svik. Ikke bare risikerer han døden, men godene han kan få er mye mindre enn de han får hvis han samarbeider. For hver gruppe han blir kastet ut av minsker sjansen for å skaffe seg goder fordi han risikerer å ikke være velkommen i andre forbund. «...continual defection will continue bringing him inferior payoffs because he will be unwelcome into other confederations» (Gallarotti. 2013 S:13) Når fremtiden er så mørk og dystert for den som ikke overholder kontrakten, så er det åpenbart at det er bedre både for svikeren og individene innenfor forbundet å fortsette samarbeidet. For meg er det veldig vanskelig å se hvordan noen kan oppfatte det å bryte kontrakten som et gode. Du får kanskje en liten gevinst der og da, men tapet du risikerer i etterkant er så mye større enn det opprinnelige godet du skaffet deg. Betydningen av kontrakter i naturtilstanden blir derfor snudd på hodet. Det går fra å være irrasjonelt å holde kontrakter til å at det er irrasjonelt å bryte dem.

Dette blir enda mer tydelig når vi analyserer følgen av å ikke kaste svikere ut av forbundet. «...and if he live in society, it is by the errorrs of other men, which he could not foresee, nor reckon upon; and consequently against the reason of his preservation; and so, as all men that contribute not to his destruction, forebear him onely out of the ignorance of what is good for themselves». (Hobbes. 1651/1985 S:205) At svikeren ikke umiddelbart fjernes fra forbundet kan bare tilsies ignoranse fra de andre individene i forbundet ifølge Hobbes. Måten han skriver dette på; *could not foresee, nor reckon upon*; får meg til å tro at tåpen opplever dette som en uventet overraskelse. Dette kan bety to ting: enten at tåpen forventer å bli kastet ut av den beskyttende alliansen når han har svekt dem; eller at han ikke forventer å få adgang til et nytt forbund etter at han ble kastet ut av det forrige. Uansett så vil det gå imot sunn fornuft å ikke kvitte seg med svikeren så fort han viser seg. Dette kan i verste fall føre til at forbundet blir svekket fra innsiden og kollapser. Det er godt mulig at tåpen sine metoder vil spre seg som et virus innenfor alliansen. De andre individene ser at svikeren sine metoder ikke straffes, og kommer frem til den konklusjon at det er fritt frem å bryte kontrakter med andre fordi det ikke får noen negative konsekvenser. Til slutt eksisterer ikke forbundet lenger fordi man ikke lenger kan stole på at motparten vil gjennomføre sin del av kontrakten. Det er derfor Hobbes advarer mot å ikke kvitte seg med svikeren umiddelbart. Alle fornuftige individer søker etter livet; og som et resultat av dette, fred. Tåpen representerer svik og konflikt, og det er derfor imot sunn fornuft å beholde svikeren som en del av forbundet.

I teksten som jeg har sitert skriver Hobbes at tåpen ikke skal gis adgang til andre forbund etter at han har vist sin sanne natur og har blitt ekskludert. «He therefore that breaks his Covenant, ...cannot be recieved into any Society, that unite themselves for Peace and Defence,...» (Hobbes. 1651/1985 S:205) Men dette tilsier at forbundene i naturtilstanden kan kommunisere med hverandre. Hvis alle forbundene er isolert fra hverandre vil det ikke være mulig for dem å vite om individet de ønsker velkommen er ærlig eller ikke. Det er til og med usikkert om de forskjellige forbundene vet om at andre forbund eksisterer i naturtilstanden. Og Hobbes gir oss egentlig ikke noe svar på dette spørsmålet i følge Gallarotti. «And here Hobbes is silent on whether different confederations actually share information about defectors...» (Gallarotti. 2013 S:15) Hvis forbundene ikke deler informasjon eller ikke vet om at andre forbund eksisterer så er det en stor svakhet. Det betyr at svikeren kan gå fra forbund til forbund og svindle den ene etter den andre uten å risikere å bli utestengt. Men ideen om de forskjellige forbundene ikke vet om hverandre mener jeg må være feil. For det første så skriver jo Hobbes at tåpen

ikke er velkommen i nye forbund når han her blitt kastet ut av den første. Dette kan være en hentydning til at forbundet tåpen forsøker å få tilgang til allerede har blitt advart mot sviket tåpen bringer med seg. I tillegg er det ikke logisk at forbundet ikke vet om hverandre når det er åpenbart at svikeren vet om flere forbund når han kan dra fra den ene til den andre i et forsøk på å skaffe seg midlertidige goder. Alternativet er at svikeren sitter på informasjon som forbundene ikke har mulighet til å skaffe seg, og dette mener jeg er veldig usannsynlig. Vi må også regne med at det er i alliansen sin interesse å ha diplomatiske forbindelser med andre forbund. For at et forbund skal ha større mulighet til å overleve må forbundet vite hvilke andre forbund som ligger i nærheten, hvor sterke de andre forbundene er i forhold, om de har noen svakheter, og ikke minst om de skal regnes som potensielle fiender eller ikke. Jeg mener derfor at forbund har informasjon om eksistensen av andre forbund, og at de kanskje i tillegg har regelmessig kontakt med hverandre.

Kan forbund samarbeide? Finnes det en dømmende tredjepart?

Et sentralt spørsmål er om de forskjellige forbundene kan samarbeide eller om de dømt til den anarkiske krigstilstanden seg imellom. Dette er også et element som Hobbes ikke sier noe om, og all diskusjon av dette temaet vil derfor være basert på fortolkninger av det Hobbes skriver om naturtilstanden. Jeg vil tro at det er fullt mulig for forbundet å ha allianser. Men det er midlertidig og skapt ut av en nødvendighet for forsvar. Dette kan enten være et samlet forsvar mot en i utgangspunktet sterkere fiende, eller en allianse som går til angrep for å sikre seg selv. Vi har allerede sett at Hobbes beskriver midlertidige allianser mellom individer i kapittel 13 «..., the weakest has strength enough to kill the strongest, either by secret machination, or by confederacy with others, that are in the same danger with himselfe.» (Hobbes. 1651/1985 S:183) Hobbes skriver dette om individet i naturtilstanden, men det er ingen grunn til å tro at det ikke også kan tilskrives forbundene. En slik tolkning av midlertidige allianser mellom forbundet betyr fortsatt at anarkiet er i god forfatning utenfor forbundene der individet fortsatt står mot individet, og forbundene står mot hverandre. Det er dog noen elementer med forbundet som fortsatt må diskuteres. Finnes det et samfunn innenfor forbundet? Og hva skjer når to individer innenfor forbundet sviker hverandre? Vil forbundet rive seg selv i stykker, eller finnes det en tredjepart som kan kaste bråkmakerne ut av forbundet?

I slutten av del to i artikkelen diskuterer Gallarotti muligheten for en dømmende tredjepart innad i forbundet. «But what of a situation where some of the members of the confederation exploit those cooperative individuals who subscribe to Hobbesian reason?» (Gallarotti. 2013 S:14) Hvis flere individer i forbundet forsøker å svindle hverandre, eller bryter kontrakten, så er det et stort problem for forbundet som helhet. Forbundet vil svekkes fordi individene ikke lenger jobber med hverandre, men mot hverandre. Jeg mener vi kan se på dette som en borgerkrigsliknende tilstand innenfor forbundet. Et svekket forbund vil også være et lett mål for andre forbund. Jeg mener at det må finnes en tredjepart som kan kaste ut gruppen med svikere/tåper fordi noe annet er ulogisk.

Hvis målet er å skape en allianse som kan beskytte individene mot naturtilstanden så må det være retningslinjer på plass for å håndtere problematiske individer som ødelegger for alle andre. «In a case where members of the confederation are exploiting each other, reason will surely compel the third-party members (not involved in the exploitation) to cast the defectors out to perish.» (Gallarotti. 2013 S:15). Det vil derfor aldri lønne seg å bryte kontrakten med andre fordi du til enhver tid vil risikere utestengelse fra forbundet, noe som bare kan føre til din egen død. Det samme gjelder når et flertall av individene i forbundet er uærlige med hverandre. Siden kontrakter blir brutt hele tiden så medfølger det at ingen lenger kan stole på hverandre og forbundet kollapser. De ærlige individene går med i dragsuget hvis de ikke klarer å finne et nytt forbund. Og det å finne nye forbund er en stor fare i seg selv siden man vil befinne seg i den farlige anarkiske krigstilstanden helt til man er innenfor dørene av det nye forbundet. Disse fakta tilsier at det er strengt nødvendig for forbund å ha en dømmende tredjepart hvis de skal ha håp om å overleve den brutale naturtilstanden. Men dette bringer forbunden nærmere en stat i utforming. Forbundet kan snakke med hverandre, og det finnes en tredjepart som kan straffe de som bryter forbundet sine regler. Og som vi snart skal se stopper ikke likhetene her.

Denne diskusjonen rundt forbundet fører tankene mine til John Locke sin beskrivelse av naturtilstanden. Locke sin naturtilstand kjennetegnes ved at naturlovene er aktive, og at det finnes en tredjepart som kan straffe de som bryter naturlovene. «Besides the crime which consists in violating the laws, and varying from the right rule of reason, whereby a man so far becomes a degenerate, and declares himself to quit the principles of human nature and to be a noxious creature, ...he who hath received any damage ...has a particular right to seek reparation...» (Locke. 1689/2013 S:81) Det er spesielt begrepet *noxious creature* jeg henger meg fast i. Dette individet som bryter naturlovene er et

virus som må knuses med alle mulige midler. Når individet først har brutt naturlovene har alle individer rett til å straffe ham, ikke bare den skadelidende parten. Det slår meg at dette viruset Locke snakker om ligner veldig på tåpen som må straffes fordi han bryter kontrakter.

Tåpen som personifisering av anarkiet

Er tåpen Hobbes sin versjon av viruset som må knuses før det spres innad i forbundet? Hobbes skriver jo i kapittel 13 at noen individer bare er ute etter å ødelegge for alle andre i jaget etter mer makt. Det er veldig mulig at tåpen er et selvopptatt og ondskapsfullt vesen som bare er ute etter å styrke seg selv på bekostning av andre. «...because there be some, that taking pleasure in contemplating their own power in the acts of conquest, which they pursue farther than their security requires...» (Hobbes. 1651/1985 S:185) Selv om en slik tolkning er mulig så er den ikke veldig sannsynlig. Tåpen er i stor grad maktesløs og uønsket av andre; enden på visa er mest sannsynlig at tåpen dør alene og forhatt i anarkiet som eksisterer utenfor forbundet. Hvis tåpen virkelig ønsker mest mulig makt så må han bli leder av et forbund. Da må han først få tilgang til et forbund, og for å få tilgang må han være «lovlydig» og holde seg til kontrakter. Den eneste måten å sikre seg makt på er derfor gjennom opprettholdelse av kontrakter.

En annen mulighet er at tåpen representerer anarkiet i naturtilstanden. Akkurat som Pesta var personifisering av svartedauden er tåpen personifisering av anarkiet i naturtilstanden. Hele poenget med forbundet er å beskytte seg selv mot den anarkiske tilstanden som herjer utenfor. Ved å slippe inn tåpen åpner du dørene for at anarkiet kan ta rot innenfor forbundet og rive den istykker fra innsiden. Du blir dermed tvunget til å kvitte deg med alle individer som har blitt «infisert» av anarkiet før det sprer seg videre og ødelegger forbundet. Når først en person opplever at det er til hans fordel å bryte kontrakten tar det ikke lang tid før andre individer også forsøker å bryte kontrakter med andre. Den eneste måten å stoppe dette på er gjennom harde straffer som gjør dette ugunstig. Men vi ser jo i praksis hvordan harde straffer ikke hindrer alle i å bryte loven. Betyr det at anarkiet alltid kan finne veien inn i forbundet? Hvis svaret er ja så kan det bety at det er uunngåelig at anarkiet bryter ned forbundene. Etterhvert som tiden går vil alle forbund bli brutt ned av anarkiet uavhengig av hvor hardt de forsøker å kjempe imot. De kan bygge nye forbund, men også disse vil bli infisert av anarkiet over tid; lover og

regler bryter sammen, *renheten* som eksisterte i forbundene besudles av anarkiet som etterlater forbundet i en maktesløs og ødelagt tilstand. Kanskje dette også er den store forskjellen på et forbund og den store Leviathan? En Leviathan har blitt stor nok til å sikre seg mot anarkiet. Anarkiet som forsøker å slå rot i staten og blant individene kan bekjempes av en sterk suveren som har full kontroll over det som skjer innad i staten. I motsetning til forbund så dør ikke staten.

Men kanskje det ikke er den store forskjellen vi tror at vi ser. Anarki er krig, og opp gjennom historien ser vi flere eksempler på stater som blir «drept» av krig. Første verdenskrig gjorde slutt på ikke mindre enn fire imperier; Det tyske imperiet, Østerrike-Ungarn, Det osmanske riket og Det russiske imperiet. Sovjetunionen og Jugoslavia ble brutt opp fra innsiden av usikkerhet og vold. En slik vinkling av anarkiets betydning betyr at den eneste forskjellen mellom stater og forbund er levetiden før de begge blir oppslukt av anarkiet som alltid ligger på utsiden og innsiden av samfunnet vi lever i. Når som helst kan anarkiet gripe tak i staten og rive det i stykker, og det eneste forsvaret vi har er statens stabilitet, lover og individets lojalitet til staten vi har bygget. Det kan derimot argumenteres med at det bare er snakk om suverener som kollapser, og at staten består om enn i en annen form. Østerrike – Ungarn og Sovjetunionen kollapset, men det oppstod ikke et fullstendig vakuum der store områder var fullstendig uten sivilisasjon og statlig infrastruktur. Og selv om Det russiske imperiet umiddelbart raste sammen i opprør og borgerkrig, så kan man hevde at staten ble styrket av overgangen til Sovjetunionen. Dette vil i så fall være den viktige forskjellen mellom forbund og staten hos Hobbes.

Forbundet og det internasjonale samfunn

I kapittel 15 diskuterer Hobbes kontrakten og forholdet til samfunn og forbundet. «He therefore that breaketh his Covenant, ...cannot be received into any Society that unite themselves for Peace and Defence. ...if he be left, or cast out of Society, he perisheth; and if he live in Society, it is by the errours of other men,...» (Hobbes 1651/1985 S:205). Når Hobbes snakker om *society* i dette avsnittet, så er dette et samfunn som peker mot staten som kan komme i etterkant. «Hobbes use of the word ‘society’ ... introduces the possibilities of the emergence of a commonwealth and the fool’s own prior actions in a state of anarchy, which will have consequences for his inclusion in the commonwealth itself;...» (Gallarotti. 2013 S:14). Commonwealth er her å forstå som staten; det samfunnet som er under kontroll av suverenen. I forholdet *mellom* stater, på internasjonalt nivå, finnes det i dag ingen

global suveren eller stat. Vi har FNs sikkerhetsråd som det nærmeste vi kommer. FN, EU og NATO er som jeg har beskrevet tidligere, forbund som består av stater. Hos Hobbes kan forbund sees på som et steg på veien mot staten. Det er kontrakten som holder forbundet sammen siden det fortsatt ikke er noen stat med makt til å styre med lov, frykt eller vold. På samme måte er det mulig å forestille seg en global stat som en fremtidig mulighet.

Gallarotti gir ikke forbundet beskrivelsen samfunn, men jeg mener det er rimelig å si at et forbund mellom individer kan utgjøre et samfunn. I teksten jeg har sitert fra Leviathan over tolker jeg Hobbes i den retning at han beskriver forbundet som et samfunn. La oss se på sitatet fra Hobbes en gang til. Han skriver «...if he be left, or cast out of Society, he perisheth; and if he live in Society, it is by the errors of other men,...» (Hobbes. 1651/1985 S:205) For det første skriver Hobbes at man kan kastes ut av samfunnet. Dette må være en henvisning til forbundet. Jeg har ikke tidligere funnet henvisninger til at du kan bli kastet ut av staten til Hobbes (Leviathan) for å bryte kontrakten. Du blir straffet med fengsel eller verre, men ikke kastet ut.

På samme måte kan et eller flere forbund mellom stater utgjøre et internasjonalt samfunn. Vi så i sitatet over at et individ som bryter kontrakter og kastes ut av samfunnet risikerer å ikke få tilgang til staten i ettertid. Hvis dette er sant så betyr det at å bryte kontrakten får mye større konsekvenser for tåpen enn tidligere antatt. Vi kan koble sammen forbundet og kontrakten. På samme måte kan det ha konsekvenser å bryte kontrakten i forbundene mellom stater. Folkeretten er et sett med regler i forholdet mellom stater, dersom en stat bryter disse bryter de den internasjonale samfunnskontrakten.

Dette er på bakgrunn av at forholdet mellom stater er basert på samme egenskaper som individer i naturtilstanden; at de er egoistiske, søker egen makt og er opptatt av egen sikkerhet og overlevelse. Derfor mener jeg det er grunnlag for å hevde at det finnes et slags samfunn innad i og mellom forbundene, dette kan være mellom stater, altså i et internasjonalt samfunn, og mellom individer slik jeg forstår Hobbes. Vi må også se det i kontekst med diskusjonen som blir ført. Hobbes nevner ikke staten når han diskuterer forbund. Hobbes sier selvfølgelig at det ikke finnes noen form for samfunn i naturtilstanden, og dette kan være en stor innvending mot det jeg her har skrevet. Samtidig mener jeg at forbund kan sees på som adskilt fra anarkiet i naturtilstanden. Altså at det ikke finnes noe samfunn i anarkiet, men i forbund som er adskilt fra anarkiet er det annerledes. Vi må også huske på at også

Hobbes sin stat lever i en anarkisk naturtilstand akkurat som individet. Dette bringer forbund enda nærmere Leviathan i struktur og gjør det internasjonale samfunn mulig.

Til slutt må vi huske på at naturtilstanden til Hobbes er normativ. Det betyr at naturtilstanden i hovedsak er en teoretisk og ikke historisk tilstand. Når jeg snakker om samfunn og en dømmende tredjepart i forbundene i naturtilstanden så beveger jeg med derimot inn i en historisk tolkning av Hobbes naturtilstand. Hobbes naturtilstand har egentlig allerede tatt steget inn i en historisk tolkning når han sammenligner naturtilstanden med borgerkrig. Han hevder også at indianere i Amerika lever i en naturtilstand. Hobbes teoretiske naturtilstand er et grunnlag for å analysere den historiske virkeligheten og samtiden i internasjonal politikk. Det er denne erkjennelsen jeg baserer meg på når jeg diskuterer sammenhengen mellom forbund og stater i det internasjonale samfunn.

Forbund kan altså snakke med hverandre, de har en tredjepart som kan dømme de som bryter kontrakten, og de lever kanskje også i et trygt samfunn som er et forsvar mot anarkiet. Men med en slik tolkning står vi ovenfor et åpenbart problem: Finnes det egentlig en forskjell på forbund og stater?

Suverenen som tredjepart – forbundet og staten

Både forbund og stater skapes for å beskytte individene som lever innenfor dets respektive murer. Man beskyttes mot uærlige individer, anarkiet, og andre potensielt fiendtlige forbund. Siden det finnes noen som kaster ut de som bryter kontrakten må vi regne med at det finnes et slags ordenspoliti og/eller forsvar i forbundet. «Covenants, without the sword, are but words, and of no strength to secure man at all.» (Hobbes. 1651/1985 S:223) Et forsvar er også nødvendig for at forbunden skal kunne beskytte seg selv mot andre forbund som truer med krig i naturtilstanden. Men et forbund er åpenbart mye mindre og svakere enn en Leviathan. Tankene mine blir ført til småkongene som eksisterte i England før det ble samlet i en nasjon. På 700 – tallet i England fantes det flere større og mindre nasjoner: Alt Clut, Galwydell, Northumbria, Mercia, Hwicce, East Angle og West Seaxe (Wessex) osv. Størrelsen og maktforholdene mellom disse småkongedømmene varierte over tid, men etterhvert ble England samlet i en nasjon. I disse kongedømmene fantes det selvfølgelig også enkle samfunn, en dømmende tredjepart (kongen), og de hadde åpenbart forbindelse med de andre småkongene. Det kan virke som at det eneste

som skiller et forbund fra en Leviathan er det faktum at forbund er svakere og mer ustabile enn en stat. Når alt kommer til alt så er det evnen til å forsvare seg selv mot anarkiet som forteller oss om vi diskuterer en stat eller et forbund.

Hvis det ikke finnes noen åpenbare forskjeller, hva er da poenget med å skape staten? Man kan selvfølgelig si at større stater gjør det enklere å holde anarkiet på avstand, men en sentral del av skapelsen av Hobbes sin stat er skapelsen av en nøytral tredjepart som gjennom sin makt kan holde folket i sjakk. Slik jeg har skrevet det nå eksister det allerede en tredjepart som kan holde orden på folket. Vi er derfor tilbake til spørsmålet vi var inne på tidligere: Hvorfor foreslår ikke Hobbes skapelsen av en global stat? Tankene mine bringes tilbake til Hobbes «klassiske» skapelse av staten gjennom kontrakter. Individuer samler sin makt for så å overføre den til en stat gjennom kontrakten, og skaper dermed Leviathan. Det vil være umulig å skape staten gjennom kontrakten hvis vi aksepterer likhetene mellom staten og forbund. Umiddelbart er det ikke lenger sikkert at det er individer som skaper staten. Alle individene har blitt en del av et forbund der en tredjepart opprettholder lov og orden. Valget om å gå sammen og skape staten vil derfor ikke tas av individene, men av en tredjepart i forbundet. Det er åpenbart at denne tredjeparten vil miste all makt hvis staten skapes med mindre han spesifikt blir valgt til suveren i den nye staten.

Å skape staten gjennom kontrakter er derfor helt umulig; akkurat som med individer. Vi står ovenfor samme problem; ingen har lyst til å skape staten fordi det fratrar dem makten de hadde i naturtilstanden. Hvis vi skal skape staten må vi derfor finne en alternativ måte. Hvis vi aksepterer at forbund og stater i stor grad er like, så ser jeg for meg en annen mulighet for skapelsen av staten. Det mest naturlige er gjennom sverdet. «And Covenants, without the sword, are but Words, and of no strength to secure a man at all.» (Hobbes. 1651/1985 S:223) De forskjellige forbundene vil føre krig seg imellom helt til det bare er ett forbund som står igjen. Enten fordi de andre forbundene har blitt utradert, eller fordi den har inkorporert de andre forbundene i seg selv. Da vi diskuterte kontrakter tidligere i oppgaven hevdet jeg at kontrakter er usannsynlige fordi individer verken har sikkerhet eller stoler på at andre individer holder sin del av kontrakten. Hobbes er enig i dette som vi ser fra teksten jeg siterte over fra side 223. En Leviathan er ikke noe individer bestemmer seg for å skape. Den eksisterer enten vi er for det eller ikke. Dette forbundet opphøyer dermed seg selv til en stat siden den nå er mer stabil, er sikrere og har mye mer makt enn den tidligere hadde.

Slike paralleller mellom staten og forbundet vil gjøre det veldig problematisk å argumentere for samarbeid mellom stater. Hele premisset for diskusjonen var å vise at samarbeid var mulig mellom individer i naturtilstanden; og derfor burde det også være mulig mellom stater i internasjonal politikk. Hvis alle forskjellene mellom forbund og stater viskes vekk så ødelegger vi vårt eget premiss. Individer samarbeider i forbundet fordi det er et bedre alternativ enn konstant uenighet og kamp. For at vi skal kunne fortsette å argumentere for samarbeid i internasjonal politikk må vi først vise at samarbeid er mulig mellom forbund i naturtilstanden, og det har vi ikke noe grunnlag for å gjøre. Gallarotti stiller som sagt spørsmål om forbund kan snakke med hverandre, men Hobbes gir ikke noe svar på dette. Vi kan ikke uten grunnlag bare hevde at forbund samarbeider for så å overføre dette direkte til staten. Vi står derfor ovenfor et viktig valg: vi kan enten akseptere at stater og forbund er like, og derfor forkaste ideen om at individer kan samarbeide i staten. Det andre valget er å akseptere at forbund ikke ligner på stater. At det må finnes noen forskjeller som klart skiller dem fra hverandre. Bare ved å skille mellom forbund og stater kan vi gå tilbake til individene i naturtilstanden og vise at samarbeid er mulig.

Hvilke forskjeller var det vi fant mellom stater og forbund? Den store forskjellen jeg nevner er at stater er mye større og mer stabile enn forbund. I motsetning til stater er forbund ustabile, og til syvende og sist vil de måtte gi etter for trykket fra anarkiet i naturtilstanden. Tåpen som symboliserer anarkiet vil gå fra det ene forbundet til det andre som Pesta. Tåpen vil plante frøene som fører til splid, misforståelser, svik og desintegrasjonen av forbund. Dette vil tvinge individene i forbundet til å skape noe større for å kunne bekjempe anarkiet. Det er nå Leviathan blir født. Men som historien viser, og som jeg allerede har argumentert så er heller ikke den store Leviathan immun mot anarkiet. Leviathan vil uansett fortsatt være mye sikrere enn et forbund. Det er mye vanskeligere for en stat å kollapse fordi den tåler så mye mer. Sovjetunionen er et godt eksempel på statens kollaps i anarkiet, men under andre verdenskrig viste Sovjetunionen også at staten kan stå imot sterkt press uten å bryte sammen.

Et annet poeng som slår meg er Williams definisjon av staten. Williams beskriver staten som en entitet som ikke bare bringer fred til individene, men også en objektivitet. I naturtilstanden kan vi alle være enige om at vi ønsker et større gode, men vi klarer ikke å bli enige om hva dette godet er. Det er derfor vi er avhengig av en stat som kan definere hva som er godt og hva som er ondt gjennom lover. «...what is granted to that authority is the right to decide among irresolvably contested truths...» (Williams.

1996. S:8/219) En slik positiv lov som finnes i staten, og som kan definere objektive sannheter finnes ikke i forbundet. I forbundet er vi fortsatt avhengige av naturlovene, og disse lovene definerer ikke hva som er godt på samme måte som statens objektive lover. Naturlovene er fortsatt bare moralske regler og anbefalinger. Det kan derfor argumenteres med at uenighet uunngåelig vil oppstå i forbundet. Dette kan videre lede til brutte kontrakter og forbundets sammenbrudd. Jeg kan også peke tilbake til forbundets svakhet i forhold til staten. Nettopp fordi det ikke finnes objektivitet i forbundet vil forbundet være svakere enn staten, og forbundet løper derfor en større risiko for sammenbrudd.

Vi kan derfor vise at Leviathan er noe mer enn bare et forbund; og ved å skille mellom forbund og stat kan vi fortsette med vår opprinnelige diskusjon.

Gallarotti - er fred mulig?

Og her kommer vi til det store spørsmålet som var utgangspunktet for denne diskusjonen. Hvis fred, i betydning av fravær av konflikt, er mulig mellom individer i naturtilstanden; hvorfor skal det ikke være mulig mellom stater som tross alt er mye mer stabile? En sterk innvending som liberalister har mot realistene er nettopp at de ikke tar med alle former for samarbeid i internasjonal politikk. Et realistisk syn på internasjonal politikk klarer ikke å forklare hele bredden av forskjellige samarbeidsavtaler som finnes mellom stater. Alle former for overnasjonale organisasjoner blir enten ignorert av realistene fordi det ikke er en del av teorien; eller de blir beskyldt for å være for svake og bare en videreføring av anarkiet mellom stater, som for eksempel FNs sikkerhetsråd. Som svar på dette har konstruktivister og neolibere teoretikere forsøkt å finne bevis på at samarbeid er mulig i anarkiet.

Ifølge Gallarotti er det noen spesifikke elementer de biter seg merke i når de forsøker å åpne opp for samarbeid: «the evolution of norms, possibilities for reciprocity (shadows of the future), reputations for honoring commitments and rules (credibility), consistency in behavior, shying away from unilateral postures, conceiving of state interests in the context of joint utility (mutuality of interests), the number of actors involved, availability of information, linkages, variable perceptions, and domestic politics.» (Gallarotti. 2013 S:17) Alle disse elementene mener Gallarotti at vi har funnet i vår tolkning av Hobbes, og vi har derfor oppfylt alle kravene for å kunne hevde at samarbeid er mulig i anarkiet.

Det er tre elementer som Gallarotti støtter seg på. For det første ser vi at internasjonale forbund (F.eks. NATO) kan brukes til å støtte opp om nasjoners interesser og beskytte dem mot indre og ytre farer. Gjentakende og langsiktig samspill mellom nasjoner åpner opp for videre samarbeid og muligheten for å koordinere mål og oppgaver. Og dette bringer oss inn på det andre poenget; samarbeid er helt nødvendig for at nasjoner skal kunne oppnå sine mål i den anarkiske internasjonale naturtilstanden. Gallarotti skriver at nasjoner eksisterer i en tilstand av arbeidsfordeling: «...nations co-exist within some form of a division of labour» (Gallarotti. 2013 S:17) Når det er nødvendig for nasjoner å samarbeide i utgangspunktet fører det også naturlig til mer langsiktig samarbeid mellom nasjoner. Vi ser at både i naturtilstanden og i internasjonal politikk så er samarbeid helt nødvendig for å overleve. I naturtilstanden blir du kastet ut av fellesskapet og drept hvis du ikke samarbeider. I den internasjonale naturtilstanden blir du frosset ut av fellesskapet, og du kan bli pålagt økonomiske sanksjoner. Nord-Korea er et godt eksempel på dette. Nord-Korea har i en årrekke isolert seg fra internasjonalt samarbeid og ses på som en trussel for verdensfreden.

Det siste punktet som taler for samarbeid er at nasjoners skjebner er tettere koblet sammen i anarkiet enn man først skulle tro. Gallarotti henviser til Brahms (1994: 67-84) når han hevder at samarbeid og selvkontroll bringer flere goder selv i en usikker og anarkisk situasjon. «...behaving like a classical Hobbesian brute and relying only on self-help denies nations many advantages consistent with their national interests.» (Gallarotti. 2013 S:17)

Vi ser derfor at i anarkiske internasjonale relasjoner får *soft power* en sterkere relevans enn tidligere. «Reputation for cooperative behavior consolidates a nation's own confederations, and makes it a valuable ally for others looking for dependable allies.» (Gallarotti. 2013 S:18) Når en nasjon blir sett på som pålitelig og trygg vil det motvirke sikkerhetsdilemmaet som oppstår når stater i anarkiet ser på hverandre med gjensidig mistenksomhet og derfor ikke klarer å samarbeide. «Respect for rules and norms, both in its domestic and international manifestations, enhances cooperative reputation in maximizing potential allies and supporters, as well as minimizing enemies.» (Gallarotti. 2013. S:18) Her kommer vi tilbake til faren for at tåpen skal gå fra stat til stat, og bryte kontrakter, for å få seg et midlertidig gode. Men dette er en minimal fare, og skader tåpen mye mer enn statene han forsøker å lure. «In any event, short of outright destruction or conquest, an iterated process would follow any exploitative act, thus creating shadow-of-the-future effects that would discourage such acts».

(Gallarotti. 2013 S:18). Soft power og gjensidighet mellom stater er derfor den måten stater kan få mest mulig goder på. Samarbeid i anarki er den eneste muligheten for stater som har lyst til å overleve; og dette kan bare skje hvis nasjoner stoler på hverandre og vet at alle parter vil holde seg til avtaler og kontrakter. Det er derfor viktig for stater i internasjonale relasjoner å utvise forsiktighet, gjensidighet, tillit og samarbeidsvilje hvis de ønsker å overleve i den internasjonale naturtilstanden.

Williams – selvkontroll og forsiktighet mellom stater?

Akkurat dette med at nasjoner må utvise selvkontroll og forsiktighet er veldig spennende fordi det ligner på det Michael C. Williams skriver i sin artikkel *Hobbes and International Relations: A Reconsideration*. Vi har allerede snakket litt om Williams' artikkel tidligere der vi så på Hobbes sin skeptisisme. Ut ifra denne skeptisismen drar Williams den konklusjonen at internasjonal politikk ikke er så anarkisk som man har ment. Siden suverenen lever i stor usikkerhet om hvordan andre nasjoner og hans egen befolkning vil reagere på suverenens politikk, må han legge begrensninger på sine egne politiske handlinger. Williams oppsummerer skepsisen til Hobbes slik: «The argument as developed thus far can be restated in the following terms: "Natural" human aggressiveness, vanity, and the like are not the sole or fundamental bases for Hobbes's analysis of the state of nature. ...Rather, the dilemma is that human beings have no natural way of agreeing upon what things are-what the reality of the world is-in either an empirical or a straightforwardly moral sense. ...there are no objective facts to which to appeal in order to resolve the situation.» (Williams 1996 S:19/230)

For Hobbes er det ikke bare en sterk autoritet som kan samle og lede individene som mangler i naturtilstanden. Det er sannheten i seg selv som ikke er tilstedeværende. Uten denne sannheten vil spørsmål om hva som er godt eller ondt; positivt eller truende være relativt og åpen for subjektiv fortolkning av alle individene. «The fear of death and the capacity for rational understanding of their situation, as well as for the rational calculation of the way out of it, unite all of humanity. But this is not enough to secure peace, order, and commodious living. For Hobbes, without the existence of an authoritative sovereign to define the ethical and material world in which we live, this commonality is the source of the problem; it is not the solution.» (Williams 1996 S:19/230)

Denne skeptisismen overføres av Hobbes til internasjonal politikk ved å hevde at suverener må være veldig forsiktige. «He warns that to act as if we can know (predict) and control the future is to court disaster.» (Williams 1996 S:20/231) Fordi de forskjellige suverenene aldri kan vite noe med sikkerhet vil de heller ikke drive en unødvendig aggressiv utenrikspolitikk mener Williams. Men jeg er usikker på om dette er riktig med tanke på at flere suverener har gått til angrep på andre nasjoner uten å bli hemmet av usikkerhet. Jeg kan vise til andre verdenskrig der Adolf Hitler undervurderte den Røde Hærs muligheter til å stå imot den Tyske hæren. Før invasjonen av Sovjetunionen sa Hitler: «We have only to kick in the door and the whole Soviet system edifice will come crashing down.» (Beevor. 2012 S:190) Og det var ikke bare Hitler som undervurderte Sovjetunionen og det Røde Hæren; også i England og USA var man sikker på at Sovjetunionen ikke ville klare å stå imot Tyskland. «In August 1941, less than two months after the German invasion had begun, Churchill and Roosevelt had little confidence in the durability of the Bolshevik regime as they signed the Atlantic Charter that laid the foundation for the subsequent postwar international order.» (Mazower. 2008. S:138)

I ettertid kan det virke som om Hitler utviste en uendelig hybris når han angrep Sovjetunionen, og at denne hybrisen ble forsterket av den nazistiske dogmatismen og troen på at Tyskerne var mye bedre en «slaverne» fra øst. «To his senior commanders at the end of March 1941, he (Hitler) talked about a war of annihilation - a war between two ideologies - in which normal rules ceased to apply.» (Mazower. 2008 S:139) «General Hoepner, who would later be executed for his part in the July 1944 bomb plot against Hitler, advised his troops that: *The war against Russia is an important chapter in the struggle for existence of the German nation. It is the old battle of the Germanic against the Slavic peoples, of the defence of European culture against Moscovite-Asiatic inundation, and the repelling of the Jewish Bolshevism. The objective of this battle must be the destruction of present-day Russia and it must therefore be conducted with unprecedented severity. ...*» (Mazower. 2008 S:143)

Dette virker som sagt som et klassisk eksempel på hybris, og i ettertid er det enkelt å si at Hitler begikk en stor feil når han invaderte Sovjetunionen. Men er det egentlig riktig å si det på den måten? Som vi har sett tvilte også USA og Britene på at Stalin ville overleve. Og når man observerer Stalins utrenskning av Sovjetiske offiserer og hvor dårlig de gjorde det mot Finland i Vinterkrigen er det ikke rart man trodde Sovjetunionen ville kollapse. Anthony Beevor skriver i boken *The Second World War*: «Finnish forces had now advanced on to Soviet territory. He (Stalin) was forced to accept that the

disastrous performance of the Red Army in the Winter War had been partly the fault of his incompetent crony Marshal Voroshilov. The humiliation of the Red Army in the eyes of the world had to be stopped,...» (Beevor. 2012 S:47) Det var heller ikke bare de på toppen som trodde de ville sikre en kjapp seier, men også soldatene på bakken var overbevist om at det ville bli en enkel kamp «A signals NCO in the SS Division Das Reich was even more confident. *My convictions is that the destruction of Russia will take no longer than that of France, and then my assumption of getting leave in August will still be correct.*» (Beevor. 2012 S:190) Hvis vi ser på krigen mot Stalin fra denne vinkelen så var det kanskje ikke helt feilslått strategi å gå til angrep. De fantastiske seierne som Tyskland opplevde på Østfronten frem til desember 1941 da de ble slått utenfor Moskva talte også i den retning at dette var en taktisk riktig krig.

Men la oss se bort fra Vinterkrigen der Sovjetunionen hadde store problemer med Finland. La oss istedenfor flytte oss til grenseområdene mellom Mongolia og Manchukuo i juni 1939. Georgii Zhukov – senere kjent som mannen som reddet Sovjetunionen og ansett som en av de beste generalene i andre verdenskrig – ble beordret til å ta kontroll over de Sovjetiske og Mongolske styrkene som var i området fordi Stalin var misfornøyd med den militære situasjonen. Slaget som ble kalt *Battle of Khalkhin Gol* endte i en knusende seier for Zhukov og den Røde Hær. «Komatsubara's (Japanske generalen) forces were surrounded and almost completely destroyed in a protracted massacre inflicting 61,000 casualties. The Red Army lost 7,974 killed and 15,251 wounded. By the morning of 31 August, the battle was over.» (Beevor. 2012 S:14) Dette slaget gir et bilde av den Røde Hær som en kompetent og effektiv styrke som har mulighet til å kjempe tilbake mot fienden. Et annet poeng med Vinterkrigen mot Finnland er at styrkene ble ledet av den evneveike marskalken Kliment Voroshilov. «During the purge, this *mediocre, faceless, intellectually dim* soldier had strengthened his position by zealously eliminating talented commanders. Nikita Khrushchev, with earthly directness, later called him *the biggest bag of shit in the army.*» (Beevor. 2012 S:11) Sitatet jeg brukte til å beskrive Vinterkrigen er også bare starten på Beevors fortelling om hvordan det hele snudde: «He (Stalin) was forced to accept that the disastrous performance of the Red Army in the Winter War had been partly the fault of his incompetent crony Marshal Voroshilov. ...He therefore decided to bring in Army Commander S. K. Timoshenko to head up a North-Western Front. ... A new Soviet offensive began against the Mannerheim Line on 1 February 1940. The Finnish forces buckled under the onslaught.» (Beevor. 2012 S:48) Disse forskjellige

episodene før Tysklands angrep på Sovjetunionen viser at Williams absolutt har et poeng når han sier at en suveren må være forsiktig når han går til krig fordi han aldri kan vite hvordan krigen vil ende.

Når alle disse detaljene legges opp side om side så gir det oss to vidt forskjellige tolkninger av den Røde Hær; en forteller oss at den er inkompetent og at det vil være enkelt for Tyskland å overkjøre den; den andre tolkningen viser at den kan være veldig effektiv hvis den har de gode generalene og offiserene i de riktige stillingene.

«The hubris engendered by religious dogma, political fanaticism, or (social scientific?) claims to political wisdom will most likely lead to disaster. ...Skepticism leads to a suspicion of, and attack against, dogmatism and (in Hobbes's sense) irrationalism.» (Williams 1996 S:20/231) Men det er fortsatt usikkert om Hitlers angrep bare var et resultat av hybris slik det har blitt sagt i ettertid, eller et taktisk feilsteg basert på informasjonen man hadde om den Røde Hær før Tyskland gikk til angrep. Det er kanskje lett å si at siden dette ser usikkert ut så burde man ikke ha angrepet, men dette blir for enkelt. Det fantes ingen usikkerhet blant verken Tyskland, England eller USA på hvordan Sovjetunionen ville gjøre det mot Tyskland. Også Stalin ble veldig nervøs når han så hvor dårlig det gikk mot Finland. Samtidig er det klart at Nazistene ble ledet av sin egen dogmatikk og hatet mot den jødiske bolsjevismen som gjorde krigen politisk uunngåelig fra Tysklands side.

Man ser klart at Den andre verdenskrig ikke kan representeres av skeptisismen som Williams tilskriver Hobbes sin filosofi; Hitler var ikke usikker på hvordan krigen ville ende, han var ikke rasjonell, og dogmatismen og hybris ble heller ikke hemmet av noen usikkerhet og skeptisisme. Vi ser at Nazi-Tyskland ikke passer de konvensjonelle rammene for nasjoner fordi nasjonen ble styrt av irrasjonalisme, hybris og skråsikker tro på sin egen ufeilbarlige hær. Jeg nevnte at Hitler og Tyskland ikke bare ble styrt av hybris, men også av en genuin tro på at de hadde riktig informasjon om den Røde Hær. Men jeg skal ikke legge skjul på at Nazistenes overbevisning over en kjapp seier ble sterkt styrket av sin egen filosofi og dogmatisme som sammen ga et feil bilde av den Røde Hær. Vi ser derfor at Hobbes sin skeptisisme ikke styrer alle nasjoner. Ikke alle suverener er usikre på krigens utfall og/eller de blir styrt av sin egen hybris. Men som vi også vet så ble Tyskland slått under Den andre verdenskrig. Det er fullt mulig at Williams ikke tilskriver alle nasjoner denne skeptisismen, men at poenget bare er å fortelle at de som ikke følger den vil møte sin egen undergang. En slik tolkning av Hobbes sin

skeptisisme vil gjøre det mye enklere for oss å følge Williams sin tolkning av Hobbes. Det er også en siste ting som kan være spennende å nevne i forhold til Hobbes filosofi. Når Josef Stalin snakket til innbyggerne av Sovjetunionen etter Tysklands angrep i 1941 omtalte han dem som *brødre og kamerater*. De var en samlet befolkning og en del av den sovjetiske staten, og ikke separate individer. Dette kan kobles til Hobbes beskrivelse av *subject* som er en samlende beskrivelse av alle menneskene i staten som ikke er suverenen. Folket er en sentral del av staten; uten folket eksisterer ikke staten.

Men det er fortsatt en ting jeg er usikker på, og det er om Hobbes selv hadde vært enig med Williams når han sier at suverener er forsiktige og holdes tilbake av sin egen usikkerhet? Williams viser selv til Vietnamkrigen som et eksempel på hybris fra USA som trodde de enkelt ville klare å knuse Nord-Vietnam. «In this light, then, it is an interesting (if anachronistic) question to ask what he might have thought about, for example, the intimate relationship between the science of strategic studies and American involvement in the Vietnam War. It is probably equally fair to say that he would have had little sympathy for continuing efforts toward the creation of "policy sciences" in the discipline as a whole.» (Williams 1996 S:20/231) Williams ser derfor ikke på Hobbes som en venn av neo-realister som blander vitenskap og politikk. Vitenskapen har som mål å fortelle oss at noe er sikkert, og dette er uforenelig med politikken der alt kan skje og man må være forberedt på det umulige.

Det er derfor Williams hevder at suverenene som følger Hobbes sin filosofi og handler deretter vil vise tilbakeholdenhet og forsiktighet. «Knowing the limitations of human knowledge, and the inability to know God's will or other visions of ultimate human fulfillment, Hobbes believes that rational sovereigns will not act in an unnecessarily aggressive manner.» (Williams. 1996 S:20/231) I følge Williams anbefaler Hobbes at suverenen praktiserer en forsiktig og tålmodig utenrikspolitikk der han unngår konflikt. Williams hevder derfor at Hobbes ikke ville ha gitt sin støtte til aggressive og imperialistiske suverener som er ute etter å knuse andre stater for å sikre sin egen makt. Selvfølgelig sier også Hobbes at alle individer utrettelig søker etter mer makt, og når du allerede er en suveren så er utvendig ekspansjon den eneste måten å sikre seg mer makt på. «So that in the first place, I put for a generall inclination of all mankind, a perpetual and restless desire of Power after power, that ceaseth onely in death.» (Hobbes. 1651/1985 S:161) Samtidig er det langt fra sikkert at du faktisk vil ende opp med mer makt hvis du går til krig. Du kan ende opp med å miste alt i kampen for mer makt som flere har opplevd gjennom historien. En suveren vil aldri kunne forberede seg så godt til en kommende

konflikt at han vil kunne garantere en seier. Og selv om han vinner krigen så er det usikkert om han kan kontrollere og dra nytte av de nye områdene han har erobret. En aggressiv suveren risikerer alt uten at han er garantert å få noe igjen.

Konklusjonen på Gallarotti og Williams' alternative tolkning

Jeg tror at Hobbes ville ha støttet en aggressiv suveren hvis det var 100% sikkert at han ville få mer makt ut av krigen. Hvis han satt igjen med en garantert gevinst og flere goder. Problemet er bare at dette er umulig å forutsi, og en slik godkjenning vil komme i etterpåklokskap når man allerede har sett at en krig gikk bra. Min tolkning av Hobbes er at han alltid vil støtte den suverenen som vinner krigen. Både fordi *rett er makt* – seieren beviser at suveren A har rett til å ta for seg og tvinge sin vilje på andre; og at suveren A fikk ett eller flere goder når han vant krigen som han ikke hadde før. Men dette er som sagt etter krigen er over og en vinner har blitt erklært. Men hva hvis suverenen er sikker på seier? Hvis du er sikker på seier i en kommende krig som vil bringe nasjonen goder så vil Hobbes trolig støtte deg fullt ut. Men hvis det i ettertid skulle vise seg at du taper krigen så vil Hobbes skifte posisjon. Han vil da si at du begikk grove feil når du startet krigen fordi det er åpenbart at du taper på det. Du hadde ikke makt nok til å avslutte krigen på dine egne premisser, og du har derfor kanskje også mistet all rett til å styre staten. Hobbes vil alltid støtte den suverenen som vant fordi det i ettertid har vist seg at denne suverenen hadde mer makt enn den andre. Hobbes sin posisjon når det gjelder krig vil derfor være inkonsekvent og hele tiden endre seg etter hvert som krigen enten går bra eller dårlig for suverenen. Til syvende og sist vil Hobbes alltid havne på *riktig* side av historien; vinneren.

Jeg tror derfor at Hobbes delvis ville vært enig i det Williams skriver. Jeg mener at Williams har rett når han hevder at Hobbes sin skeptisisme gir oss et klart nei til dogmatisme og irrasjonalisme. En suveren skal ikke gå til krig når han styres av irrasjonelle politiske krefter eller usikkerhet. Dette kan bare føre til suverenen sin undergang, og Hobbes vil derfor anbefale suverenen å utvise forsiktighet og tenke nøye gjennom de politiske og militære valgene han skal ta. Men Hobbes har ikke noe imot at en stat blir spist opp av en annen stat så lenge det finnes en suveren som kan styre staten. Hvis suverenen ender opp med å vinne krigen så vil Hobbes støtte deg i etterkant. Men dette er ikke et kritisk motargument jeg retter mot Williams sin tolkning av Hobbes. Hobbes har to tolkninger basert på om

konflikten har startet eller ikke. Jeg tror derfor at Hobbes sitt syn kan deles opp i to deler: I utgangspunktet er han enig med Williams. En suveren skal være forsiktig og ikke aggressiv. Men hvis krigen har brutt ut så gir Hobbes sin støtte til den eller de statene som har vunnet krigen fordi de har bevist at de hadde makt nok til å avslutte krigen på egne premisser. Men vi må huske på at selv om Williams snakker om selvkontroll og forsiktighet blant suverener, så snakker han ikke om direkte samarbeid mellom nasjoner på samme måte som Gallarotti.

I konklusjonen sin reklassifiserer Gallarotti Thomas Hobbes som *The Cosmopolitan Hobbes*; en filosof som er mye mer relevant ovenfor internasjonal politikk enn det man originalt har hevdet. Han er relevant for liberalistene fordi han åpner for samarbeid mellom nasjoner; samtidig er han ikke noe mindre relevant for realistene fordi realiteten av krig er der fortsatt. Hobbes kan sies å være en middelvei der han deler synet til både realister og liberalister. Hobbes åpner dørene for flere forskjellige tolkninger av internasjonale relasjoner som ikke lenger trenger å stå imot hverandre, men kan komme til enighet gjennom Hobbes sin filosofi. Det som gjør dette ekstra spennende for Gallarotti er at denne samtlende filosofien finnes i Hobbes sitt anarki, som er det siste stedet man kunne forvente seg å finne begrunnelser for liberalistisk internasjonal politikk. Realismen finnes fortsatt i den internasjonale naturtilstanden som en grunnstein. Fraværet av en samtlende overordnet makt fører til at nasjoner må hjelpe seg selv, og ofte være egoistiske i politikken for å sikre seg noe godt. Men denne selv-hjelpen trenger ikke å bety at det konstant fare for krig. Tvert imot kan man si at ut ifra Gallarotti sin tolking viser det seg at de beste godene kommer til de som samarbeider med andre og ikke står alene mot verden.

Jeg kan være enig i at fortellingen om tåpen gir oss et nytt perspektiv på Hobbes sin naturtilstand. Normene samarbeid og forsiktighet gir oss nye regler å følge i internasjonale relasjoner. Stikkordet for Gallarotti sin tolking av Hobbes sin filosofi er *soft power*. Og som vi har sett så argumenterer også Williams for forsiktighet i internasjonal politikk om ikke samarbeid. Men jeg vil ikke forkaste Hobbes sin realisme av den grunn. Det er åpenbart at Hobbes legger til rette for gjensidig samarbeid, men samarbeid mellom nasjoner er ikke garantert til enhver tid. Gallarotti sin tolking av Hobbes sin filosofi som en middelvei mener jeg er veldig *realistisk* med tanke på de faktiske politiske situasjoner som oppstår. Samarbeid og forsiktighet mellom nasjoner må komme på toppen av den grunnleggende realismen. Det er klart at samarbeid er vel og bra når det gagnar alle, men jeg tror fortsatt at nasjoner

vil avbryte et samarbeid hvis de ikke føler at de for noen goder for det. For at samarbeid og soft power skal kunne være normen må det fra før av eksistere et rolig politisk miljø der det er i alle nasjoners interesse å samarbeide. Hvis denne situasjonen destabiliseres på noen måte, så kan nasjoner rasjonalisere seg frem til at samarbeid ikke lenger gir de godene de håper på. Den anarkiske krigstilstanden vil alltid vente i den fredelige internasjonale tilværelsen akkurat som den venter under staten. Det samme gjelder for Williams sin tolking av Hobbes filosofi. De er kanskje forsiktige fordi skeptisismen og usikkerheten gjør at de tenker seg godt om før de utfører en handling, men som jeg har diskutert så er ikke denne skeptisismen garantert. Alt er avhengig av rasjonalismen, og at forsiktigheten som utføres faktisk er et gode for staten. Jeg vil tro at det er like mulig for en suveren å komme frem til at denne forsiktigheten ikke er nødvendig lenger fordi han ikke har noe å tape på å være mer aggressiv. Dette behøver ikke å bety at staten bryter ut i full krig som Tyskland gjorde, men at den tar flere sjanser enn normalt fordi suverenen vet at han ikke taper på det. For eksempel når Russland tok Krim fra Ukraina.

Williams og Gallarotti sin tolking av Hobbes sin filosofi og naturtilstand gir oss et bredere grunnlag for å bruke Hobbes sin filosofi i internasjonale relasjoner. Vi er ikke lenger bundet til en ren realistisk tolkning som kanskje ikke helt passer i vår moderne politikk. I tillegg til realismen har vi også grunnlag til å hevde at Hobbes støtter både samarbeid og forsiktighet i internasjonal politikk. Organisasjoner som EU og NATO er ikke lenger umulige konsepter for Hobbes, men noe som kan støtte seg på Hobbes sin naturtilstand og fortellingen om tåpen. I følge Hobbes skaper vi forbindelser for å beskytte oss mot anarkiet i naturtilstanden. Vil ikke for eksempel NATO kunne sammenlignes med Hobbes sine forbund? En organisasjon som skapes for at medlemmene ikke skal stå alene i kampen mot naturtilstanden, men finne sikkerhet blant andre stater som også vil beskytte seg selv.

Del 3: Ukraina – krig og okkupasjon

Hobbes gir oss flere mulige tolkninger av hans forståelse av internasjonal politikk. For det første har vi den klassiske tolkningen av Hobbes; den internasjonale naturtilstanden er en krigstilstand der alle stater står mot hverandre. Dette er realismen innenfor teorier om internasjonale relasjoner som gir alle land

rett til alt de har makt nok til å ta. I denne situasjonen kan vi godt snakke om solidaritet mellom nasjoner og om allianser, men så har alle nasjoner bare ett mål; å ta vare på seg selv. En nasjon kan når som helst gå fra avtaler hvis de mener de ikke tjener på det lenger, og de kan angripe andre stater hvis de tror de tjener på det. Akkurat som i Hobbes sin naturtilstand så betyr ikke dette at stater må angripe hverandre, men at muligheten er åpen for hvem som helst. Gallarotti og Williams sin tolking av Hobbes sin naturtilstand peker mot en internasjonal tilstand der risikoen for krig ikke er en konstant overhengende fare. Williams mener at stater utviser forsiktighet fordi ingen vet hva konsekvensene av en aggressiv handling vil være. Gallarotti går enda lenger, og hevder at Hobbes ikke bare åpner opp for allianser og samarbeid mellom stater, men at allianser mellom stater er et krav for å overleve. Vi har altså hovedsakelig tre tolkninger av Hobbes som peker i forskjellige retninger. Men hvordan passer disse tolkingene inn i moderne politikk? Er det mulig å anvende Hobbes sitt syn på internasjonal politikk til å tolke og forstå det som skjer i verden i dag?

Ukraina-krisen: Bakgrunnen for konflikten, og partene i den.

For at vi skal komme nærmere et svar på hvordan Hobbes sine teorier kan brukes i internasjonal politikk så må vi bevege oss fra teori til praksis. Hvordan er det egentlig politikk bedrives i våre dager? Krisen mellom Ukraina og Russland har nå pågått i flere år uten at noen har funnet en løsning på problemet, og jeg vil bruke nettopp denne konflikten som bakgrunn for en analyse av Hobbes teorier i praksis, basert på de forskjellige tolkningene som jeg har gjort rede for.

Konflikten som foregår mellom Ukraina og Russland har stått uløst siden den startet i 2013, men har en forhistorie. Den første ukrainske revolusjonen, Oransjerevolusjonen, fant sted i 2004/5 da protester førte til at et valgresultat som utropte den russiskvennlige Viktor Janukovitsj til vinner ble annullert. Den andre revolusjonen begynte i slutten av november 2013, etter at daværende president Viktor Janukovitsj nektet å skrive under en assosiasjonsavtale med EU. Avtalen het *Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area*, og inkluderte også andre nasjoner som ikke var en del av EU; blant andre Georgia og Moldova. Avtalen skulle lette handel gjennom å bygge ned tollmurer samt styrke demokratiet og individuelle rettigheter i Ukraina; det siste ved at Ukraina blant annet forpliktet seg til styrking av ytringsfriheten; EU krevde løslatelse av Janukovitsj' fengslede politiske motstandere, tidligere statsminister Julia Tymosjenko og tidligere innenriksminister Jurij Lutsenko.

«Signing and ratifying the Association Agreement and the DCFTA will not be possible unless Ukraine urgently addresses this stark deterioration of democracy and the rule of law. In the immediate term, this applies to the above cases of selective justice and politically motivated prosecution.» (Interfax-Ukraine. 2012) Avtalen skulle være kulminasjonen av Ukrainas tette bånd til EU og stadfeste Ukrainas ambisjoner om et fremtidig medlemskap. Russland anså denne avtalen som en trussel mot egne interesser og deres egne ambisjoner om å etablere en tollfri sone som omfattet flere av de tidligere sovjetrepublikkene, inkludert Ukraina.

Janukovitsj oppga to grunner til at han ikke undertegnet avtalen. For det første, at avtalen krevde for store økonomiske innstramminger. Den andre, langt viktigere grunnen, var Russlands trusler om handelssanksjoner mot et Ukraina som hadde en vesentlig del av sin eksport til Russland, og som var avhengig av Russisk gass. Ukraina hadde vært under økonomisk press av Russland i flere måneder i forveien, der Russland blant annet hadde blokkert eksport av Ukrainske varer og gjorde det vanskelig for tung-industrien i Ukrainas østlige områder. Dette kombinert med andre økonomiske pressmidler fra Russland; blant annet importforbud på Petro Porosjenkos sjokoladefabrikk *Roshen*; påførte ukrainsk økonomi stor skade. «The guerrilla warfare tactics have pushed Ukraine to the brink of financial collapse.» (Evans-Pritchard. 2013) Pritchard gjør et poeng ut av ikke alt var Russland sin skyld heller. Janukovitsj forsøkte å spille Russland og IMF (International Monetary Fund) opp mot hverandre i håp om å få bedre avtaler. Dette slo tilbake mot Ukraina med voldsom kraft og gjorde den økonomiske situasjonen umulig. IMF kansellerte et lån til Ukraina på 15 milliarder dollar i 2011 fordi IMF mente Ukraina ikke hadde oppfylt kravene for å få det. Nå krevde de at Ukraina gjennomførte flere reformer før man igjen kunne vurdere å gi ut pengene. Janukovitsj' beslutning om å skrinlegge avtalen med EU utløste voldsomme protester. Det tok ikke lang tid før hundretusener hadde samlet seg på Kievs sentrale Maidan-plass, og denne plassen ga protestene navnet Euromaidan. Demonstrantene krevde EU-integrering og protesterte mot massiv korrupsjon og menneskerettighetsbrudd.

Russisk-ukrainske forhold

For å forstå hvordan konflikten utviklet seg videre, er det viktig å ta et kort historisk tilbakeblikk. Historisk har Ukraina vært en del av Russland siden Katarina den stores tid. Med unntak av en kort

periode etter den russiske revolusjonen ble ikke republikken Ukraina uavhengig før Sovjetunionens sammenbrudd i 1991. Men Ukraina har alltid hatt en sterk nasjonal identitet, og var også den eneste av Sovjetrepublikkene som hadde eget sete i FNs generalforsamling. Ukraina har derimot aldri vært ensartet ukrainsk. Båndene til Russland er fortsatt sterke for store deler av befolkningen. Ukrainas østlige deler; det industrialiserte Donbass; og områder sør i Ukraina består i stor grad av en russisktalende befolkning som føler sterkt tilknytning til Russland. Dette har også vært synlig politisk, hvor denne delen av befolkningen gjennomgående har stemt på russiskvennlige politikere. I vest- og sentral-Ukraina er majoritetsbefolkningen på en annen side ukrainsktalende og har en sterk ukrainsk identitet. Det er mellom disse to identitetene skillelinjene går under begge de to revolusjonene i Ukraina, Oransjerevolusjonen i 2004/5 og Euromaidan i 2013/14.

Krim har en litt annen historie. Krim ble del av det russiske keiserdømmet på slutten av 1700-tallet. Under Sovjetunionen var Krim en autonom republikk under den russiske sovjetrepublikken, en av mange slike autonome republikker. Men dette ble endret i 1954 da Nikita Khrusjtsjov gjorde Krim til en del av Ukraina. Det var egentlig Josef Stalin som hadde bestemt dette året før, men han døde før bestemmelsen ble gyldig. Khrusjtsjov bare sørget for at endringen ble gjennomført. Da Ukraina ble uavhengig, ble det inngått en avtale om at Krim skulle forbli en del av Ukraina som en autonom republikk. Avtalen ble gjort mellom Russlands daværende president Boris Jeltsin og Ukrainas president Leonid Kutsjma i 1997. Til gjengjeld skulle Russland beholde retten til å opprettholde militærbasen sin på Krim og stasjonere Svartehavs-flåten sin på basen. Ved å inngå denne vennsapsavtalen ville Russland også vise at de fortsatt var relevant i internasjonal politikk til tross for at Sovjetunionen var borte. Begge disse punktene var en del av en vennsapsavtale mellom Russland og Ukraina som Russland gikk med på for å kunne holde NATO borte fra Ukraina. «Ukraine is not going to join NATO now, and there are no conditions for that, Volodymyr Korbulin, Ukraine's top military official said at a news conference today.» (Specter. 1997) Men det er også viktig å nevne at i 1994 underskrev atommaktene USA, Russland og Storbritannia en avtale som forpliktet dem til å forsvare Ukrainas grenser. Ukraina aksepterte samtidig at alle atomvåpen som var blitt lagret på ukrainsk territorium i sovjettiden skulle overleveres til Russland, som da ble den eneste atommakten av de tidligere Sovjetrepublikkene. På Krim er det også en stor andel russiskspråklige i befolkningen. Mange av disse er i tillegg russere; ikke ukrainere; både fra gammelt av, og fordi Krim har vært både et sentrum for militære styrker og for russiske pensjonister.

Euromaidan – revolusjon og konflikt

Ut på nyåret 2014 økte antallet demonstranter til opp til 800 000 mennesker. Men landet var splittet, både i Kiev og øst kom det til motdemonstrasjoner. Flere spørreundersøkelser som ble gjort under demonstrasjonene i 2014 viste at støtten til pro-EU demonstrantene lå på ca. 50%. *R&B Group* plasserte støtten på 49%, og *Ukraine Business Online* plasserte den på litt over 50%. Begge steder ble det gjort klart at støtten var veldig varierende ettersom hvor du befant deg i Ukraina. Vest i Ukraina var støtten på over 80%, mens det i øst var stor motstand der bare 10-20% støttet protestene. I artikkelen *Is It Time for Ukraine to Split up?* fra avisen *The Atlantic* som er skrevet 20. februar 2014 finner vi et demografisk kart der man tydelig kan se at Ukraina er splittet i to. En større eller mindre overvekt av Russere og russiskspråklige bor sør-øst i Ukraina. Denne oversikten hjelper oss også med å forstå hvorfor separatist bevegelsene vokste opp øst i Ukraina og på Krim. Denne artikkelen og artikkelen *Can Ukraine avoid an East-West split and a Bloody Civil war?* fra februar 2014 stiller spørsmålet om Ukraina kommer til å bli splittet i to med tanke på alle urolighetene.

Den 18. februar ble en ny blodig fase innledet da demonstrantene forsøkte å storme parlamentet og ble beskyttet. Den 20. februar ga innenriksministeren ordre om å skyte mot demonstrantene. I løpet av tre dager ble minst 88 demonstranter drept. Nå utviklet den politiske situasjonen fort. Parlamentet suspenderte innenriksministeren og fordømte volden, og president Janukovitsj, nå med ryggen mot veggen, prøvde å inngå et kompromiss med opposisjonen for å øke parlamentets makt og utlyse nyvalg senere på året. Demonstrantene var ikke fornøyde, og på kort tid tok de kontroll over viktige statlige institusjoner, inklusive presidentens kabinett. I parlamentet krevde man at presidenten ble stilt for riksrett. Presidenten flyktet, og dukket senere opp i Russland. Janukovitsj var ute for godt. Samtidig gikk de fleste av regjeringens ministre i dekning. Parlamentet anså seg som eneste legitime statsmyndighet og utnevnte en interimregjering i påvente av nytt presidentvalg i mai samme år. Maktskiftet var et faktum.

Kampen fortsetter: Krim

Selv om demonstrantene i Kiev og andre steder i Ukraina feiret regjeringens kollaps, økte problemene på Krim. Den 24. februar publiseres en artikkel i *The Guardian* som rapporterer store protester blant den russisktalende befolkningen i Sevastapol på Krim. Under protestene sa en russisk demonstrant ved navn Anatoli følgende: «Sevastopol is a Russian town and will always be a Russian town... we will never surrender to those fascists in Kiev... The struggle is only just beginning.» (Amos. 2014) Kampen hadde så vidt startet, og demonstranten fikk rett. Den 26. februar sto tusenvis av demonstranter mot hverandre ved parlamentet i Simferopol på Krim. På den ene siden sto russerne, som representerte majoriteten på Krim og krevde å bli innlemmet i Russland. På den andre siden en overvekt av Krim-tatarer, en etnisk gruppe som fra historisk tid har bodd i området. Disse krevde dels uavhengighet, men i hovedsak ga de sin støtte til den nye regjeringen i Kiev. Tatarene har dårlig erfaring mer Russland; under sovjettiden ble de massedeportert til Sentral-Asia, for så å vende tilbake etter Ukrainas uavhengighet. Tatarene hadde også delvis selvstyre på Krim, og fryktet nå å miste sin innflytelse. Over natten til 27. februar tok et femtitalls soldater kontrollen over parlamentsbygningen. De hadde ingen offisielle kjennetegn, men det var tydelig at det var russere, og mest sannsynlig soldater fra det russiske forsvaret. Putin benektet dette, og soldatene fikk ironisk navnet «grønne menn».

Etter at soldater hadde tatt kontroll over parlamentet, dannet den pro-russiske Aksyonov ny regjering og utlyste folkeavstemning om uavhengighet. Folkeavstemningen, som ble fordømt av det internasjonale samfunnet som illegitim, ble holdt den 16. mars. Ikke bare ble selve beslutningen om folkeavstemningen ansett som illegitim fordi Aksyonovs regjering ikke hadde legitim makt, det var helt umulig å si hvem som var med på å vedta at det skulle være folkeavstemning. Folk på Krim fikk bare to spørsmål å stemme over, og begge ville innebære løsrivelse fra Ukraina. Det var ikke mulig å stemme for at Krim skulle fortsette å være ukrainsk. Internasjonale OSSE observatører nektet å observere folkeavstemningen, og mange velgere boikottet folkeavstemningen. Offisielle tall viser høy deltakelse, mellom 80 og 90 %, og at over 96% av de som stemte støttet innlemmelse i Russland. Men samtidig som mange feiret på Krim og i Russland ble det klart at de offisielle tallene ikke stemte. Det finnes ikke sikker dokumentasjon på de faktiske tallene, men eksperter tror det er mer sannsynlig at den reelle støtten for annekasjon var på mellom 35 og 40 %.

Russland innlemmet Krim i Russland allerede dagen etter folkeavstemningen. EU og USA hevdet med riktighet at folkeavstemningen var illegitim og at den derfor ikke hadde noe å si, men dette ble ignorert

av Russland. Lederen av den etniske minoriteten tatarenes uoffisielle parlament i Krim, Refat Tsjubarov, sa også at folkeavstemningen var ulovlig i tillegg til at den ble avholdt i all hast under strengt oppsyn av russiske tropper. «The fate of our motherland cannot be decided in such a referendum under the shadows of the guns of soldiers.» (Morris. 2014.)

Noen artikler forteller oss mer om rollen til russiske soldater på Krim. For det første en BBC-artikkel fra 2 mars 2014 som jeg mener viser hvor lite makt Ukraina hadde på den tiden. I artikkelen står det at Ukrainas admiral Denys Berezovsky, som bare dagen før hadde blitt utnevnt til sjef for hele den ukrainske flåten, opptrådte på kamera sammen med Sergiy Aksyonov, den lokale russiskvennlige statsministeren. Han hadde sveket ukrainske myndigheter og sverget troskap til Krim regionen. Berezovsky ga ordre om at alle marinestyrker i området skulle ignorere alle ordrer fra den illegitimitet regjeringen i Kiev, og at Krim hadde fått en ny marineflåte. Omtrent samtidig ble hovedkvarteret til den ukrainske marinen på Krim stengt ned og ukrainske militærbaser omringet. Allerede noen dager senere overgir disse basene seg til Krim og det russiske militæret, og det ukrainske militære sammenbruddet på Krim er komplett. Uten store kamphandlinger klarte Russland å bryte ned den Ukrainske hæren på Krim, og skaffe seg selv fullstendig herredømme over området. «The prime minister of Crimea, the autonomous Ukrainian republic seized by Russian military forces, said Tuesday that most Ukrainian military units on the Crimean Peninsula had surrendered and pledged allegiance to his pro-Russian government,...» (Herszenhorn. 2014) Etter en tid innrømmet også Putin offentlig at Russland hadde hatt styrker på Krim siden før folkeavstemningen. «Russian President Vladimir Putin has acknowledged that Russian troops were present in Crimea before the referendum and argued that was necessary to let Crimeans make the choice on the future of the region. ....» (Russia Today. 2014.) Russia Today er en av Kremles mediekkanaler, og de ville trolig ikke trykket en slik artikkel hvis de ikke fikk tillatelse til det.

Jeg merker meg Putins svar om at tropper var nødvendig for at befolkningen i Krim fritt kunne velge hvilken vei de ville gå videre. Dette kan godt være en henvisning til avstemningen vi allerede har snakket om, selv om den ikke var så *fri* som Putin skal ha det til. Men da glemmer vi et annet veldig viktig argument som Putin også brukte som grunnlag for invasjonen av Krim, nemlig beskyttelsen av russiske- og russisktalende innbyggere. Argumentet om å beskytte russere som bor i Krim ble ropt fra alle hustak i Moskva gjennom krisen. Vladimir Putin ga selv disse argumentene i begynnelsen av mars 2014: «...if the people ask us for help, while we already have the official request from the legitimate

president, we retain the right to use all available means to protect those people. We believe this would be absolutely legitimate.» (Lally & Englund. 2014) Det er selvfølgelig ikke riktig av Putin å si at russere var i noen som helst fare i Ukraina. Russland har også kalt protestene i Kiev for et illegalt fascistisk kupp. Det er heller ikke riktig. Det er dog visse elementer i Ukraina som gir Putin et grunnlag til å hevde disse tingene. For det første må det erkjennes at det fantes en del ny-nazister til stede under Maidan demonstrasjonene. En av gruppene som tok del i demonstrasjonene var Pravy Sektor (Right Sector) som Russland har kalt et fascistisk parti. «The group's far-right proclivities are obvious. Some of its foot soldiers dress entirely in black, with military style buzz-cuts. What is less sure is whether Right Sector amounts to a serious political force.» (Harding. 2014.) En annen ting som pekes ut er at protestene mot Janukovitsj samlet alle politiske ideologiske ideer som sto sammen mot den tidligere presidenten. «Some demonstrators were indeed nationalists. Others were liberals, socialists and libertarians. There were Christians and atheists.» (Harding. 2014) Det blir derfor helt feil å kalle Maidan et fascistisk kupp med tanke på at det var flere forskjellige grupper som tok del i demonstrasjonene.

Det man derimot kan kritisere myndigheten i Kiev for er at de i vurderte å fjerne det russiske språket som et offisielt språk i Ukraina. «Parliament votes to ban Russian as the second official language, causing a wave of anger in Russian-speaking regions; the vote is later overturned.» (BBC. 2014.) Men myndighetene i Kiev fikk også stor kritikk av EU på grunn av dette, som ikke la skjul på at de var skuffet over myndighetene i Ukraina. Det må også klargjøres at nettopp på grunn av den harde kritikken mot å fjerne loven så ble det lagt ned veto mot parlamentet av den daværende midlertidige presidenten Oleksandr Turchynov. For det første er det uetisk å stemme over å fjerne en lov som beskytter minoritetens rett til å snakke sitt eget språk i det offentlige rom. For det andre gjorde Kiev det veldig enkelt for Kreml å bevise hvorfor russere måtte vernes fra den ukrainske regjeringen. Dette rettfærdiggjør selvfølgelig ikke Russlands invasjon av Krim, men hjelper oss med å forstå hvor deler av argumentene deres kommer fra.

Ett år etter folkeavstemningen og annekteringen av Krim innrømmet president Putin at planleggingen av overtakelsen av Krim hadde begynt så snart Janukovitsj flyktet fra Ukraina den 22. februar 2015. Putin innkalte da til et planleggingsmøte der man diskuterte annekteringen av Krim. Det er interessant

at ikke engang Putin bryr seg om å late som at befolkningen på Krim selv organiserte Russlands annekasjon av Krim. Det var en godt planlagt militær operasjon med en legitimerende folkeavstemning som ble brukt som et skalkeskjul.

Donetsk og Lugansk. Stillingskrig.

Etter invasjonen av Krim og folkeavstemningen var over kan man hevde at Russland sikret seg en rask seier når de tok Krim fra Ukraina. Selv om det var vold så var det ingen store dødsfall, og selv om folkeavstemningen mest sannsynlig var rigget så gikk det rolig for seg tatt i betraktning hvor mye verre det kunne ha gått. Det samme kan man ikke si når det gjelder Donetsk og Lugansk øst i Ukraina. Urolighetene der startet ikke lenge etter at folkeavstemningen på Krim var over og Russland hadde tatt full kontroll over området. Det startet egentlig allerede i begynnelsen av mars da det dukker opp rapporter om at pro-russiske demonstranter hadde tatt kontroll over bygninger i byen Donetsk for så å bli kastet ut av politiet. Men det var først den 7. april at opprøret begynte for fullt i øst. Store pro-russiske opprørsgrupper i Donetsk, Lugansk og Kharkov stormet regjeringsbygninger og heiste flagg fra takene. Også her krevde de folkeavstemning og løsrivelse fra Ukraina i likhet med folkeavstemningen som ble holdt på Krim. Også her snakket Russland om nødvendigheten av å beskytte den russisktalende befolkningen som blir truet av den illegitime ukrainske regjeringen.

Opprøret eskalerte i omfang og utviklet seg fort til en borgerkrig. Artiklene som omtaler Ukraina gjennom 2014 – 2016 snakker for det meste om «borgerkrigen», eller den russiske invasjonen øst i Ukraina. Til tross for at konflikten omtales som en borgerkrig, er Russlands tilstedeværelse og støtte til separatistene i Lugansk og Donetsk oblast øst i Ukraina ingen hemmelighet. Partene i konflikten er Ukraina på den ene siden og pro-russiske separatister på den andre siden. Separatistene består av flere forskjellige mindre og større grupper, men de er alle samlet under styrkene til enten Folkerepublikken Lugansk eller Folkerepublikken Donetsk. Disse er igjen samlet under paraplyen United Armed Forces of Novorossiia (Nye-Russlands samlede styrker) som styrer alle styrkene i området bortsett fra det russiske forsvaret. Den ukrainske forsvarsministeren har hevdet at denne styrken består av hele 40,000 soldater og at antallet russiske soldater var 9000. Til og med russiske opprørere sa i august 2014 at det eksisterte 3-4000 russiske styrker i Donetsk og Lugansk, men hevdet på lik linje med Putin at de var der frivillig. Det hele har i stor grad vært en stillingskrig med tanke på at ingen av partene har klart å

gjøre stor fremgang de siste årene. De hardeste kampene fant sted i 2014-15, og man kan for eksempel lese artikler om at pro-russiske separatister har klart å ta kontroll over flyplassen i Donetsk fra ukrainske styrker i mai 2014 og at ukrainske styrker har svart med massive angrep for å ta flyplassen tilbake. «Attack helicopters and jets fired on rebel positions in Monday's operation, while Ukrainian troops were also sent in for a ground offensive.» (Aljazeera. 2014.) En annen artikkel fra august samme år forteller om 10 fallskjermjegere fra det russiske forsvaret som ble arrestert i Donetsk oblast. Talspersoner fra det russiske forsvarsdepartementet anerkjente at de hadde krysset grensen, men hevdet at det var ved et uhell. Det er uansett et bevis for at russiske soldater opererer i Donbass- og Lugansk regionene. Et dødelig eksempel kom bare to dager senere den 28. august 2014 da det ble rapportert at over 100 russiske soldater ble drept i et angrep i Donetsk regionen. «A column of Russian soldiers was attacked by Grad rockets and more than 100 people died. It all happened in the city of Snizhnye in Donetsk province, Krivenko told Reuters.» (Grove. 2014.) I tillegg til dette snakket artikkelen om at 300 mennesker var såret i angrepet. Flyplassen i Donetsk kommer tilbake til nyhetsbildet i februar 2015 når separatistene endelig klarer å ta kontroll over det som er igjen av flyplassen og tvinge de ukrainske styrkene til å slå retrett. Men kampene har vært kostbare. Den 15. mars 2017 meldte FNs menneskerettighetskommisjonær om ny eskalering av konflikten, og anslo tapstallene så langt i konflikten til 9 940, av disse mer enn 2000 sivile. 23 455 personer var på det tidspunktet skadet.

Det har blitt gjort flere forsøk på å innføre våpenhvile mellom separatistene og ukrainske styrker uten at den har blitt holdt. Det første forsøket var Minsk – avtalen som ble undertegnet mellom partene i september 2014, men denne avtalen gikk i vasken på grunn av kamphandlingene ved flyplassen i Donetsk i januar 2015. Et nytt forsøk ble gjort i februar når Russland, Ukraina, Frankrike og Tyskland undertegnet Minsk II i Hviterussland. «The ceasefire will come into force on Sunday as part of a deal that also involves the withdrawal of heavy weapons from the front line. Russian president Vladimir Putin was the first to announce the deal, saying: We have agreed on a ceasefire from midnight 15 February.» (Weaver & Luhn. 2015.) Putin sa samtidig at avtalen hadde en politisk side. Han snakket om grunnlovsendringer slik at man fikk vernet om rettighetene til befolkningen som bor i Donbass området; altså Donetsk og Lugansk. Angela Merkel sa på sin side at avtalen gir håp for fremtiden. Dette håpet skulle ikke vare lenge, og våpenhvilen ble brutt allerede fire dager senere da styrker fra Novorossiia angrep ukrainske soldater fordi de nektet å flytte på artilleriet sitt når de var under angrep av styrker som brøt våpenhvilen. Vi skyter på deg fordi du ikke fjerner artilleriet ditt fordi vi skyter på

deg. «...the truce appears to have been stillborn in Debaltseve, where the most intensive fighting has taken place in recent weeks.» (Zverev. 2015.) Ett år senere var våpenhvilen like død som før og en artikkel forteller at over 430 ukrainske soldater har dødd i kamper siden Minsk II avtalen ble undertegnet. Det er usikkert hvor mange separatister og russiske frivillige som har dødd i samme tidsrom. 2016 var det første året hvor ukrainske styrker ikke mistet områder til separatistene Novorossiia sine styrker. Dødsratene sank også selv om det fortsatt var over 200 soldater i den ukrainske hæren som døde i angrep. «The first provision of the Minsk agreement on comprehensive ceasefire was partially fulfilled.» (Hromadske. 2017.) Utover i 2017 har man gjort gjentatte forsøk på befeste Minsk II gjennom nye våpenhviler, men uten hell.

Sanksjoner mot Russland

USA og EU har innført flere sanksjoner mot Russland som svar på at Russland annekterte Krim og hjelper separatistene i øst. Også Norge har sluttet seg til disse sanksjonene. På siden europa.eu, en offisiell nyhetsside fra EU, skrives det om hva disse sanksjonene inneholder. Hovedfokuset for EU har alltid vært å stabilisere situasjonen i Ukraina. De har forsøkt å støtte Ukraina slik at de klarer å styrke seg og vende seg i en mer demokratisk retning gjennom økonomiske og politiske reformer. Selvfølgelig har de også utvist sterk støtte til at Ukrainas grenser og territorium respekteres av Russland. Minsk-avtalen er viktig for EU som ser på den som grunnlaget for en politisk løsning mellom Ukraina og Russland. Så lenge denne avtalen ikke overholdes av begge parter så ser EU det som umulig å skape en fredelig løsning på konflikten. «In view of Russia's actions destabilizing the situation in eastern Ukraine, the EU imposed economic sanctions in July 2014 and reinforced them in September 2014. In March 2015, the European Council linked the duration of those economic restrictions to the complete implementation of the Minsk agreements.» (European Union Newsroom. 2017.) Til slutt i oversikten gjør EU det også klart at de er klare til å reversere sanksjonene umiddelbart hvis Putins Russland en dag bestemmer seg for å bidra aktivt til å finne en løsning på krisen i Ukraina.

Sanksjonene mot Russland retter seg for det meste mot mektige enkeltpersoner og bedrifter med tilknytning til Putin og annekteringen av Krim; 149 individer og 38 enheter har opplevd at eiendommer og formuer som de hadde i EU land har blitt frosset og at de derfor ikke lenger har tilgang. Individene blir også nektet innreise til alle EU land som følge av sanksjonene. Håpet er at disse tiltakene vil gjøre livet deres ukomfortabelt og skade økonomien deres. Andre sanksjoner retter seg mer direkte mot Krim

og Sevastopol. EU har for eksempel bannlyst import av varer fra Krim og gjort det ulovlig for europeiske bedrifter å investere og bedrive handel med personer eller bedrifter i Krim i tillegg til å nekte europeiske reisebyrå i å bedrive turistvirksomheter på Krim. Dette er bare en liten del av de økonomiske sanksjonene som EU har rettet mot Russland. Andre sanksjoner omfatter også banker, oljeselskaper og bedrifter som leverer militært forsvarsmateriell. Jeg fant to artikler som tar for seg resultatene av EU sine sanksjoner og undersøker om den Russiske økonomien faktisk skades nevneverdig. Den ene er skrevet av BBC i september 2014, og den andre av The Washington Post i slutten av mars 2015. I likhet med EU har USA også siktet seg inn på individer som er en del av Putins innerste sirkel; blant annet Igor Setsjin som styrer Rosneft, og Gennadij Timtsjenko som eier handelsselskapet Gunvor og investeringsselskapet Volga Group. Begge artiklene peker på at den russiske økonomien har fått et skudd for baugen de siste årene. På grunn av sanksjonene blir det vanskelig for russiske banker, olje selskaper og gass-selskaper å drive handel med EU og USA. Putins venner skades også, men de rammes mer av reiseforbudet enn av å ikke ha tilgang til kapitalen i utlandet. Aller størst betydning har kanskje forbudet mot investeringer i sentrale sektorer i russisk økonomi. Russland trues av nedgangstider, og økonomien opplevde 0 vekst i tidsperioden april-juni 2014. Men artikkelen i Washington Post mener fallet er et resultat av lave oljepriser som drar med seg den russiske økonomien ned. Men artikkelen hevder også at det er Kreml sine sanksjoner, og ikke EU's, som påfører mest skade: «...the West struck harder, and Russia retaliated with import bans on most Western food products. The Russian countersanctions have hurt European farmers, but they may have affected Russians most of all: Food prices soared afterward. The ruble's plummet, which accelerated in November, only made things worse.» (Birnbaum. 2015.)

DEL 4: Williams og Gallarotti – diskusjon

Konflikten mellom Russland og Ukraina – et eksempel på at rett er makt?

Vi må nå undersøke hvordan disse forskjellige tolkningene av Hobbes sin filosofi – *rett er makt*, Williams, og Gallarotti – kan brukes til å tolke den politiske situasjonen i Ukraina. Alle tre tolkninger

leder til forskjellige syn på konflikten i Ukraina. Jeg skal videre undersøke i hvilken grad Hobbes' teori og tolkninger passer med konflikten mellom Russland og Ukraina; altså om hvor relevante de er i internasjonal politikk. For å gjøre dette må jeg ta tolkningene i praktisk bruk og analysere svarene jeg får.

Deler av Hobbes sin forståelse av internasjonal politikk er utdatert og passer ikke lenger inn i moderne internasjonal politikk. Til det er det for store forskjeller mellom Hobbes' naturtilstand og vår politiske situasjon. Stater, i motsetning til individer i Hobbes sin naturtilstand, er ikke like. Jeg har hevdet at teknologiske fortrinn og militær og økonomisk makt fører til sterke ulikheter mellom stater. I vår tid med allianser, sterke økonomiske avtaler og ikke minst overnasjonale organisasjoner virker det som om Hobbes krigslignende naturtilstand ikke lenger er gjeldene. Men den mest sentrale delen av Hobbes naturtilstand, og den teorien som står sterkest blant realister er teorien om at *rett er makt*. Akkurat denne ideen mener jeg fortsatt er veldig relevant for internasjonal politikk.

Hvordan kan vi sette Hobbes' filosofi i sammenheng med Russlands okkupasjon og krigføring i dagens Ukraina? Kan vi se på Russlands invasjon av Ukraina som et bevis på at *rett er makt*? Kan vi si at Russland bare gjorde det de hadde makt til å gjøre uten at noen kan stoppe dem, og at denne maktbruken, som Ukraina ikke har kunnet stå i mot, har gitt Russland rett til å annektere Krim og holde store områder i Øst-Ukraina? Har Russland ytterligere befestet sin rett, bare fordi ingen andre stater eller forbund av stater (FN, USA eller NATO) har villet bruke militær motmakt?

Jeg mener dette svaret er todelt. For det første må vi se på Russlands annektering av Krim. Deretter må vi ta med krigshandlingene i Donbass regionen øst i Ukraina som gir oss et bedre bilde av helheten i Ukraina. Vi vet at Russland absolutt hadde militær makt nok til å ta Krim. De hadde en viss støtte i lokalbefolkningen og ikke minst klarte de å okkupere Krim uten noen store militære tap. Julia Tymosjenko, tidligere statsminister i Ukraina, sa den 21. mars 2014 at «Ukraine will take Crimea back...» (Goncharova. 2014.) Dette er neppe realistisk fordi Russland aldri vil gi fra seg Krim frivillig. Ukraina har heller ikke den militære styrken eller internasjonale militære støtten til å ta tilbake Krim selv om Ukraina har folkeretten på sin side, hvilket Russland uansett bestrider. Russland hevder at annekteringen av Krim er folkerettslig, fordi den er i tråd med folkeflertallet på Krim. Hvis vi ser på dette gjennom den *realistiske* teorien så kan det derfor virke som om *rett er makt* teorien fortsatt er gjeldende. Ukraina vil aldri klare å ta tilbake Krim; Putin vil heller aldri gi den fra seg. Forsøk på å ta

tilbake Krim vil utløse full krig som Ukraina ville tape, og det er jeg sikker på at alle parter er klar over.

De viktige elementene her er folkeavstemningen på Krim, den militære okkupasjonen, og om Russland klarer å holde på Krim i fremtiden. Dette siste punktet er også koblet sammen med de to første. Jeg vil fokusere på folkeavstemningen først. Vi vet at folkeavstemningen var rigget, og at selv om det offisielt var 93% som stemte for løsrivelse så er realiteten at deltagelsen lå på ca. 40% – 50%.

Folkeavstemningen er uansett en stor seier for Putin. At den var rigget taler i denne sammenhengen bare i Putins favør i en hobbiansk, klassisk forstand; det viser at han har makt nok til å rigge en folkeavstemning som gir ham et grunnlag han trenger for annekteringen av Krim. Folkeavstemningen tyder også på at Ukraina hadde mistet all kontroll over regionen. Hvis Ukraina faktisk hadde makt til å stoppe eller endre på folkeavstemningen så ville de gjort det. De hevdet med riktighet at folkeavstemningen var ugyldig, men det hadde lite å si for hendelsene som utspilte seg. Russland hadde fullstendig kontroll over folkeavstemningen, og verken Ukraina eller andre stater kunne gjøre noe for å stoppe det. Den største faktoren er likevel den militære okkupasjonen av Krim. Russland klarte å hurtig utplassere soldater på Krim. De omringet de ukrainske militærbasene og tok kontroll over de viktigste statlige institusjonene. Russland hadde allerede gjennom sin Svartehavsflåte på Krim militært personell på halvøya. Det gjorde det mulig å holde folkeavstemningen uten at Ukraina hadde mulighet til å forhindre det. Det har heller ikke vært mulig eller ønskelig for Ukraina å gå til militært motangrep på de russiske soldatene som er stasjonert på Krim. Uansett hva grunnen måtte være så er dette enda ett bevis på at Russland hadde rett til å ta Krim i følge *rett er makt* teorien, og diktere sin folkerettslige fortolkning på annekteringen. Et siste poeng vi må undersøke er om Russland har makt nok til å forbli stasjonert på Krim. Det er det åpenbart at de har. Selv om Russland utsettes for sanksjoner for å ha tatt Krim, så har ikke dette endret på Russland sine holdninger. Dette betyr at makten Russland har ikke påvirkes i så stor grad at de blir tvunget til å gi fra seg Krim. Det betyr også at de mulige godene Russland får av å ta Krim ikke overgår av de mulige negative konsekvensene dette medfører, da særskilt konsekvensene fra sanksjonene.

Jeg vil trekke frem folkeavstemningen en gang til. Hvorfor ville Russland arrangere den? Vi så at ifølge

rett er makt så hadde Russland allerede militær kontroll, så en folkeavstemning var ikke nødvendig. Svaret ligger i at Russland tok en annen faktor med i sine vurderinger: Legitimitet. Selv en rigget folkeavstemning kan brukes som argument for legitimitet, både overfor befolkningen på Krim, i Russland og i vest-Ukraina, men også i møtet med den internasjonale kritikken som Putin selvsagt visste ville komme. Folkeavstemningen tjente altså et annet formål, retten var allerede sikret gjennom makt, men Russland ville likevel ha mer enn rett gjennom makt alene: De ville ha anerkjennelse. Anerkjennelse er kanskje mindre relevant for *rett er makt* enn Williams fortolkning der støtte fra folket er grunnlaget for statens handlinger, men vi finner her en kobling mellom disse to teoriene. Anerkjennelse er med på å legitimere den makten du allerede har brukt mot en annen nasjon; og selv om den strengt tatt ikke er nødvendig for *rett er makt*, så er den nyttig for staten og suveren.

En interessant ting som påpekes av Mats Person fra *Open Europe* er at EU sin bruk av *soft power* i dragkampen om Ukraina mellom Russland og EU før revolusjonen var mislykket ovenfor Russland. «*The lesson is that EU's soft-power diplomacy has hit its limits. Playing carrot and stick doesn't work when you come up against a real hard power like Russia. This is a highly significant moment, he said.*» (Evans-Pritchard. 2013) Kan dette være enda et tegn på at til syvende og sist så var det *rett er makt* som gjaldt for Ukraina når de skulle velge mellom EU og Russland? Begge parter var interesserte i å knytte sterke bånd med Ukraina, men lovnadene til EU hjalp lite når Russland legger et knusende press på økonomien her og nå. På en annen side ville dette bli en kortvarig seier for Russland med tanke på at Janukovitsj ble kastet bare noen måneder senere. Det nye Ukraina har et meget dårlig forhold til Russland og signerte den omstridte avtalen med EU om sommeren 2014, så det er åpenbart at Russlands bruk av makt ikke ga det resultatet Putin håpet på. Dette kan tyde på at *rett er makt* bare tar en så langt. I lengden er det samarbeid med og innenfor forbund som gjelder.

En annen innvending mot *rett er makt* er at teorien bare forteller oss hvem som har rett i dag. Den gir oss ikke innsyn om mulige fremtidige endringer. Men dette er egentlig ikke et problem. Jeg nevnte dette da jeg diskuterte om Hobbes ville ha støttet Williams sin tolkning av Hobbes sin filosofi. Min tolkning er at Hobbes alltid vil støtte den seirende part. *Rett er makt* forteller oss bare hvem det er som har makt til å tvinge gjennom sin vilje i dette øyeblikk. Vi kan selvfølgelig si at USA og NATO har den militære makten til å bekjempe det russiske militæret og tvinge dem ut av Ukraina. Men teorien er ikke

interessert i hvem som teoretisk har makt til å endre på maktbalansen i fremtiden. Faktum er at dette ikke har blitt gjort, og det er derfor poengløst for oss å forholde oss til en mulig fremtidig handling som endrer på maktbalansen. Skulle det skje en endring i fremtiden kan vi bare omstille *rett er makt* så teorien passer den nye situasjonen.

Dette er en kort diskusjon, men det er fordi *rett er makt*-teorien ikke er så komplisert. Enten har en nasjon makt til å gjøre noe – og dermed rett – ellers har de ikke det. Det er egentlig bare ett spørsmål det er verdt å stille: Har Russland makt nok til å ta Krim? Svaret er ja; altså har de også rett. Alle spørsmål om moral er irrelevante for diskusjonen. Det eneste vi kan gjøre er å dele det opp i mindre elementer som vi har gjort og diskutere dette hver for seg, men teorien etterlater ikke egentlig ingenting til spekulasjoner. Realismen er derfor en veldig enkel teori å forstå og bruke i analyser om internasjonal politikk og krigføring. Svakheten er at teorien utelukker flere komplekse elementer som eller kunne ha blitt brukt til å bedrive en videre analyse av temaet.

Med krigføringen i Donbass og Lugansk mener jeg det er annerledes. Det virker som om Russland sitter fast i et område som det er usikkert om de har noen nytte av økonomisk eller militært. Riktignok er det her mye tungindustri og kullgruvene er her, men området kalles for «rustbeltet», fordi industrien stor sett går med underskudd og har enorme behov for nye investeringer. Militært kan det også diskuteres om en slik «bufferzone» gir mer enn det koster politisk og økonomisk. For øyeblikket kan det virke som om en *realist-teoretisk* tolkning av situasjonen forteller oss at Russland rett og slett ikke har makt nok til å ta Ukraina sine østlige områder. Når vi ser på alle dødsfallene på begge sider og hvordan konflikten dras ut over flere år og at alle våpenhvilene som blir inngått mellom partene blir brutt umiddelbart etterpå, så kan det vise til at Putin og Russland ikke har makt nok til å avslutte konflikten.

Men vi må også ta med i beregningen at Russland aldri har innrømmet å være til stede i Donbass. Ifølge russiske myndigheter er det bare separatister og opprørsgrupper som kjemper mot den ukrainske regjeringen. Selv om det er beviser på at Russiske soldater kjemper i Donbass-regionen så er alltid forklaringen at «de er der på ferie», «de er der frivillig», og «vi kan ikke noe for at russiske soldater

velger å kjempe for en sak de tror på». Det er derfor usikkert om *rett er makt* faktisk er gjeldende for Donbass området øst i Ukraina. Vi vet ikke helt hvilke interesser Russland har i Donbass. Har de egentlig noen mål eller interesser der? Det eneste vi kan hevde er at de har interesser i Ukraina som helhet, men hvordan er dette direkte koblet til Donetsk og Lugansk i Donbass området? Jeg tror at løsningen på diskusjonen ligger i å se på Russlands helhetlige mål for sin Ukraina-politikk.

Men siden vi allerede ser på konflikten i Donbass fra et *rett er makt* perspektiv må jeg også stille meg selv to spørsmål. For det første om stillingskrigen her kan ta som et tegn på at Russland ikke lenger er den sterkeste parten. Det kan argumenteres med at hvis Russland hadde hatt makt til å avslutte krigen så hadde de gjort det for lenge siden og ikke latt krigen fortsatte i årevis uten at man får noen konkret løsning på konflikten. Enten ved at de trekker seg ut av Ukraina eller ved at de gjennomfører et militært fremstøt som Ukraina ikke kan stå imot. Dette bringer oss også til det andre spørsmålet. Har Russland og Vladimir Putin mistet kontrollen over *Novorossiya* hæren han er ment å støtte? Alle de brutte våpenhvilene kan tyde på at Putin ikke en gang har makt nok til å tvinge sin vilje på separatistene; og jeg kan ikke tenke meg at Putin noen gang vil innrømme at han har mistet kontrollen over styrkene som eksisterer Donbass regionen i Ukraina. Dette siste spørsmålet er selvfølgelig bare spekulasjoner, men det er absolutt noe som må vurderes når man ser på hvordan konflikten har stagnert de siste årene. På en annen side har ikke styrkene som er underlagt *Novorossiya* utført store angrep de siste årene heller, så det kan tyde på at Putin fortsatt har en viss kontroll. Vi sitter ikke igjen med noen faste svar fordi vi vet for lite om situasjonen i Donbass, men det er likvel interessant å tenke over hvor makten egentlig ligger, og om det er en mulighet for at Russland kanskje har mistet makten i Donbass.

I en artikkel om NATO skriver Doug Bandow at Russland sitter fast i Ukraina fordi Russland og separatistenes kamphandlinger er det eneste som holder Ukraina unna NATO. Med en gang Russland trekker seg ut av Donbass, vil Ukraina endelig kunne bli medlem av NATO fordi de ikke lenger står i konflikt med NATOs artikkel 8 som krever at ingen nasjoner kan ha uløste konflikter med andre nasjoner. Dette kan tolkes i to retninger. Enten at Russland har makt nok til å holde Ukraina unna NATO; eller at Russland sitter fast i Ukraina og at de derfor ikke har makt nok til trekke seg ut uten å påføres et stort tap. Et annet sentralt tema er den økonomiske situasjonen. Skaper konflikten i Ukraina så store økonomiske tap for Russland at kan se seg nødt til å trekke seg ut av Donbass? Dette er et

vanskelig spørsmål; sanksjonene er også begrunnet i okkupasjonen av Krim, og Russland vil aldri forlate Krim. Det eneste vi kan vurdere er Donbass, men vi vet ikke helt hvor stor tilstedeværelse Russland har i Donbass eller om sanksjonene faktisk vil bli myket opp eller opphevet hvis de skulle trekke seg ut. Det kan likevel tenkes at Putin bruker makt i Donbass nå, for senere å bli belønnet hvis han trekker seg ut. Kanskje Russland tenker at de kan bruke Donbass som et forhandlingskort for å få internasjonal godkjenning for sin okkupasjon av Krim? Med *rett er makt* kan vi uansett bare vurdere situasjonen slik den er akkurat nå. Vi vet at Russland i hvert fall utad ikke har endret posisjon når det gjelder Donbass; vi vet også at Ukraina ikke vil kunne få et NATO medlemskap i nærmeste fremtid. Men vi vet også at Russland ikke har klart å holde Ukraina unna EU-tilnærming. Jeg er ikke sikker på om *rett er makt* passer i denne situasjonen, men konklusjonen må uansett være at det er Russland som har makten. Ingenting har tvunget Russland til å endre kurs i Ukraina.

Ukrainas medlemskap i NATO: et spørsmål om Rett er makt?

Noe av det Russland frykter aller mest er at Ukraina blir en del av NATO alliansen. Russland får et land rett utenfor døren som er en del av en større militær allianse som sakte, men sikkert omringer Russland. NATO har allerede diskutert muligheten for at Georgia kan bli medlem av NATO i fremtiden og drevet Russlands gamle allierte Serbia ut av Russlands grep ved å inngå en individuell avtale mellom Serbia og NATO kalt IPAP (Individual Partnership Action Plan). Denne avtalen er ikke et fullverdig medlemskap, men gjør det mulig for NATO å tilby politisk assistanse og hjelp til å organisere forsvaret av staten. «The IPAP with Serbia will focus on reform activities that have been conducted through various Partnership for Peace mechanisms since 2006.» (Supreme Headquarters Allied Powers Europe. 2015) Doug Bandow var tidligere *special assistant* til Ronald Reagan og har skrevet en artikkel om Ukrainas NATO medlemskap fra et amerikansk politisk ståsted. Han spør seg selv om Ukrainas medlemskap i NATO faktisk vil gi noen goder til USA eller om det bare vil være negativt. Selvfølgelig er et fremtidig medlemskap i NATO gunstig for Ukraina, og det er liten tvil om at flertallet av Ukrainere ser positivt på et mulig medlemskap. Ved å bli medlem av NATO vil de jo være garantert militær støtte fra Alliansen. Problemet er at dette medlemskapet bare går en vei. Montenegro er et godt eksempel på dette mener han. Tidligere i 2017 ble Montenegro det nyeste medlemmet av NATO og kan

derfor nyte godt av USAs beskyttelse. Men Montenegro bidrar ikke i noen grad til NATOs forsvar med et militære bestående av bare 2000 soldater. Bandow sammenligner Montenegro med Hertugdømmet Grand Fenwic fra komediefilmen *The Mouse that Roared* med Peter Sellers. Et militært null som ikke har noe å si for Europas eller USAs militære sikkerhet. Montenegros innlemmelse i NATO er derfor fullstendig poengløst fra NATO sin side; samtidig som han innrømmer at Montenegro ikke vil ha en negativ effekt heller med tanke på at ingen nasjoner har noen interesse av å true Montenegro på noen måte. Innlemmelsen av Montenegro i NATO er derfor problemfritt for begge parter.

Ukraina er derimot veldig annerledes. Russlands president Vladimir Putin vil bli rasende hvis Ukraina blir en del av NATO. Siden det er USA som har hovedansvaret i NATO så må USA seriøst vurdere om Ukraina sitt medlemskap i NATO faktisk gjør USA sikrere eller ikke. I samtaler med NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg tidlig i juli 2017 sa Ukrainas president Petro Porosjenko at Ukraina vil arbeide med å gjøre det de kan for å bli klarert for NATO medlemskap i 2020. Stoltenberg var ifølge Bandow positiv uten å gi Porosjenko noen garantier eller lovnader. Han gjorde det klart at et eventuelt medlemskap er opp til alle nasjonene som er en del av NATO, men sa også at han ikke ville tillate at en tredjepart; altså Russland; hadde noen rett til å nedlegge veto mot en slik prosess. Men det samme burde gjelde nasjoner som ønsker å bli en del av NATO skriver Bandow. Det er NATO og medlemslandene alene som må ta stilling til Ukrainas mulige fremtidige medlemskap. Hva Ukraina mener burde være irrelevant. Den eneste grunnen til at NATO skal innlemme nye medlemmer er fordi det øker den helhetlige sikkerheten til NATO. «...given the fact that the U.S. would do most of the heavy lifting in any conflict with nuclear-armed Russia, the critical question for Washington is whether adding a new member would increase America's security.» (Bandow. 2017) Selv om NATO har sendt ut positive signaler til Ukraina med tanke på medlemskap så skriver Bandow at det er flere medlemmer i NATO som er skeptiske til et Ukraina i NATO uten at han går ut med hvilke nasjoner dette er.

Ett krav for å bli med i NATO er at et potensielt medlem ikke må ha noen utstående konflikter med en nabostat, og at dette derfor utelukker Ukraina. Men dette er bare sant så lenge det er en konflikt til stede øst i Ukraina. Hvis Russland skulle trekke seg ut av Ukraina sine østlige områder så er det en teoretisk mulighet for at Ukraina kan bli et NATO medlem; dette betyr at Russland har et incentiv til å fortsette kampene i Ukraina nettopp for å hindre at Ukraina løper til NATO med en gang det er fred.

«Ironically, peace risks triggering what Moscow most fears: further NATO expansion and encirclement.» (Bandow. 2017).

Så hvilke alternativer har Europa hvis de vil skape fred i øst? Det er flere som mener at et NATO medlemskap for Ukraina vil ikke hjelpe med noe som helst, så løsningen må komme utenfor NATO. En teoretisk mulighet som er blitt drøftet er en garanti til Russland fra NATO om at Ukraina aldri vil bli et medlem. Dette vil forbedre sikkerhetssituasjonen for hele NATO og gjøre det mulig for Russland å trekke seg ut av Ukraina sine østlige områder uten at Vladimir Putin *mister ansikt* ovenfor sin egen befolkning eller internasjonalt. Han kan dermed hevde at han *vant* konflikten ved å hindre at Ukraina blir en del av NATO. «As part of such an agreement Ukrainians would be free to trade either east or west and Kiev would be free to join the European Union if it met the membership criteria. Russia would stay out of Kiev's already fractious politics. Ukraine would allow greater regional decentralization, especially in the Donbas. Moscow would end its support for ethnic Russian separatists. The U.S. and EU would lift economic sanctions on Russia.» (Bandow. 2017).

Jeg er usikker på hvor sannsynlig en slik handling faktisk er. Det er mulig å tolke dette som at NATO kaster Ukraina til ulvene og at en slik handling er veldig kynisk fra NATOs side. Russland får akkurat det de vil ha og Ukraina blir ofret for et større gode. Dette vil bety at Hobbes sin realistiske tolking av verdenspolitikken fortsatt er riktig på mange områder. Til syvende og sist er det de mektige nasjonene som bestemmer og de svake er kasterballe i et politisk spill. Jeg kan ikke se for meg at Ukraina vil være glade for å bli gitt opp av vesten. Å hevde at Ukraina vil stå fritt til å drive forhandlinger med både øst og vest fordi de vil være *nøytrale* i politikken; verken bundet til Russland eller til NATO, tror jeg blir for naivt. Russland fortsetter med å ta for seg så mye de kan. Russland er åpenbart en tilhenger av *rett er makt* og jeg tror at det eneste Russland forstår er direkte makt. Dessuten må man ikke glemme at hele grunnen til at krisen startet i Ukraina i utgangspunktet var at Russland ville forhindre at Ukraina knyttet tettere politiske og økonomiske bånd til EU gjennom handelsavtaler. Ukraina har nå skrevet under på en «association agreement» med EU, noe som Russland tar personlig og ser på som et tap. Hvis Russland var villig til å annektere Krim og bedrive krig i Ukrainas østlige områder fordi Ukraina signerte en handelsavtale med EU kan man bare forestille seg hva de vil gjøre hvis Ukraina forsøker å bli medlem av NATO. Fra russisk side kan det være at dette er et viktig budskap å sende Vesten, noe

som forklarer mye.

«Of course, Kiev should be free to set its own policy. However, the U.S. and Europe should indicate their intention to settle their dispute with Moscow, if at all possible. Moreover, under no circumstance should the allies extend security guarantees to Ukraine. The latter's desire for NATO membership is understandable, but inimical to the interests of current members.» (Bandow. 2017) Selv om dette i teorien er en teknisk mulighet så tror jeg ikke at dette er mulig av flere grunner. For det første er NATO en *åpen* allianse. Dette betyr at Ukraina har en rett til å søke medlemskap med NATO. NATO har ingen grunn til å nekte Ukraina medlemskap fordi det er mulighet for at det kan forverre forholdet med Russland. Den eneste grunnen til at Ukraina kan nektes medlemskap i NATO er at de ikke tilfredsstillers artikkel 8, som sier at ingen nasjoner som ønsker å bli medlem av NATO kan befinne seg i uløste konflikter. Dette kan være en grunn i seg selv til at Russland ikke trekker seg ut av Ukraina.

Det overstående passer godt med den klassiske tolkningen av *rett er makt*. Sikkerhet er viktigst for alle nasjoner, og ingen har lyst til å ofre sin sikkerhet for en mindre nasjon. Hvorfor skal USA ofre sikkerheten sin for en nasjon som ikke bringer annet enn sikkerhetsmessig trøbbel for USA og NATO? USA kan la Russland drive på til de svekker seg selv og blir en enda mindre trussel mot Vesten enn det de var i utgangspunktet. Om Russland i teorien skulle erobre hele Ukraina så vil det bety lite for USA, og dessuten vil det bare føre til store interne problemer i Russland. Hvis vi virkelig skal snakke om at *rett er makt* så kan USA true med direkte angrep på Russland med mindre de umiddelbart trekker seg ut av Ukraina, eller plassere massive styrker i Ukraina for så å se hvem som knekker først. Men dette er fullstendig urealistisk, i tillegg til at det er stikk i strid med USA sin militære sikkerhet. Selv om å nekte Ukraina adgang til NATO er det motsatte av det NATO står for og vil være en seier for Russland, så skjønner jeg godt at en slik tankegang kan passe i en slavisk, hobbiansk realistisk tenkning. Hvorfor risikere å skade USAs og Europas sikkerhet ved å akseptere Ukraina sitt medlemskap i NATO og dermed drastisk forverre forholdet med Russland? Hvorfor skal vi ofre alt for Ukraina når vi istedenfor kan forsøke å bygge et bedre forhold med Russland for å de-eskalere situasjonen? Ukraina har lite sikkerhetsmessig og økonomisk å tilby Vesten.

En annen tanke som slo meg når jeg leste denne artikkelen er at Bandows beskrivelse av Ukraina ligner Hobbes beskrivelse av *tåpen*. Å åpne dørene for at Ukraina kan bli medlem av NATO er det samme som å åpne dørene for at *tåpen* kan bli medlem av forbundet. Jeg tenker her spesielt på Ukraina som en sikkerhetsmessig utfordring som truer hele NATO. *Tåpen* i denne situasjonen er egentlig ikke Ukraina, men de vil bringe med seg ødeleggelser for hele forbundet fordi Russland; klassifisert som et individ eller forbund; vil se på dette som en trussel.

Også når vi ser bort fra NATO og fokuserer på styrkeforholdet mellom Ukraina og Russland så kan vi hevde at Ukraina representerer *tåpen* rett og slett fordi Russland er mye sterkere. I dette senarioet er Russland forbundet som forsøker å fryse ut *tåpen* fordi Russland mener Ukraina har brutt regler og avtaler den var pliktet til å forholde. Ukraina blir straffet av Russland og kastes ut i den ugjestmilde naturtilstanden. Men hva er det egentlig forbundet Russland håper på å oppnå ved å kaste ut *tåpen*? Selvfølgelig er det å utlevere en straff, men er straffen målet i seg selv eller veien til målet? Jeg mener vi har eksempler på at begge deler er riktig. Da Ukraina ble tvunget til å velge mellom en handelsavtale med EU eller Russland ble de presset fra begge parter, men mest press kom fra Russland. Russland håpet at ved å straffe Ukraina, ville de til slutt gi etter. *Tåpen* som er alene i naturtilstanden vil bli tvunget til å akseptere kontrakten i forbundet for å få tilgang igjen. Uten denne tilgangen vil *tåpen* «dø» i naturtilstanden. Vi ser med en gang at analogien ikke stemmer helt med Gallarotti sin tolkning. Normalt straffes *tåpen* ved å bli kastet ut nettopp fordi forbundet vil bli kvitt *tåpen*. Om *tåpen* tar seg til et annet forbund er reaksjonen «takk og lov for det». Her er det motsatte sant. Russland håpet de kunne straffe *tåpen* Ukraina for å jage landet inn i forbundet igjen og unngå at det ble medlem av et rivaliserende forbund. Dette gikk selvfølgelig dårlig fordi *tåpen* «døde i naturtilstanden» før han fikk mulighet til å akseptere tilbudet. Igjen blir ikke analogien her riktig, men da jeg leste Hobbes, merket jeg meg ikke historien om *tåpen* som imploderte i naturtilstanden fordi han fikk tilgang til et forbund. Etter at *tåpen* «døde» aksepterte han umiddelbart avtalen med det rivaliserende forbundet EU. Dørene ble ikke åpnet for *tåpen*, men EU kastet litt mat over murene så *tåpen* ikke sultet. Nå er straffen målet i seg selv for Russland, og straffen er enda hardere en tidligere. Men nå som Ukraina har EU å støtte seg på så er det ikke lenger bare *tåpen* som straffes. Russland har nå blitt en fiende av et enda sterkere forbund som kan straffe Russland for dets angrep på *tåpen*. I motsetning til Hobbes forbund tar Russland selv skade av sine angrep på *tåpen*. I Gallarotti sin tolkning snus alt på hodet i forhold til

Hobbes teori. Det er mulig å bruke tåpen og forbundet i en *rett er makt* tolkning, men det gir et underlig resultat.

Williams og Skeptisisme: Usikkerheten om Krim

Williams tolkning av Hobbes filosofi er heller ikke veldig kompleks. Ifølge Williams vil en god suveren representant ikke handle aggressivt i internasjonal politikk fordi det bare kan føre til ruin eller tap for suverenen selv. Et viktig poeng for Williams er som vi har sett at hybris og aggressive handlinger bare kan føre til tap for staten. En stat må også ta i betraktning hvordan folket og andre stater kan reagere på den internasjonale politikken staten fører. Vil han finne støtte blant befolkningen? Vil andre stater reagere negativt på den internasjonale politikken som føres? Tankene mine blir dratt til Gallarotti sin tolkning om at en statsleder alltid må vurdere om det han gjør bringer et større gode eller et større onde for staten. Hvis suverenen vil passe på om handlingene bringer et større gode eller onde til staten må den derfor undersøke om omverdenen og befolkningen vil reagere negativt eller positivt.

Hvilket bilde gir Williams tolkning oss av det som skjer i Ukraina? Vi må her se om det finnes en skepsis til konsekvensene av handlingen som holder nasjonene i sjakk eller om nasjonene faktisk blir ledet av sin egen skråsikkerhet på en kjapp sier. For Russland betydde annekteringen av Krim mye mer enn de mulige negative følgene annekteringen det kunne få. Vi står derfor ovenfor det samme problemet som der vi prøvde å bruke Williams sin skeptisisme til å tolke handlingene til Nazi-Tyskland; de passet ikke hvis vi hevdet at alle nasjoner var bundet av usikkerhet og skeptisisme. Vi må derfor anta at skeptisismen heller er en mal som alle stater er forventet å følge hvis de ønsker at godene de opplever skal overveie de negative følgene de opplever i etterkant. De som ikke utviser en slik tilbakeholdenhet vil i teorien oppleve at skadene de påføres av handlingene overveier de mulige godene. Til slutt må vi se på støtten blant befolkningen på Krim og i Russland for å se hvordan dette påvirket Putins handlinger i Ukraina.

Det første vi kan diskutere i denne sammenhengen er støtten blant befolkningen når det gjelder Putins handlinger. Det er klart gjennom vår undersøkelse at Putin hadde støtte blant store deler av

befolkningen på Krim, men langt fra alle. Vi vet at den reelle støtten lå på mellom 40%-60% ut ifra vår undersøkelse av folkeavstemningen. Men selv om Putin tuklet med stemmesedlene og passet på at de som stemte i realiteten bare hadde ett valg så skapte folkeavstemningen ingen reelle problemer for ham, det var ingen store protester blant befolkningen på Krim. Men det som er enda viktigere, er den store støtten han hadde blant sin egen befolkning i Russland. En artikkel fra *The Moscow Times* fra september 2014 viser for eksempel at 73% av russere støttet annekteringen av Krim. Det ene hinderet Williams hevder stater står ovenfor eksisterer dermed ikke for Putin når han vurderer annekteringen av Krim. Man kan til og med si at befolkningens støtte var til Putins fordel med tanke på hvordan folkeavstemningen utviklet seg.

Det andre som må vurderes er reaksjonen fra andre stater. Det er klart at reaksjonene var overveldende negative; med unntak av noen få stater fordømte alle Russlands annektering av Krim. Putins handlinger har skadet Russlands forhold til Vesten i lang tid fremover. Den russiske aggresjonen har også jaget Ukraina nærmere EU og NATO; noe som er det motsatte av hva Russland ønsker. Russland ble også ilagt sanksjoner av USA og EU. Alle disse punktene er selvfølgelig negativt for Russland, men er følgene for Russland så ille at vi i etterkant kan bruke Russlands aggressive holdning som et eksempel på hva som skjer hvis en stat ikke forholder seg til skeptisisme? I så fall må vi kunne bevise at angrepet på Ukraina var en lite gjennomtenkt handling. Da jeg diskuterte Nazi-Tysklands angrep på Sovjetunionen gjorde jeg et poeng av at Tyskland ble ledet til ruin fordi de ikke forholdt seg til Williams tolkning av Hobbes skeptisisme. Men å ikke utvise forsiktighet trenger ikke å bety at du leder nasjonen din til en kollaps som Nazi-Tyskland gjorde. En mildere tolkning kan være at staten taper mer enn den vinner på sine aggressive handlinger.

Motreaksjonene til EU og NATO blir derfor sentrale i diskusjonen. Vi må også kunne vise til at Putin ble ledet av hybris og irrasjonalitet da han annekterte Krim og at de negative følgene for Russland overveier godene de fikk. Dette ligner den kalkulasjonen som også gjøres av individene i *forbundene* i naturtilstanden. De langsiktige godene du får av samarbeid overgår det kortvarige godet du får av å bryte kontrakten. Russlands økonomi ble hardt skadet i etterkant av annekteringen av Krim. Men skadene var en blanding av fallende oljepriser, sanksjoner fra EU og mot-sanksjoner fra Russland som påførte russere enda mer skade i tillegg til den som allerede var gjort. Som en artikkel fra *The*

Washington Post fra 2015 poengterte så skades den russiske økonomien mer av Putins mot-sanksjoner mot EU enn EU sine egne sanksjoner. Dette kan absolutt tilskrives en irrasjonalitet fra Putin sin side. At han enten ikke var forberedt på sanksjonene fra EU eller at han ikke reagerte rasjonelt når han i et forsøk på å slå tilbake mot EU påførte sin egen stat mer skade enn nødvendig. Reaksjonen til NATO kan også brukes som et eksempel på at Putin ikke tenkte rasjonelt da han angrep Ukraina. Som vi har sett kan det virke som om russisk politikk gjennomsyres av troen på at NATO sitt eneste mål er å omringe Russland og sakte, men sikkert knuse den russiske staten. Dette er selvfølgelig en absurd tanke, men det er viktig å se dette fra russisk synsvinkel. Nesten alle statene som tidligere var en del av Warszawapakten har blitt en del av NATO. Også Montenegro og de baltiske landene har blitt en del av NATO. NATO lar også døren stå på gløtt for at Ukraina og Georgia kan bli medlemmer en gang i fremtiden. Denne ekspansjonen av NATO er med på å styrke Russlands tro på at NATO er ute etter å knuse Russland, noe som igjen fører til at Russland oppfører seg aggressivt ovenfor NATO.

Men har ikke Russland bare gjort det verre for seg selv ved å oppføre seg aggressivt mot sine naboer? De har ikke klart å holde Ukraina unna NATO; tvert imot er Ukraina nå enda mer klar på at de vil bli en del av NATO. De argumenterer med at de trenger beskyttelse fra en aggressiv nabo i øst som ikke respekterer sine naboland. Russlands handlinger i Ukraina har absolutt påført dem skade. Et interessant spørsmål er om Russland kunne hindret at Ukraina beveget seg nærmere EU og NATO gjennom fredelige metoder eller om de bare har fremskyndet hendelser som uansett ville ha funnet sted. Men dette er ikke et spørsmål jeg kan diskutere her. Det som er relevant er at Russland; gjennom sin aggressive holdning; har påført seg selv stor skade i internasjonale forhold.

Så handlet Putin irrasjonelt når han tok Krim, og ble han styrt av hybris? Vi har sett at han hadde støtte hos folket. Det er heller ikke noe problem for Russland å holde Krim under kontroll. Samtidig ser vi at Russlands økonomi og forhold med andre stater har blitt skadet som følge av annekteringen av Krim. Det var i realiteten heller ingen god grunn for at Russland skulle annektere Krim. Russland hevdet at russere på Krim måtte beskyttes mot myndighetene i Ukraina, men befolkningen på Krim sto ikke i fare på noen måte. En annen grunn til at det var nødvendig å ta Krim var for å beskytte Svartehavslåten. Men den sto heller ikke i fare. I 2010 ble Russland og Ukraina enige i at leieavtalen skulle utvides til 2042. Skulle Ukraina bryte kontrakten; noe de ikke hadde noe grunnlag til å gjøre

etter revolusjonen i 2014; ville dette vært et brudd på internasjonale avtaler og Russland ville da hatt et legitimt grunnlag til å utrykke sin misnøye med Ukraina. Realiteten ligger nok nærmere en realistisk teori; Putin tok Krim fordi han så en mulighet han ikke kunne ignorere. Alle argumentene som Russland brukte for å støtte annekteringen av Krim kom i etterkant. Dette gjelder også argumentet om at Krim alltid har vært Russisk, og at å gi Krim til Ukraina på 1950-tallet var en feiltagelse. Men det er ett argument som jeg har lyst til å ta opp. Det er at Putin tok Krim fordi han hadde støtte blant befolkningen. Befolkningen støttet Putins aggressive annektering av Krim, og dette er det eneste grunnlaget Putin trenger. Vi ser at alt Putin har gjort er avhengig av folkets støtte samtidig som han enten ignorerer eller ikke regner med de sterke motreaksjonene fra naboland og internasjonale organisasjoner. Når jeg ser på det som skjedde på Krim mener jeg at det både er en kalkulert handling med tanke på folkeavstemningen og at Russland fortsatt «eier» Krim. På en annen side skjedde det hele veldig plutselig; det er som om Krim ble russisk nesten over natten. Men det er ikke helt sant at Krim *plutselig* ble Russisk. Putin planla nemlig annekteringen av Krim noen uker i forveien. I en BBC artikkel fra 2015; *Putin reveals secrets of Russia's Crimea takeover plot*; innrømmet Putin at planleggingen for annekteringen av Krim startet den 22. februar; cirka en måned før Krim offisielt ble annektert av Russland. Annekteringen av Krim var derfor ikke fullt så spontan som man opprinnelig hadde har inntrykk av. Men dette endrer ikke på det faktum at annekteringen av Krim var en plutselig handling motivert av mulighet. Det eneste denne artikkelen forteller oss er at annekteringen var litt mindre spontan enn det man umiddelbart får inntrykk av. Jeg sitter fortsatt med inntrykket av at alle argumentene Putin brukte som grunnlag til å ta Krim kom som en ettertanke. Det blir ikke feil å si at Putin gjorde det fordi han kunne, men samtidig må vi huske på at han kunne nettopp fordi han hadde støtte i befolkningen. Jeg vet heller ikke om Putin vurderte de negative konsekvensene av det han gjorde og derfor visste hvilke reaksjoner han kunne forvente, eller om det kom plutselig på ham. Om reaksjonene kom plutselig på ham så er det et bevis på Williams har rett; representanten for en stat vil aldri vite hvilke følger en handling kan få, og han bør derfor forholde seg fredelig og ikke handle aggressivt. Hvis Putin regnet med den negative reaksjonen fra omverdenen, men likevel handler aggressivt, så er han åpenbart irrasjonell eller ledet av hybris hvis man anvender Williams' fortolkning av Hobbes.

Som da vi diskuterte Tysklands invasjon av Sovjetunionen under andre verdenskrig, peker fakta oss i begge retninger. På den ene siden hadde Putin støtte i befolkningen og han holder fortsatt på Krim tre

år senere. Støtten til Putin er fortsatt høy, og populariteten hans skjønnet i været som følge av annekteringen. Det kan argumenteres med at Putins styrkede popularitet var et grunnlag i seg selv til å annektere Krim. Dette peker dermed mot at den aggressive handlingen var kalkulert og gjennomtenkt. Den internasjonale fordømmelsen av Russland etter annekteringen av Krim, sanksjonene mot Russlands økonomi og NATOs nye holdning ovenfor Russland er likevel det som peker mest på Russlands irrasjonalitet som leder til selvskader. Ble Putin virkelig overrasket av sanksjoner og fordømmelse fra USA og Europa? Jeg tror at verken sanksjonene eller NATOs negative holdning kom overraskende, men det er vanskelig å konkludere uten tilgang til interne dokumenter fra Kreml. Og selv om annekteringen var planlagt i forveien så gikk det bare noen uker fra Putin først diskuterte temaet til alt var over. Både sanksjonene og Putins plutselige annektering av Krim er tegn på en aggressiv uforsiktighet hos Putin. Avhengig av hva man vektlegger i argumentasjonen så kan vi hevde at Putin var irrasjonell og uforsiktig samtidig som man kan argumentere at Putin var kalkulerende og visste akkurat hva han gjorde. Det nærmeste vi kommer en konklusjon er at Krim var en hjemlig politisk suksess for Putin, men en feiltagelse for den russiske staten som blir skadet av sanksjoner og politisk fordømmelse. Siden det ikke er mulig å komme til en fastere konklusjon, må vi derfor konkludere med at Williams tolkning av Hobbes sin skeptisisme ikke gir entydig svar i min analyse av Ukraina. Dette betyr ikke at Williams' Hobbes-tolkning er ubrukelig på Ukraina-krisen, fordi det er den ikke. Den tvetydige konklusjonen vi ender opp med når vi analyserer Krim er spennende i seg selv. Det betyr bare at vi må lete et annet sted hvis vi vil ha en fastere konklusjon på hvordan vi skal tolke utfallet av Krim.

Når det gjelder krigen i Donbass-regionen som omfatter Lugansk og Donetsk oblast, har jeg brukt Donbass i *rett er makt* som et mulig bevis på at Russland ikke har makt nok til å avslutte konflikten. Vi kan bruke den samme konflikten som bevis på en katastrofe som rammer Russland fordi de handlet aggressivt og ikke utviste forsiktighet i internasjonale forhold. Russland har selvfølgelig aldri fullt ut innrømmet at de er til stede i Donbass, men dette er ikke relevant. Det som er relevant er at situasjonen i Donbass har skapt hodebry for Russland som de sikkert gjerne skulle vært foruten. Selv om det skulle være sant at Russland ikke har egne soldater i Donbass, så er det bevis for at russerne har en innflytelse over separatistene. En situasjon som allerede er vanskelig på grunn av Krim gjøres mye verre av de aktive kampene i Donbass. Under annekteringen av Krim kunne Russland skilte med at både krig og dødsfall ble unngått. Det var protester før en illegal folkeavstemning, men prosessen var i det store og det hele fredelig. Det samme kan ikke sies om Donbass der 10 000 har dødd i kampene og

bombeangrep. Vi ser også at i motsetning til Krim så er det ikke overveldende støtte blant den Russiske befolkningen for separatistene øst i Ukraina. I en artikkel publisert i *The Moscow Times* den 30. oktober 2017 kommer det frem at 41% av russere støtter separatistene i Donbass-området. 37% mente Russland skulle holde seg nøytrale og 6% mente Russland burde støtte Ukraina i kampen. Artikkelen sier ingenting om de resterende 16%, men det er godt mulig at de var usikre. Dermed ser vi at Donbass blir et godt eksempel på hvorfor en suveren skal utvise forsiktighet fordi han ikke kan regne med folkets støtte. Det er ikke usannsynlig at det internasjonale samfunnet før eller siden må lukke øynene for okkupasjonen av Krim. Dette betyr ikke at man tilgir Russland for annekteringen; flere av sanksjonene var rettet direkte mot Krim; bare at det er enklere for Vesten å legge kontinuerlig press på Russland i Donbass enn på Krim. Det er en teoretisk mulighet for at Russland vil bidra aktivt til en fredelig løsning i Donbass. Sannsynligvis vil det føre til en oppmyking av sanksjonene. Putin vil i så fall kunne lykkes i å få anerkjent Krim som russisk, men det ligger i fremtiden.

Det er enklere å konkludere med at Putin eventuelt var irrasjonell dersom han på noen måte støttet separatistene i Donbass. I motsetning til Krim finner vi ikke beviser her for at det kanskje kunne være verdt det for Putin fordi han ikke har like overveldende støtte blant befolkningen. Siden det ikke er til stede noen goder som kan balansere ut det negative må vi konkludere med at Donbass er overveldende negativt for både Putin og Russland. I følge Williams sin skeptisisme kan vi derfor uten problemer hevde at Putin var unødvendig aggressiv og irrasjonell i Donbass. Putin hadde vært tjent med å forholde seg til skeptisisme og utvise forsiktighet i henhold til Williams tolkning av Hobbes.

Vi ser dermed at det ikke finnes en enkel konklusjon på tolkningen av Ukraina som helhet siden konklusjonen spriker. Avhengig av hvilken del av Ukrainakrisen vi fokuserer på – Krim eller Donbass – får vi forskjellige konklusjoner. Det er situasjonen i Krim som er så vanskelig fordi konklusjonen kan gå i begge retninger. Det er mulig å splitte konsekvensen av Krim i to mellom Putin og Russland. Det er mulig å hevde at Putin som statsleder lykkes på Krim, og det derfor var verdt det for ham å være aggressiv. På en annen side er det legitimt å hevde at NATOs kalde skulder har gjort stor skade på Russlands politikk samtidig som EU og USA sine sanksjoner har gjort stor skade på Russlands økonomi. På grunn av dette kan vi vise til at Russland; som en aggressiv og irrasjonell stat; har blitt skadet på grunn av sin oppførsel. Dette passer godt inn i Williams sin filosofi. Det samme kan også

hevdes om Donbass. Russland får ingen goder og blir bare påført et onde som følge av sine handlinger i øst. Selvfølgelig er det mulig å hevde at Ukraina som helhet var skadelig for Russland på grunn av økonomiske og politiske vanskeligheter som følge av Russlands aggressive angrep på Ukraina. Derfor må konklusjonen bli at det hadde lønnet seg for Putin å utvise tilbakeholdenhet. Men dette mener jeg blir en forenkling av situasjonen. Jeg risikerer også å ta direkte feil fordi Krim kan tolkes som en suksess. Konklusjonen vi ender opp med må derfor fortsatt være todelt. Williams' tolkning av Hobbes tilbyr oss på en annen side en god ramme for å konkludere med tvetydighet. Denne sprikende konklusjonen gir oss to bilder av konflikten mellom Russland og Ukraina. En fra Putins side, og en fra Vestens side. For Putin har det vært en suksess fordi han har styrket sin popularitet og klart å annektere Krim uten store problemer. Europa og USA sitt syn er at annekteringen av Krim vært en katastrofe for Russland økonomisk og militært. Muligheten Williams gir oss til å se på konflikten fra to forskjellige sider er spennende fordi Russland kan stemples som vinner eller taper avhengig av øyet som ser. Men dette er bare sant så lenge vi fokuserer på Krim. Hvis vi fokuserer på konflikten i Donbass istedenfor så er denne tvetydigheten ikke lenger til stede. Uansett hvilken side man ser det fra så ser det uansett negativt ut for Putin og Russland.

Denne tvetydige konklusjonen kan overføres til Hobbes fortelling om tåpen. Rollen som tåpen kan i denne situasjonen tildeles både Russland og Ukraina avhengig av vinklingen. I følge russere og Putin selv er det åpenbart at Ukraina er tåpen. Russland har klart å ta Krim fra Ukraina uten at Ukraina eller andre kunne gjøre noe for å stå imot. Omverdenen ble et hjelpeløst vitne til en ustoppelig russisk makt som endelig kunne slå tilbake mot «fienden i vest». Putins popularitet økte etter Krim, og han klarte å skape en nasjonalistisk følelse blant russere over nødvendigheten av å bringe Krim «hjem». Russland som forbund har straffet tåpen Ukraina for deres svik og kriminelle oppførsel. Krim er noe tåpen stjal fra forbundet for lenge siden, og tiden har endelig kommet for å ta tilbake denne verdifulle gjenstanden. Tåpens skjebne er å ligge brukket og forlatt i naturtilstanden uten mulighet til motstand. Dette vil også være en påminner og en advarsel til andre forbund som tidligere har sett på Russland som svekket. Russland er langt fra svekket. Forbundet står like sterkt som før, og har bevist det gjennom straffen den ga tåpen etter at tåpen forsøkte å svike forbundet.

For EU, NATO og USA er historien nærmest det motsatte. Russland er tåpen som forsøker å oppføre

seg bøllete mot andre i naturtilstanden, men mislykkes totalt fordi tåpen bare skader seg selv. Tåpen klarer kanskje å tilegne seg noen goder, men alle andre ser at det ikke er verdt det med skaden han samtidig påføres. Tåpen lever under en illusjon; han tror han er et forbund i seg selv og oppfører seg deretter. De faktiske forbundene EU og NATO blir oppgitte over denne oppførselen, og straffer tåpen. Istedenfor å innse at det er et asymmetrisk styrkeforhold mellom tåpen og forbundet tror tåpen at han kan slå tilbake mot dem. Russland tror de er like sterke som EU og NATO, og at de derfor kan slå tilbake når realiteten er at Russland er mye svakere. Men som Gallarotti forteller oss, er det aldri forbundet som blir skadet. Bare tåpen skades av sin egen dumhet og det ser vi også med tanke på Russland. Sanksjonene som Russland påla EU i et forsøk på å straffe dem er et spill for galleriet med tanke på at tåpen bare bedrev selvskading. Når det gjelder NATO er det klart for alle at Russland ikke vil klare å stå imot. Hvis forbundet NATO virkelig har lyst til å demonstrere sin makt ovenfor tåpen Russland kan de stasjonere tropper i Ukraina og tilby medlemskap til både Ukraina, Georgia og Hviterussland. Russland vil bli rasende, men de har ikke makt nok til å stoppe det heller. Russland er like mye tåpen ovenfor NATO og EU som Ukraina er tåpen for Russland. Forskjellen mellom Russland og Vesten er at der Russland ser på seg selv om forbundet som straffer tåpen Ukraina, så ser bare forbundene NATO og EU en tåpe som går løs på andre i naturtilstanden og ødelegger for alle andre.

Vi har sett på konflikten i Ukraina; både gjennom opptakten og Ukraina sitt forhold til NATO og EU; og hvilke hendelser som utfoldet seg mellom Ukraina og Russland. Vi har sett at det er et skille mellom Krim og Donbass i både *rett er makt* og Williams fortolkning. Russland hadde absolutt makt; og dermed rett; til å ta Krim. Samtidig viser Williams sin teori oss at det er usikkert om annekteringen av Krim var en irrasjonell handling eller om handlingen var gjennomtenkt og riktig. I Donbass finner jeg derimot bare negative sider for begge teorier.

Gallarotti: Skulle Russland holdt seg til samarbeid?

Hvordan vil bildet bli hvis vi bruker Gallarottis tolkning av Hobbes sin naturtilstand? Vi må her koble sammen Hobbes beskrivelse av forbundene med omverdenens reaksjoner på Russlands handlinger. Kan Russland beskrives som tåpen som blir kastet ut av fellesskapet fordi de har brutt reglene? For å få løsningen på dette spørsmålet gjør vi det best ved å sette det i konteksten av Russlands forhold til NATO og EU. Nå er Russland verken medlem av NATO eller EU, men begge organisasjonene hadde

formaliserte samarbeidsordninger med Russland som gjør det fullt mulig for oss å overføre Gallarotti sin tolkning direkte til konflikten med Russland. Russland har i tillegg blitt påført sanksjoner av USA og EU for sine handlinger i Ukraina. Forholdet mellom NATO og Russland har nådd et bunnivå.

Jeg vil forsøke følgende påstand: gjennom sin aggressive holdning mot Ukraina har Russland oppført seg som Tåpen som blir frosset ut av fellesskapet fordi ingen kan stole på ham lenger. Russland har utvist forakt for forbundene; altså EU og NATO; ved å bryte internasjonale kontrakter og regler. Russland har forsøkt å hindre andre medlemmer i å ta del i forbundene ved å angripe individuelle stater (Georgia og Ukraina), og har drevet cyberangrep og andre former for fordekte intervensjoner. Men resultatet har vært det motsatte – de har styrket forbundene og gjort sine nabostater mer innstilt enn noen gang tidligere på å bli en del av forbundsfellene for å unnslippe den krigslignende naturtilstanden. Istedenfor å ta del i et eksisterende forbund, eller bygge en egen gjennom vennlig hånd til sine naboer så går tåpen løs på dem og advarer dem mot å ta del i en organisasjon som kan beskytte dem mot naturtilstanden. Dette går også tilbake til en annen mulig tolkning av at Russland; en tilhenger av *rett er makt* som ikke ønsker styrkede forbund som kan utfordre den makten Russland har igjen etter at Sovjetunionen oppløst. Den krigslignende naturtilstanden der alle står mot hverandre passer Russland veldig bra; da kan de nemlig fortsette å være relevant i den internasjonale arenaen fordi nabolandene er små og svekket. Hvis tidligere sovjetstater blir en del av NATO eller EU så står Russland plutselig stilt overfor sterkere allianser. Russlands posisjon vil bli svekket i forhold. Et ytterligere eksempel på at Russland blir frosset ut av forbund og internasjonal politikk var at de ble ekskludert fra G8. De andre G7 landene valgte å holde et separat møte uten Russland i 2014. Signalet de sendte var tydelig; siden Russland ikke lenger spiller etter internasjonale regler, så er de heller ikke velkommen i den internasjonale arena med diplomatiske samtaler.

Det viktigste punktet for Gallarotti er at tåpen som bryter kontrakten utsettes for et onde han gjerne skulle vært foruten. Tåpen blir kastet ut av forbundet og etterlates til å dø i naturtilstanden. Hvilke goder tåpen enn håpet å tilegne seg ved å bryte kontrakten blir irrelevante eller overskygget av skaden han påføres av straffen han får. Det er derfor irrasjonelt å bryte kontrakten fordi det aldri kan føre til noe godt. Dette er premisset for Gallarotti sin filosofiske diskusjon. Graden på straffen er egentlig irrelevant så lenge den er større en det opprinnelige godet. Det viktigste er at tåpen ender opp med å

angre på sviket han har begått og at han ikke vil gjøre det igjen fordi han vet at vil tape på det i lengden. Hobbes har gjort det klart at du ikke gjør noe galt hvis du regner med å bli påført en mindre skade om det i lengden fører til et større gode. Hvis Russland dermed kalkulerer seg frem til at det er verdt å gjøre EU og NATO til fiender i lang tid fremover for å få tak i Krim, så er ikke dette galt i henhold til Hobbes. Det er forbundene; EU og NATO; som må passe på at straffen de påfører Russland er stor nok til å virkelig skade Russland og påføre dem et tap som gjør at Russland vil angre på å svike forbundene. Men her kommer spørsmålet om proporsjonalitet inn. «Straffen» må etter folkeretten tross alt stå i forhold til «forbrytelsen».

Til slutt vil jeg undersøke om stater tar flere sjanser enn normalt fordi de mener samarbeid ikke lenger er i deres interesse. Dette går tilbake til kalkuleringen jeg snakket om tidligere; hvis en stat mener at samarbeid ikke lenger er i deres interesse og at de tjener mer på å bryte samarbeidet, her de all rett til å gjøre dette. Men dette forsterker bare nødvendigheten av en streng respons fra forbundene for å sørge for at sviket ikke gjentar seg eller ikke utføres i utgangspunktet.

NATO sin reaksjon

Vi må selvfølgelig se på de politiske og militære reaksjonene til NATO og naboland hvis vi virkelig skal kunne danne oss et bilde av forbundet i Hobbes sin naturtilstand. Som vi har kommet inn på tidligere så har NATO reagert sterkt på at Russland tok Krim og sendte soldater til Donbass regionen. Forholdet mellom NATO og Russland har ikke vært så dårlig siden den kalde krigen. Til og med Hviterussland; en av Russlands nærmeste allierte ble nervøse når Russland sendte soldater til Ukraina. Hviterusslands president Alexander Lukasjenko sa i mars 2014 at «As for Crimea, I do not like it when the integrity and independence of a country are broken.» (President of the Republic of Belarus. 2014.) Vi ser den samme trenden når vi ser på en liste over land og deres reaksjoner på Russlands handlinger i Ukraina. Blant de få landene som ikke kritiserte Russland finner vi Syria, Nord-Korea, Sudan og Zimbabwe. Verden har derfor svart med en nærmest universell fordømmelse av Russlands handlinger i Ukraina.

Nå er ikke Russland medlem av NATO; akkurat som Russland ikke er medlem av EU; men de er

fortsatt en del av det internasjonale samfunnet hvor NATO og EU spiller en sentral rolle. Russland blir også veldig påvirket av NATO sine handlinger; noe de er veldig ivrige i å selv påpeke. Russland sin utenrikspolitikk legger stor vekt på oppfattelsen av at Russland blir omringet av NATO. NATO må holdes på avstand for å hindre at Russland blir omringet av fiender. Det er derfor interessant å se hvordan Russlands handlinger har hatt den helt motsatte effekten. Istedenfor å holde NATO på avstand gjennom å ha et godt forhold til NATO er Russland på vei til å oppfylle sin egen profeti ved å skape et fiendtlig NATO som har gjenoppdaget hvorfor organisasjonen opprinnelig ble skapt etter andre verdenskrig. Dette poenget gjør også Edward W. Walker i artikkelen *Putin's Dilemma*. Alt Russland har forsøkt for å løse «NATO-problemet» har endt galt for Russland selv, sett med vestlige øyne. «Moscow's annexation of Crimea, its role in destabilizing the Donbas,... produced an American military "repivot" to Europe, a steady but significant increase in NATO hard power capabilities close to Russian borders, and a surge in military spending by most of Russia's increasingly worried neighbors.» (Walker. 2016.)

Gallarotti: forbundets tilstedeværelse i Ukraina

Gallarotti gjør et viktig poeng av at tapene som tåpen påføres av å bli kastet ut av det beskyttende fellesskapet er mye større enn de umiddelbare godene han håpet å kunne skaffe seg. Vi må derfor undersøke om Russland faktisk blir skadet av sanksjonene de har blitt påført. Det samme gjelder reaksjonene fra NATO. Hvis godene Russland får av å ta Krim og bedrive krig øst i Ukraina er større enn de politiske og økonomiske skadene Russland påføres, så er det, som for tåpen, verdt å bryte kontrakter i stedet for å samarbeide.

Reaksjonen fra NATO og EU virker som klare eksempler på at Russland er tåpen som blir kastet ut av fellesskapet fordi landet ikke er villige til å holde internasjonale kontrakter eller jobber for en samlet fred. Hvordan kan vi vurdere om skadene Russland har blitt påført overgår goder de har fått av Krim? Russland har fått en landmasse som mange russere har ment tilhørte dem. Putin har også styrket populariteten sin betraktelig og det kan argumenteres med at dette var en PR-seier, men dette var mer relevant da vi diskuterte Williams. Populariteten til Putin er ikke en relevant faktor for Gallarotti sin tolkning. Både før og etter annekasjonen kunne Russland bruke området til militærbase. Russiske borgere kunne både bo og feriere der, også før annekasjonen. Det var heller ikke folkerettslig grunnlag

for å ta Krim. Krim bringer ikke med seg en sterk økonomi, stor industri eller infrastruktur. Det spekuleres i at det ligger store naturressurser under Krims havområder; et stort ressurslager av olje og gass; men det er usikkert om Russland har teknologi nok til å hente det ut, eller om det er økonomisk lønnsomt. Etter min mening og rasjonalitetsvurderinger, er godet Russland som stat sitter igjen med en landmasse som de ikke kan dra mye mer nytte av nå enn tidligere.

Russland har i stedet påført seg store kostnader. Alle sosiale utgifter som før ble dekket av Ukraina er det Russland som nå må ta. Det kreves store investeringer for å binde Krim til Russland med broer og veier. Og som vi har diskutert så er tilstanden i Lugansk og Donetsk enda verre for Russland. Konflikten i øst har skapt store problemer for Russland i form av tapte menneskeliv, og det er vanskelig å se veien ut. Så vidt jeg ser bringer det Russland få goder. Det er derfor mye enklere for oss å finne de negative følgene for annekteringen av Krim og innblandingene i krigføringen i Øst-Ukraina enn de positive. Sanksjoner, fallende økonomi, og et anstrengt forhold til NATO. Dette peker oss mot at straffen overgår godene.

Gallarotti og hobbesianske forbund i internasjonal politikk.

Jeg vil først ta for meg de tre argumentene som Gallarotti bruker for å vise at Hobbes' forbund kan sammenlignes med internasjonal politikk. For det første viser han til at internasjonale forbund er med på å beskytte individuelle nasjoner fra indre og ytre farer og støtter opp om deres egeninteresser. Et lengre gjensidig samarbeid gjør det enklere for nasjoner å samarbeide over tid. Det andre poenget fra Gallarotti er at samarbeid er helt nødvendig for at en nasjon skal overleve i den internasjonale naturtilstanden. Dette er egentlig tett koblet opp mot det tredje poenget til Gallarotti; ved å oppføre deg som et egoistisk individ og nekte å samarbeide med andre så går du glipp av flere fordeler du ellers kunne tatt del i som medlem av et forbund. Alle disse tre elementer kan brukes til å beskrive Russlands situasjon i dag og det som skjer i Ukraina. NATO og EU er gode eksempler på langvarig samarbeid som gagner medlemmene og nettopp hjelper dem med militær og økonomisk sikkerhet i den internasjonale arenaen. NATO sørger for militær sikkerhet, og EU sørger for økonomisk sikkerhet og tett samarbeid mellom medlemmene. Når vi relaterer disse punktene til president Putins regime ser vi et Russland som vil gå sine egne veier. I stedet for å være vennlig innstilt til NATO og EU slik at Russland også kanskje har mulighet til å ta del i godene som disse forbundene tilbyr så har Kreml heller hatt en

fiendtlig holdning. De opplever derfor dobbel straff ved at de for det første går glipp av godene forbundet byr på; i tillegg til at de blir direkte straffet av EU sine sanksjoner og NATOs opprustning for å kunne sikre seg mot det de mener er faren fra Russland.

Det er ikke feil for Hobbes at individer kalkulerer seg frem til at et stort gode er verdt et lite onde. Dette gjelder også for tåpen i naturtilstanden; det er i utgangspunktet ikke galt av dette individet å resonnerer seg frem til at det er verdt å risikere å bli kastet ut av forbundet fordi godene han får ved å svike andre og bryte kontrakter skaffer ham store goder. Problemet er at en slik kalkulering er risikabel for tåpen. Han risikerer alltid å bli kastet ut til den krigslignende naturtilstanden, og dette vil mest sannsynlig medføre «døden». I tillegg til dette er det en mulighet for at tåpen blir fratatt godene han skaffet seg før han blir hevet ut. Det er en teoretisk mulighet for at tåpen kan få innpass i et nytt forbund, men jeg tror det er lite sannsynlig i Russlands tilfelle. Og hver gang tåpen bryter kontrakten vil sjansene for å overleve falle dramatisk. Det er godt mulig at Putin og eliten i Russland foretok kalkuleringer etter revolusjonen i Ukraina. De kan ha kommet frem til at det var verdt det å skape en fiende av EU og NATO fordi godene de ville få fra Krim ville overgå skadene. Hvis Russland har utført kalkuleringer og kommet frem til at angrepet på Ukraina var verdt det så kan de ha kalkulert på et subjektivt grunnlag som bryter med subjektive oppfattelser i Vesten. Det som synes rasjonelt for den ene kan være irrasjonelt for den andre. En entydig og objektiv rasjonalitet er vanskelig å legge til grunn, dette svekker rasjonalitetskravet i Gallarottis tolkning av Hobbes, etter mitt syn.

Dette betyr at invasjonen kan være rasjonell fra Russlands side, mens måten Ukraina-krisen utspilte seg på gjorde at det hele virket veldig irrasjonelt for resten av omverdenen. Vi vet at en ting Putin fikk ut av Krim var massiv popularitet og stor støtte blant russere generelt for å ha brakt Krim *hjem*, men ingen av disse elementene virker «verdt det» for resten av verden. Jeg må vedgå at fra det russiske regimets synsvinkel kan det se annerledes ut, fordi når Russland får en fiende er tradisjonen at Presidenten blir sterkere. Men vi må uansett konkludere med at kostnadene for Russland blir høye. Vi må derfor konkludere med at slike kalkuleringer – iverfall i Russland sitt tilfelle – kan overføres direkte fra den teoretiske naturtilstanden til internasjonal politikk. Tåpen påføres store tap, men det er ikke mulig å fastslå om straffen Russland har blitt påført overskygger godet.

Konklusjon

Anarki eller internasjonalt samfunn?

For Hobbes er det viktig at kontrakten holdes i naturtilstanden. Dette er ikke en spesifikk kontrakt; det er snakk om generelle moralregler. Hobbes oppsummerer alle naturlovene på samme måte; *gjør mot andre slik du vil at andre skal gjøre mot deg*. En kontinuerlig gjensidighet mellom individer i forbundet skaper tillit og stabilitet som hjelper med å holde forbundet sterkt og forhindrer kollaps. Det er derfor så viktig at tåpen ikke får ødelegge for forbundet. Tåpen er en sikkerhetsrisiko som truer med å ødelegge kontraktapparatet som er bygget opp av individene i forbundet.

Men hvilken kontrakt er det vi overfører til internasjonal politikk? Er det riktig å si at det er de internasjonale spillereglene, folkeretten, vi snakker om? Kontraktene fra naturtilstanden som manifesterer seg mellom nasjoner er moralske og politiske spilleregler som alle nasjoner må følge hvis de vil nyte av godene som skapes i og mellom nasjoner. Hvis disse kontraktene brytes så vil staten bli frosset ut. En stat er pålagt å løse alle uenigheter på en fredelig måte og ikke oppføre seg som en bølge mot andre nasjoner. Det er dette vi har internasjonale lover, og organisasjoner som NATO, EU og FN til. De er en tredjepart i naturtilstanden som sørger for at kontrakter blir holdt og spillereglene følges. Angrepet på Ukraina var et brudd på normer og regler som betyr at andre individer i forbundet blir tvunget til å reagere. Hvis man ikke reagerer umiddelbart, viser man bare at de internasjonale spillereglene og kontraktene kan brytes uten at det får konsekvenser. Dette viser igjen til viktigheten av at kontraktsbrudd må straffes for å sende et klart signal om at kontraktsbrudd ikke aksepteres.

Så i hvilken grad har Russland blitt skadet av de andre statene for sine overtredelser? Vi har påvist at det er en sammenheng mellom Russlands brudd på internasjonale lover og tåpens kontraktsbrudd i naturtilstanden som fører til utkastelse. Men vi har enda ikke fått svar på om straffen Russland har fått er streng nok. Vi vet at den er streng i forhold til godene, men det kan i stor grad tilskrives at godene er små for Russland. Det jeg vil vite er om NATO og EU gjennom sine sanksjoner og suspensjon av samarbeidsordninger har fått Russland til å innse at det var feil å angripe Ukraina. Har de blitt straffet

så hardt at de har lært at en aggressiv holdning ikke lønner seg? Vi vet at Russland har blitt påført store økonomiske tap de siste årene, men dette er ikke bare som følge av sanksjonene mot dem. Sanksjonene vi må se på er de EU og USA rettet mot individuelle personer og bedrifter i Russland. Det går frem fra artiklene jeg har undersøkt at sanksjonene kan anses som effektive mot Russland og bremser Russlands videre fremferd i Ukraina. Russlands elite har absolutt blitt skadet av sanksjonene. Det er også i Russlands interesse å bidra til å finne en løsning på konflikten i Donbass fordi dette er en av forutsetningene for at EU skal vurdere om sanksjonene skal løftes. Sanksjonene kan tvinge eliten til å revurdere sine handlinger.

Som vi vet har responsen fra NATO har ikke vært noe mildere. Russland har blitt utestengt fra alle internasjonale forbund fordi deres oppførsel ikke kan tolereres. Nå kan ikke Russland dø i naturtilstanden som tåpen, men straffen kan absolutt utvides hvis forbundet føler det er nødvendig. EU og USA kan for eksempel pålegge Russland enda flere sanksjoner, eller gjøre det klart at sanksjonene blir værende i flere tiår fremover. NATO har også mulighet til å tilby både Ukraina og Georgia NATO – medlemskap og sette i gang prosessen umiddelbart. Dette vil selvfølgelig være sterkt provoserende ovenfor Russland. Forbundene har derimot det privilegium at de kan straffe tåpen akkurat som de vil fordi det er forbundene som sitter med makten. Straffen som forbundene pålegger tåpen kan derfor i teorien være alt fra en smekk på fingrene til en fullstendig ødeleggelse av tåpen. Forbundene skal sørge for at tåpen ikke glemmer skaden han ble påført fordi han svek forbundet. En kan også hevde at å ikke straffe tåpen oppfordrer til videre splid innenfor forbundene. Hvis tåpen ikke straffes hardt for overtredelsen så kan det føre til at samarbeidet i forbundet bryter sammen. Kanskje fordi medlemmene ikke føler at sikkerheten blir ivaretatt eller fordi de ser at de tjener mer på å bryte kontrakten enn å holde seg til reglene. Dette vil igjen føre til indre splid og uenigheter som svekker forbundet ytterligere.

Hva forventet Russland egentlig når de angrep Ukraina? Kanskje de forventet at EU og NATO skulle holde seg unna, eller de forventet en mildere respons. Det er godt mulig at Russland tok flere sjanser enn normalt i håp om en større gevinst. De visste nok at reaksjonen fra det internasjonale samfunnet ville være sterk, men de må likevel ha ment at det var verdt det. Vi må huske på at selv Gallarotti skriver at samarbeid mellom stater bare skjer når individuelle stater føler at det er verdt det. Det betyr også at forbund bare varer så lenge individene mener det er nødvendig for sin egen sikkerhet. Det er

derfor fullt mulig for stater å ikke samarbeide lenger fordi de ikke mener det gagnar dem. Russland er tåpen som står utenfor forbundene, og det kan derfor argumenteres for at Russland ikke er bundet av de reglene som oppfordrer til samarbeid. Russland lever i en kaotisk naturtilstand og det er derfor helt riktig at forholder seg til *rett er makt*. Det samme er egentlig gjeldende hvis vi beskriver Russland som en del av et motstridende forbund med egne allianser. Russland forholder seg aggressivt fordi de føler at EU og NATO – som er mye sterkere forbund – er ute etter å bryte ned forbundet Russland er en del av. Vi kan også trekke dette helt tilbake til Sovjetunionen. Russland var en gang enerådende leder av et mektig forbund, den absolutte suverenen, men opplevde å miste de fleste av sine tidligere forbundsfeller. Russland forsøker derfor å slå tilbake i et desperat forsøk på å holde på de allierte de har igjen. Det blir likevel tydelig at forsøk på å slå tilbake har mislykkes for Russland. Om Russland beskrives som tåpen naturtilstanden eller som lederen av et motstridende forbund så gjelder uansett det samme for NATO og EU. De må slå tilbake for å forsikre seg om at deres egen sikkerhet ikke blir truet.

Vi kan samtidig hevde at Russlands aggressive holdning er bra for forbundet NATO fordi medlemmene blir minnet om hvorfor samarbeid er så viktig. Samholdet mellom statene i forbundet blir styrket fordi de ser at de har en ytre fiende de må beskytte seg mot for å ikke falle tilbake til den krigslignende naturtilstanden der de står alene. Selv om Russland kanskje ikke mener at samarbeid er viktig så klarer de å peke på hvorfor det er så viktig å holde sammen i den internasjonale naturtilstanden. Det å ta sjanser og bruke fornuften til å kalkulere seg frem til at en liten straff er verdt et større gode som sagt ikke galt i seg selv. Men for Russland har det slått hardt tilbake mot dem selv, og Russland kan sies å stå svekket tilbake etter sin aggressive holdning mot andre stater og forbund.

I begynnelsen av diskusjonen påsto jeg at Russland kunne sammenlignes med tåpen som blir kastet ut av fellesskapet fordi han bryter kontrakter. Jeg mener å ha påvist at dette stemmer. Forbundene EU og NATO kan ikke tolerere Russland sin aggressive holdning og ser seg nødt til å straffe Russland for å oppføre seg som tåpen. Jeg mener på den ene siden at straffen Russland har fått overgår godene. NATO ser igjen på Russland som en fiende og statene i NATO kommer til å øke budsjettet de neste årene for å ruste opp militæret og styrke alliansen. NATO har på den annen side blitt hindret i å tilby medlemskap for Russlands naboer, Georgia og Ukraina. Selv om det er opp til NATO ensidig å omgjøre regelen om å ikke å ta opp land med territorielle konflikter, er det klart at Russland med sine handlingsmåter i

Georgia og Ukraina har gjort dette spørsmålet vanskeligere i kalkulasjonene til NATO og Vesten. Det er interessant at forholdet mellom Ukraina og NATO i stor grad er det motsatte her i forhold til når jeg diskuterte *rett er makt*. Der sa jeg jo at NATO, hvis de hadde lyst, umiddelbart kunne tilby Ukraina og Georgia medlemskap uten at Russland kunne gjøre noe for å hindre det. Dette er også sant fra et maktspørsmål, men jeg tror det er politisk umulig. Jeg tenker ikke bare på at artikkel 8 hindrer Ukraina i å søke medlemskap, men også at det ville skapt enda dypere splittelse mellom Russland og NATO, og politisk uro innvendig mellom NATOs medlemmer. Dette kom jeg litt inn på da jeg diskuterte artikkelen til Doug Bandow. Det blir derfor ikke feil å hevde at NATO i teorien kan tilby medlemskap, men samtidig konkludere med at det er urealistisk på det nåværende tidspunkt.

Samtidig ser vi at den økonomiske straffen Russland har fått av EU og USA retter seg mot mektige politikere og andre som har fått kjenne de økonomiske sanksjonene på kroppen. EU har også gjort det veldig vanskelig for Russland å dra noen økonomisk nytte ut av Krim gjennom sanksjonene som retter seg spesifikt mot handel med Krim. Så ikke bare skades den russiske eliten, men de godene de håpet å kunne utnytte i Krim har blitt videre marginalisert. Selv om popularitets-kuppet for Putin da de annekterte Krim skulle være like relevant for Gallarotti som det er for Williams så spørs det om dette er nok til å motvirke skadene den russiske stat har blitt påført. Om vi skulle anta at annekteringen av Krim var verdt det for Russland så kan man uansett ikke si det samme om Donbass.

Krigshandlingene i Donbass og annekteringen av Krim er også knyttet opp mot hverandre, og i lys av Gallarotti sin tolking må man se på disse hendelsene i samme kontekst; Russlands aggressive angrep på Ukraina. Da blir det klart at Russland ikke sitter igjen men nok goder overhodet sammenlignet med straffen de får kjenne gjennom EU, NATO og USA. Russland har ingenting å stille opp med sammenlignet med makten forbundene kan stille opp med. Men har straffen vært så stor at Russland ikke vil gjøre det igjen? Det er mye av poenget med straffen som forbundet deler ut til tåpen. Slik som situasjonen er nå så tror jeg Russland har blitt stoppet fra å eskalere situasjonen. Russland har blitt tvunget på defensiven og klarer ikke å presse frem en seier i Donbass eller få noe verdifullt ut av Krim. For øyeblikket må vi derfor si at Russland har blitt stoppet fra å fortsette å handle aggressivt. Det er på en annen side umulig å vite om Russland har blitt stoppet fra å utføre fremtidige aggressive handlinger mot Ukraina eller andre stater, men det blir spekulativt å diskutere dette. Den foreløpige konklusjonen

må derfor være at straffen som forbundene påfører tåpen er harde, de overgår godene Russland håpet på å skaffe seg, og ikke minst har forbundene for øyeblikket forhindret at tåpen gis mulighet til å utføre videre aggressive handlinger. Men, det er uvisst om tåpen selv ser det sånn.

Hvilken konklusjon gir tolkningene oss?

Vi har nå tatt i bruk tre forskjellige tilnærminger til Hobbes og situasjonen i Ukraina. Alle tre teoriene gjorde det mulig for oss å analysere konflikten mellom Ukraina og Russland, men de ga oss forskjellige svar på om det var riktig og verdt det for Russland å angripe Ukraina. *Rett er makt* fortalte oss at det var riktig av Russland å ta Krim. De hadde åpenbart makt til det og dermed medfølger også rett. Williams ga oss et tosidig svar som kan tolkes i begge retninger avhengig av hva man fokuserte på. Hvis man fokuserte på Putin sin popularitet så var Russlands aggressive handling ikke irrasjonell fordi han hadde folkets støtte; noe som var viktigere for Putin enn problemene som er knyttet til den internasjonale reaksjonen. Hvis vi på en annen side fokuserer på den russiske staten så veier den negative reaksjonen fra andre stater og organisasjoner mye tyngre. Det blir også vanskelig å finne noen positive sider med annekteringen. De aggressive handlingene til den russiske staten blir derfor tolket som irrasjonelle og poengløse. Det hadde vært bedre om Russland utviste forsiktighet slik Williams anbefaler. Denne splittelsen viser seg også blant den russiske befolkningen i følge en artikkel fra The Washington Post. Selv om Putin er populær så er russere nesten splittet på midten på troen om Russland beveger seg i riktig økonomisk retning eller ikke. Dette er ikke direkte overførbart på konsekvensene av Ukraina-krisen for Russland, men som vi har sett, er det en sammenheng.

Gallarotti sin tolkning er overveldende negativ og gjorde det klart at annekteringen av Krim var en farlig for Russland, som ikke fikk noen goder som oppveide de negative konsekvensene som følge av annekteringen av Krim. Jeg har lagt merke til at det er en trinnvis utvikling når man går fra *rett er makt* hos Gallarotti. Resultatet fra analysen endrer seg fra at *Russland har rett til usikkerhet* før man ender opp med *Russland ble rettmessig straffet for å bryte kontrakten*. Ingen analyse gir samme svar. Utviklingen har sammenheng med om vi fokuserer på samarbeid og diplomati eller rå makt. Det er også interessant at Williams sin tolkning som ligger i midten av realismen og Gallarotti sin rasjonalisme, gir oss et todelt, mer nøytralt svar. Alle disse forskjellige teoriene er basert i større eller mindre grad på individualitet, skeptisisme eller samarbeid. Ingen tolkning er mer eller mindre relevant

på grunn av forskjellene jeg avdekker. Jeg mener tvert imot at de forskjellige konklusjonene beviser at det er nødvendig å se konflikten i Ukraina fra flere sider.

Men forskjellene blir mindre når vi fokuserer på Donbass og Lugansk. Alle tolkningene kommer til en konklusjon om at Donbass er et feilsteg for Russland hvor skadene er høyere enn godene Russland vinner. Dette er i seg selv spennende at disse tre tolkningene som ellers spriker om resultatet av Krim, her kommer til samme resultat. Dette viser kanskje til hvor alvorlig Donbass er for Russland. Resultatet viser også at disse teoriene ikke er dømt til å stå imot hverandre i enhver sak. Det faktum at disse teoriene både gir oss forskjellige svar på Krim, og samme konklusjon i Donbass, mener jeg viser at alle tolkningene er veldig relevante for forståelsen av internasjonal politikk.

En siste ting jeg har lyst til å kommentere i forhold til Hobbes sin filosofi er Bobbios tre variasjoner innenfor teorien om naturtilstanden. Gjennom min diskusjon av Williams og Gallarottis tolkninger av naturtilstanden har vi nemlig også indirekte undersøkt disse variasjonene.

Er naturtilstanden teoretisk eller historisk? Williams tolkning viser til en teoretisk naturtilstand med grunnlag i skeptisismen som brukes til å belyse usikkerheten som er tilstede i internasjonal politikk. Gjennom Gallarotti blir vi på en annen side kjent med en historisk fortolkning gjennom forbundet og tåpen. Samfunnet i forbundet minner oss om statens spede begynnelse før den blir en *Leviathan*.

Den andre variasjonen var kontrasten mellom den fredelige og krigslignende naturtilstanden. Igjen ser vi kontrasten mellom Gallarotti og Williams. Williams oppfordrer til forsiktighet i internasjonal politikk, men gir oss aldri noen garanti for at naturtilstanden er fredelig. Situasjonen er like spent som i Hobbes opprinnelige naturtilstand, men med ekstra variabler som han mener holder den aktive krigføringen på større avstand. Gallarotti tegner bildet av en naturtilstand der fred ikke bare er mulig, men et krav for overlevelse. Det er ikke lenger individuelle stater som står mot hverandre i naturtilstanden. De står heller samlet i sin kamp for freden og mot det krigslignende anarkiet som må stoppes med alle midler.

Den siste variasjonen viser delvis tilbake til punktet over. Er naturtilstanden en tilstand der individene

er isolerte i en krigstilstand eller finnes det mulighet for samarbeid og sosialt samvær? Gallarotti legger opp til sosialt samvær i forbundet nettopp for å sikre freden. De som ikke vil være en del av dette samarbeidet blir etterlatt til sin egen ødeleggelse i ensomhet utenfor forbundet. Williams viker derimot ikke fra den individualistiske naturtilstanden. Han gjør faktisk et poeng av at individualiteten og usikkerheten fører til konflikt i naturtilstanden. Freden kan bare gjenopprettes av en stat som gir oss en objektiv sannhet gjennom lovene.

Hobbes naturtilstand er fortsatt relevant i internasjonal politikk.

Jeg har i denne oppgaven hatt tre ulike tolkninger som jeg har kunnet bruke til å analysere internasjonal politikk ved å se på krisen i Ukraina og forholdet til Russland på forskjellige måter. De viser at Thomas Hobbes fortsatt kan gi svar på spørsmål som stilles lenge etter at han skrev sine verk.

Hobbes sin naturtilstand er fortsatt relevant for dagens internasjonale politikk. Naturtilstanden er ikke utdatert; den er relevant fordi den gir oss flere verktøy vi kan bruke til å undersøke og forstå internasjonal politikk også i dag. I tillegg til den klassiske realist-teorien kan Hobbes sin filosofi brukes til å tolke internasjonal politikk gjennom forsiktighet og samarbeid.

Dette viser jeg ved å bruke Gallarottis og Williams' tolkninger som går tilbake til Hobbes og videreutvikler den klassiske hobbesianske forståelsen av naturtilstanden i forholdet mellom stater. Tolkningene har sitt grunnlag i Hobbes filosofi, og gir oss en bredere forståelse av det politiske dramaet som utspiller seg i Ukraina, den sterkeste rett og hvem som i det lange løp vil vise seg som den mektigste. Alle tre tolkningene er like relevante i dag, og kan brukes til analyse av internasjonale forhold.

Det som er ekstra interessant med Hobbes sin filosofi, er at vi sitter igjen med forskjellige tilnærminger til naturtilstanden som kan utfylle hverandre og gi bruken av Hobbes en bredere plass og, mener jeg, ny relevans i studiet av internasjonal politikk. Hobbes sin filosofi er ikke bare relevant for realister, men også for liberalister og andre som ønsker å undersøke internasjonal politikk.

Kildeliste:

Bøker og artikler:

Beevor, Anthony. (2012) *The Second World War*. London, Phoenix.

Bobbio; Norberto. (1993) *Thomas Hobbes And The Natural Law Tradition*. Chicago. The university of Chicago Press.

Clark, Christopher. (2013) *The sleepwalkers: How Europe went to war in 1914*. New York. Harper Collins.

Gallarotti, Guilio. (2013) *The Enduring Importance of Hobbes in The Study of IR*.(internett) E-International Relations. Tilgjengelig fra: <http://www.e-ir.info/2013/01/10/hobbes-is-still-extremely-relevant-for-the-study-of-ir-especially-the-cosmopolitan-hobbes/> (Lest: 15. april 2017)

Hobbes, Thomas. Red: Molesworth, Sir William. (1681/1839) A Dialogue Between A Philosopher and a Student of the Common law of England. I: Molesworth, Sir William. Red. *The English Works of Thomas Hobbes of Malmesbury; Now First Collected and Edited by Sir William Molesworth, Bart.* London: John Bohn. (internett) Vol. 6. Sider: 1-161. Tilgjengelig fra: <http://oll.libertyfund.org/titles/hobbes-the-english-works-vol-vi-dialogue-behemoth-rhetoric> (Lest 11. januar 2017)

Hobbes, Thomas. (1651/1985) *Leviathan*. London. Penguin Books Ltd

Hobbes, Thomas. (1651/2012) *Leviathan*. Oslo. Vidarforlaget AS.

Locke, John. (1690/2013) *Two Treatises of Government*. San Bernardino. Maestro Reprints.

Macpherson, C. B. (1962) *The Political Theory of Possessive Individualism, Hobbes to Locke*. Oxford. Clarendon Press.

Mazower, Mark. (2008) *Hitler's Empire. Nazi Rule in Occupied Europe*. London. Penguin Books Ltd.

Montefiore, Simon Sebag. (2016) *The Romanovs 1613-1918*. New York. Alfred A. Knopf.

Sloan, Stanley R. (2005) *NATO, The European Union, And the Atlantic Community*. Maryland. Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Williams, Michael C. (2014) *Hobbes and International Relations: A Reconsideration*. (internett) International Organization. The MIT Press. Vol. 50, No. 2 *Sider:213-236*. Tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/2704077?seq=1#page_scan_tab_contents (Lest 13. mars 2017)

Internett:

AFP/ ABC News. (2015) *Pro-Russian rebels have 40,000-strong army, sufficient for 'mid-sized European state': Ukraine defence ministe*. ABC News. (internett) 8. juni 2015. Tilgjengelig fra: <http://www.abc.net.au/news/2015-06-09/ukrainian-rebels-have-army-the-size-of-small-european-state/6530828> (Lastet ned: 20. august 2017)

Aljazeera (2014) *Ukraine troops attack Donetsk airport rebels*. Aljazera. (internett) 26. mai 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/05/ukraine-troops-attack-donetsk-airport-rebels-2014526142059732379.html> (Lest 20. august 2017)

Amos, Howard. (2014) *Ukraine crisis fuels secession calls in pro-Russian south*. The Guardian. (internett) 23. februar 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/23/ukraine-crisis-secession-russian-crimea> (Lest: 11. april 2017)

Babb, Carla. (2016) *Pentagon: Despite Minsk II, More Than 400 Ukraine Troops Killed*. Voice of America News. (internett) 2. mars 2016. Tilgjengelig fra: <https://www.voanews.com/a/pentagon-ukraine-russia-minsk/3217502.html> (Lest 20. august 2017)

Bandow, Doug. (2017) *Ukraine In NATO? America Should Reject A Bad Idea That Only Grows Worse With Age*. Forbes. (internett) 13. juli 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/sites/dougbandow/2017/07/14/ukraine-in-nato-america-should-reject-a-bad-idea-that-only-grows-worse-with-age/#214e65029672> (Lest 20. august 2017)

BBC News. (2012) *Profile: NATO*. BBC News. (internett) 9. mai 2012. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1549072.stm (Lest 17. november 2017)

BBC News. (2012) *Profile: The European Union*. BBC News. (internett) 27. june 2012. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3498746.stm (Lest 16. november 2017)

BBC News. (2014) *Ukraine: Gunmen seize Crimea government buildings*. BBC News. (internett) 27. februar 2014. Hentet fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26364891> (Lest 11. april 2017)

BBC News. (2014) *Ukraine crisis: Timeline*. BBC News. (internett) 13. november 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (Lest 11. april 2017)

BBC News. (2014) *How far do EU-US sanctions on Russia go?* BBC News. (internett) 15. september 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28400218> (Lest 20. august 2017)

BBC News (2014) *Ukraine crisis: 'Thousands of Russians' fighting in east*. BBC News. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28963310> (Lest 20. august 2017)

BBC News. (2015) *Putin reveals secrets of Russia's Crimea takeover plot*. BBC News. (internett) 9. mars 2015. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-31796226> (Lest 28. oktober 2017)

Birnbaum, Michael. (2015) *A year into a conflict with Russia, are sanctions working?* The Washington Post. (internett) 27. mars 2015. Tilgjengelig fra: https://www.washingtonpost.com/world/europe/a-year-into-a-conflict-with-russia-are-sanctions-working/2015/03/26/45ec04b2-c73c-11e4-bea5-b893e7ac3fb3_story.html (Lest 20. august 2017)

Birnbaum, Michael. (2016) *How to understand Putin's jaw droppingly high approval ratings*. The Washington Post. (internett) 6. mars 2016. Tilgjengelig fra: https://www.washingtonpost.com/world/europe/how-to-understand-putins-jaw-droppingly-high-approval-ratings/2016/03/05/17f5d8f2-d5ba-11e5-a65b-587e721fb231_story.html (Lest 20. oktober 2017.)

Borger, Julian. Watt, Nicholas. (2014) *G7 countries snub Putin and refuse to attend planned G8 summit in Russia*. The Guardian. (internett) 24. mars 2014. Tilgjengelig fra:

<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/24/g7-countries-snob-putin-refuse-attend-g8-summit-russia> (Lest 10. oktober 2017)

Cohen, Zachary. Roth, Richard. (2017) *UN passes fresh sanctions on North Korea*. CNN. (internett) 12. september 2017. Tilgjengelig fra: <http://edition.cnn.com/2017/09/11/politics/north-korea-un-security-council-vote/index.html> (Lest 1. desember 2017)

Donaldson, Day Blakely. (2014) *Crimea Referendum: 37 Percent, Not 97 Percent, Says Former Russian Government Adviser*. Guardian Liberty Voice. (internett) 25. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://guardianlv.com/2014/03/cremia-referendum-34-percent-not-97-percent-says-former-russian-government-adviser/> (Lest 11. september 2017)

Evans-Pritchard, Ambrose. 2013 *Historic defeat for EU as Ukraine returns to Kremlin control*. The Telegraph (internett) 22 november 2013. Tilgjengelig fra: http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/10469065/Historic-defeat-for-EU-as-Ukraine-returns-to-Kremlin-control.html (Lest 26 august 2017)

European Union Newsroom (2017) *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis* (internett) 16. november 2017. European Union Newsroom. Tilgjengelig fra: https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en (Lest 20. oktober 2017)

Ghosh, Palash. (2014) *Watch your tounge: Language Controversy One Of Fundamental Conflics in Ukraine*. International Business Times. (internett) 3. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.ibtimes.com/watch-your-tongue-language-controversy-one-fundamental-conflicts-ukraine-1559069> (Lest 26. september 2017)

Goncharova, Olena. (2014) *Tymoshenko says Ukraine will take Crimea back' as Russian invasion speeds Putin's demise*. Kyiv Post. (internett) 22. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/tymoshenko-says-ukraine-will-take-crimea-back-as-russian-invasion-speeds-putins-demise-340415.html> (Lest 25. august 2017)

Gregory, Paul Roderick. (2014) *Putin's Promises to Eastern Ukraine could Bankrupt Russia*. Forbes. (internett) 1. mai 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/05/01/putins-promises-to-eastern-ukraine-could-bankrupt-russia/#6b467be96c62> (Lest 22. november 2017)

Grove, Thomas. (2014) *Exclusive: Over 100 Russian soldiers killed in single Ukraine battle - Russian rights activists*. Reuters. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-casualties-excl/exclusive-over-100-russian-soldiers-killed-in-single-ukraine-battle-russian-rights-activists-idUSKBN0GS20320140828> (Lest 20. august 2017)

Harding, Luke. (2014) *Kiev's protesters: Ukraine uprising was no neo-Nazi power-grab*. The Guardian. (internett) 13. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/13/ukraine-uprising-fascist-coup-grassroots-movement> (Lest 3. september 2017)

Herszenhorn, David M. (2014) *Crimean Premier Says Ukrainian Military Units Have Started to Surrender*. The New York Times. (internett) 4. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2014/03/05/world/europe/crimea-ukraine-russia.html> (Lest 11. april 2017)

Hill, Patrice. (2017) *Monitor Says Ukraine Cease-Fire, Weapons Withdrawal Not Being Honored*. Radio Free Europe Radio Liberty. (internett) 22. februar 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.rferl.org/a/monitor-osce-says-ukraine-cease-fire-heavy-weapons-withdrawal-not-honored/28324012.html> (Lest 20. august 2017)

History.com Staff (2009) *Thirty Years' War*. History.com. (internett) Tilgjengelig fra: <http://www.history.com/topics/thirty-years-war> (Lest 16. november 2017)

Hromadske International. (2017) *The Best of the Worst: What 2016 Was Like for Donbas*. Hromadske international. (internett) 9. januar 2017. Tilgjengelig fra: https://en.hromadske.ua/posts/2016_for_Donbas (Lest 20. august 2017)

Interfax-Ukraine, 2012, *Ratification of Association Agreement*. Kyiv Post (internett) 20. juli 2012.

Tilgjengelig fra: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/eu-leaders-ratification-of-association-agreement-a-310272.html> (Lest 26. august 2017)

Jozwiak, Rikard. (2013) *Explainer: What Exactly Is An EU Association Agreement?* Radio Free Europe. (internett) 20. november 2013. Tilgjengelig fra: <https://www.rferl.org/a/eu-association-agreement-explained/25174247.html> (Lest 27. november 2017)

Kendall, Bridget. (2014) *New Head of Ukraine's navy defects in Crimea*. BBC News. (internett) 2. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> (Lest 11. april 2017)

Kendall, Bridget. (2014) *Ukraine: Pro-Russians storm offices in Donetsk, Luhansk, Kharkiv*. BBC News. (internett) 7. april 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26910210> (Lest 20. august 2017)

Kessler, Peter. (2007) *Anglo-Saxon Britain The Anglo-Saxon Kingdoms AD 700*. The history files. (internett) 14. februar 2007. Tilgjengelig fra: <http://www.historyfiles.co.uk/FeaturesBritain/EnglandMapAD700.htm> (Lest 20. august 2017)

Korab-Karpowicz, W. Julian. (2010) *Political Realism in International Relations*. (internett) 24. mai 2017. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Tilgjengelig fra: <https://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/> (Lest: 5. april 2017)

Korsunskaya, Darya. Golubkova, Katya. Stolyarov, Gleb. (2017) *For some Russian oligarchs, sanctions risk makes Putin awkward to know*. Reuters. (internett) 30. november 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-russia-sanctions-oligarchs/for-some-russian-oligarchs-sanctions-risk-makes-putin-awkward-to-know-idUSKBN1DU1EQ> (Lest 1. desember 2017)

Lally, Kathy., Englund, Will. (2014) *Putin says he reserves right to protect Russians in Ukraine*. The Washington Post. (internett) 4. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.washingtonpost.com/world/putin-reserves-the-right-to-use-force-in->

ukraine/2014/03/04/92d4ca70-a389-11e3-a5fa-55f0c77bf39c_story.html?utm_term=.0e6cd7120cba
(Lest 11. april 2017)

Lipton, Eric. Sanger, David E. Shane, Scott. (2016) *The Perfect Weapon: How Russian Cyberpower Invaded the U.S.* The New York Times. (internett) 13. desember 2016. Tilgjengelig fra:
<https://www.nytimes.com/2016/12/13/us/politics/russia-hack-election-dnc.html> (Lest 20. november 2017.)

Morris, Chris. (2014) *Crimean Referendum: Voters «back Russia union»*. BBC News. (internett) 16. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26606097> (Lest 11. april 2017)

Bridget, Kendall. (2014) *New Head of Ukraine's navy defects in Crimea*. BBC News. (internett) 2. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> (Lest 11. april 2017)

NBC News. (2014) *Can Ukraine Avoid an East-West Split and Bloody Civil War?* NBC News. (internett) 26. februar 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/can-ukraine-avoid-east-west-split-bloody-civil-war-n38911> (Lest 20. august 2017)

NBC News. (2014) *North Korea, Syria, Cuba Back Russia's Crimea Incursion at UN*. (internett) 28. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/north-korea-syria-cuba-back-russias-crimea-incursion-un-n65881> (Lest 15. november 2017)

NATO Military Liaison Office Belgrade. (2015) *NATO and Serbia agree first Individual Partnership Action Plan*. NATO. (internett) 21. januar 2015. Tilgjengelig fra: <http://shape.nato.int/nato-and-serbia-agree-first-individual-partnership-action-plan> (Lest 20. august 2017)

NATO (1949) *The north Atlantic Treaty*. (internett) Oppdatert 21. mars 2016. Washington D.C The North Atlantic Treaty Organization. Tilgjengelig fra:
https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (Lest 1. september 2017)

NATO. (2017) *NATO-Russia relations: the facts*. (internett) The North Atlantic Treaty Organization. Tilgjengelig fra: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm (Lest 5. september 2017)

NATO (2017) *Relations with Russia*. (internett) Oppdatert 16. juni 2017. The North Atlantic Treaty Organisation. Tilgjengelig fra: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm (Lest 14. oktober 2017)

President of the Republic of Belarus. (2014) *President of the Republic of Belarus Alexander Lukashenko answers questions of mass media representatives on 23 March 2014*. President of the Republic of Belarus. (internett) 23. mars 2014. Tilgjengelig fra: http://president.gov.by/en/news_en/view/president-of-the-republic-of-belarus-alexander-lukashenko-answers-questions-of-mass-media-representatives-on-8348/ (Lest 15. august 2014)

R&B Group. (2013) *Euromaydan* R&B Group Research and Branding. (internett) 10. desember 2013 Tilgjengelig fra: <http://rb.com.ua/eng/projects/omnibus/8840/> (Lest 11. april 2017)

Reuters Staff. (2017) *European Union extends Russia sanctions until Jan 2018*. Reuters. (internett) 28. juni 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-eu-sanctions/european-union-extends-russia-sanctions-until-jan-2018-idUSKBN19J1DM> (Lest 19. november 2017)

Russia Today. (2014) *Putin Acknowledges Russian military servicemen were in Crimea*. Russia Today. (internett) 17. april 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.rt.com/news/crimea-defense-russian-soldiers-108/> (Lest 20. august 2017)

Shevchenko, Vitaly. (2014) «Little green men» or «Russians invaders»? BBC News. (internett) 11. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26532154> (Lest 20. august 2017)

Shuster, Simon. (2014) *Ukrainian Base in Crimea Resists Russian Raid*. TIME. (internett) 7. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://time.com/16294/russia-crimea-sevastopol/> (Lest 26. november 2017)

Sneider, Noah. (2014) *2 Choices in Crimea Referendum, but neither is «No»*. The New York Times (internett) 14. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2014/03/15/world/europe/crimea-vote-does-not-offer-choice-of-status-quo.html> (Lest 11. april 2017)

Sparrow, Andrew. (2015) *Jean-Claude Juncker calls for EU army*. The Guardian. Tilgjengelig fra: (<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/08/jean-claude-juncker-calls-for-eu-army-european-commission-military>) Lest Mars 2017)

Specter, Michael. (1997) *Setting Past Aside, Russia and Ukraine Sign Friendship Treaty*. New York Times. (Internett) 1. juni 1997. Tilgjengelig fra: <http://www.nytimes.com/1997/06/01/world/setting-past-aside-russia-and-ukraine-sign-friendship-treaty.html> (Lest 2. august 2017)

SPINELLI, Altiero; ROSSI, Ernesto. (2013) *The Ventotene Manifesto*.(internett) Ventotene: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies. S:75-96. Tilgjengelig fra: https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/316aa96c-e7ff-4b9e-b43a-958e96afbecc/publishable_en.pdf (Lest 6. april 2017)

Standford, Daniel. (2014) *Ukraine Crimea: Rival Rallies confront one another*. BBC News. (internett) 26. februar 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26354705> (Lest 11. april 2017)

Stewart, Will. (2014) «*4,000 Russians are fighting for Ukraine rebels.*» Evening Standard. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.standard.co.uk/news/world/4000-russians-are-fighting-for-ukraine-rebels-9696200.html> (Lest 25. november 2017)

The Editors of Encyclopædia Britannica. (1998) *Eighty Years' War*. Encyclopædia Britannica. (internett) 20. juli 1998. Tilgjengelig fra: <https://www.britannica.com/event/Eighty-Years-War> (Lest 16. november 2017)

The Moscow Times. (2017) *Less Than Half of Russians Surveyed Back Kremlin Support for Ukraine Separatist*. The Moscow Times. (internett) 30. oktober 2017. Tilgjengelig fra:

<https://themoscowtimes.com/news/less-than-half-think-moscow-should-support-separatists-59403>

(Lest 30. oktober 2017)

The Moscow Times. (2014) *More Russians Support Annexation of Crimea, Poll Shows*. The Moscow Times. (internett) 2. september 2014. Tilgjengelig fra: <https://themoscowtimes.com/articles/more-russians-support-annexation-of-crimea-poll-shows-38947>

(Lest 28. oktober 2017)

Ukraine Business. (2013) *Poll reveals Ukrainian majority supports EuroMaidan* (internett) 30.

desember 2013 Tilgjengelig fra: <http://www.ukrainebusiness.com.ua/news/11002.html> (Lest 11. juni

2017)

United Nations. (u.å) *Overview*. (internett) (Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html> Lest 3. februar 2017)

United Nations. (u.å) *Voting Systems and Records*. United Nations Security Council. (internett)

Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/en/sc/meetings/voting.shtml> (Lest 3. april 2017)

United Nations. (u.å) *Maintaining International Peace and Security*. Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/en/sections/what-we-do/maintain-international-peace-and-security/index.html> (Lest

3. april 2017)

United Nations Human Rights. (2017) *Escalation of hostilities has exacerbated civilian suffering – UN report*. United Nations Human Rights. (internett) 15. mars 2017. Tilgjengelig fra:

<http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21383&LangID=E> (Lest 15.

oktober 2017.)

Utenriksdepartementet. (2014) *Folkerett*. Regjeringen.no. (internett) 24. november 2014. Tilgjengelig

fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/folkerett/id2076280/> (Lest 28.

november 2017)

Utenriksdepartementet. (2017) *Eksport til Russland*. Regjeringen.no. (internett) 25. august 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/Eksportkontroll/sanksjoner-og-tiltak1/sanksjoner-russland/id2008497/> (Lest 24. november 2017)

Walker, Edward W. 2016. *Putin's dilemma: Why pushing back against NATO «encroachment» makes Russia's NATO preblem worse*. (internett) Eurasian Geopolitics. Tilgjengelig fra: <https://eurasiangeopolitics.com/2016/03/29/putins-dilemma-why-pushing-back-against-nato-encroachment-makes-russias-nato-problem-worse/> (Lest 4.september 2017)

Whitmore, Brian. (2014.) *Is It Time for Ukraine to Split up?* The Atlantic. (internett) 20. februar 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/02/is-it-time-for-ukraine-to-split-up/283967/> (Lest 3. september 2017)

Weaver, Matthew. Luhn, Alec. (2015) *Ukraine ceasefire agreed at Belarus talks* The Guardian. (internett) 12. februar 2015. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-crisis-reports-emerge-of-agreement-in-minsk-talks> (Lest 20. august 2017)

Zverev, Anton. (2015) *Battle rages for town where Ukraine rebels reject ceasefire* Reuters. (internett) 16. februar 2015. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis/battle-rages-for-town-where-ukraine-rebels-reject-ceasefire-idUSKBN0LK13K20150216> (Lest 20. august 2017)

Pensumliste:

Bøker og artikler:

Aristotle. Stalley, R. F. Barker, Ernest. (1998) *Politics*. New York. Oxford University Press.

Ashley, Richard K. (1988) *Untying the Sovereign State: A Double Reading of the Anarchy Problematique*. Millennium. (internett) juni 1988. Vol. 17, No. 2, Sider: 227- 262. Tilgjengelig fra: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/03058298880170020901#articleCitationDownloadContainer> (Lest: 13. mars 2017)

Beevor, Anthony. (2012) *The Second World War*. London, Phoenix.

Bobbio; Norberto. (1993) *Thomas Hobbes And The Natural Law Tradition*. Chicago. The university of Chicago Press.

Carr, Edward Hallett. (1964) *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. New York. Palgrave.

Clark, Christopher. (2013) *The sleepwalkers: How Europe went to war in 1914*. New York. Harper Collins.

Gallarotti, Guilio. (2013) *The Enduring Importance of Hobbes in The Study of IR.* (internett) E-International Relations. Tilgjengelig fra: <http://www.e-ir.info/2013/01/10/hobbes-is-still-extremely-relevant-for-the-study-of-ir-especially-the-cosmopolitan-hobbes/> (Lest 15. april 2017)

Hobbes, Thomas. Red: Molesworth, Sir William. (1681/1839) A Dialogue Between A Philosopher and a Student of the Common law of England. I: Molesworth, Sir William. Red. *The English Works of Thomas Hobbes of Malmesbury; Now First Collected and Edited by Sir William Molesworth, Bart.* London: John Bohn. (internett) Vol. 6. Sider: 1-161. Tilgjengelig fra: <http://oll.libertyfund.org/titles/hobbes-the-english-works-vol-vi-dialogue-behemoth-rhetoric> (Lest 11. januar 2017)

Hobbes, Thomas. Tuck, Richard. Silverthorne, Michael. (1647/1998) *De Cive/ On the Citizen.* Cambridge. Cambridge University Press.

Hobbes, Thomas. (1651/1985) *Leviathan.* London. Penguin Books Ltd

Hobbes, Thomas. (1651/2012) *Leviathan.* Oslo. Vidarforlaget AS.

Korab-Karpowicz, W. Julian. (2010) *Political Realism in International Relations.* (internett) 24. mai 2017. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Tilgjengelig fra: <https://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/> (Lest: 5. april 2017)

Locke, John. (1690/2013) *Two Treatises of Government.* San Bernardino. Maestro Reprints.

Machiavelli, Niccolo. (1532/2007) *The Prince.* London, Duncan Baird Publishers.

Macpherson, C. B. (1962) *The Political Theory of Possessive Individualism, Hobbes to Locke*. Oxford. Clarendon Press.

Mazower, Mark. (2008) *Hitler's Empire. Nazi Rule in Occupied Europe*. London. Penguin Books Ltd.

Montefiore, Simon Sebag. (2016) *The Romanovs 1613-1918*. New York. Alfred A. Knopf.

Morgenthau, Hans J. Thompson, Kenneth W. Clinton, David. (2005) *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*. New York. McGraw-Hill Education

Rousseau, Jean-Jacques. (2013) *The Social Contract*. San Bernardino. Maestro Reprints.

Skinner, Quentin. (2002) *Vision of Politics. Volume III. Hobbes and Civil Science*. Cambridge. Cambridge University Press.

Sloan, Stanley R. (2005) *NATO, The European Union, And the Atlantic Community*. Maryland. Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Thucydides. Rhodes, P. J. Hammond, Martin. (2009) *The Peoponnesian War*. New York. Oxford University Press.

Waltz, Kenneth N. (1979) *Theory of International Politics*. Reading. Addison-Wesley Publishing Company. (internett) Tilgjengelig fra: <https://www.scribd.com/doc/40007016/Kenneth-Waltz-Theory-of-International-Politics> (Lest: 13. mars 2017)

Williams, Michael C. (2014) *Hobbes and International Relations: A Reconsideration*. (internett) International Organization. The MIT Press. Vol. 50, No. 2 *Sider:213-236*. Tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/2704077?seq=1#page_scan_tab_contents (Lest 13. mars 2017)

Yurdusev, A. Nuri. (2006) *Thomas Hobbes and international relations: from realism to rationalism*. Australian Journal of International Affairs. (internett) juni 2006. Vol. 60, No. 2. Sider: 305-321. Routledge. Tilgjengelig fra: <https://www.scribd.com/document/255866757/Thomas-Hobbes-and-International-Relations-From-Realism-to-Rationalism> (Lest: 13. mars 2017.)

Internett:

AFP/ ABC News. (2015) *Pro-Russian rebels have 40,000-strong army, sufficient for 'mid-sized European state': Ukraine defence ministe*. ABC News. (internett) 8. juni 2015. Tilgjengelig fra: <http://www.abc.net.au/news/2015-06-09/ukrainian-rebels-have-army-the-size-of-small-european-state/6530828> (Lastet ned: 20. august 2017)

Aljazeera (2014) *Ukraine troops attack Donetsk airport rebels*. Aljazera. (internett) 26. mai 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.aljazeera.com/news/europe/2014/05/ukraine-troops-attack-donetsk-airport-rebels-2014526142059732379.html> (Lest 20. august 2017)

Amos, Howard. (2014) *Ukraine crisis fuels secession calls in pro-Russian south*. The Guardian. (internett) 23. februar 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2014/feb/23/ukraine-crisis-secession-russian-crimea> (Lest: 11. april 2017)

Babb, Carla. (2016) *Pentagon: Despite Minsk II, More Than 400 Ukraine Troops Killed*. Voice of America News. (internett) 2. mars 2016. Tilgjengelig fra: <https://www.voanews.com/a/pentagon-ukraine-russia-minsk/3217502.html> (Lest 20. august 2017)

Bandow, Doug. (2017) *Ukraine In NATO? America Should Reject A Bad Idea That Only Grows Worse With Age*. Forbes. (internett) 13. juli 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/sites/dougbandow/2017/07/14/ukraine-in-nato-america-should-reject-a-bad-idea-that-only-grows-worse-with-age/#214e65029672> (Lest 20. august 2017)

BBC News. (2012) *Profile: The European Union*. BBC News. (internett) 27. june 2012. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3498746.stm (Lest 16. november 2017)

BBC News. (2012) *Profile: NATO*. BBC News. (internett) 9. mai 2012. Tilgjengelig fra: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1549072.stm (Lest 17. november 2017)

BBC News. (2014) *Ukraine: Gunmen seize Crimea government buildings*. BBC News. (internett) 27. februar 2014. Hentet fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26364891> (Lest 11. april 2017)

BBC News. (2014) *Ukraine crisis: Timeline*. BBC News. (internett) 13. november 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275> (Lest 11. april 2017)

BBC News. (2014) *How far do EU-US sanctions on Russia go?* BBC News. (internett) 15. september 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28400218> (Lest 20. august 2017)

BBC News (2014) *Ukraine crisis: 'Thousands of Russians' fighting in east*. BBC News. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-28963310> (Lest 20. august 2017)

BBC News. (2015) *Putin reveals secrets of Russia's Crimea takeover plot*. BBC News. (internett) 9. mars 2015. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-31796226> (Lest 28. oktober 2017)

Birnbaum, Michael. (2015) *A year into a conflict with Russia, are sanctions working?* The Washington Post. (internett) 27. mars 2015. Tilgjengelig fra: https://www.washingtonpost.com/world/europe/a-year-into-a-conflict-with-russia-are-sanctions-working/2015/03/26/45ec04b2-c73c-11e4-bea5-b893e7ac3fb3_story.html (Lest 20. august 2017)

Birnbaum, Michael. (2016) *How to understand Putin's jaw droppingly high approval ratings*. The Washington Post. (internett) 6. mars 2016. Tilgjengelig fra: https://www.washingtonpost.com/world/europe/how-to-understand-putins-jaw-droppingly-high-approval-ratings/2016/03/05/17f5d8f2-d5ba-11e5-a65b-587e721fb231_story.html (Lest 20. oktober 2017.)

Borger, Julian. Watt, Nicholas. (2014) *G7 countries snub Putin and refuse to attend planned G8 summit in Russia*. The Guardian. (internett) 24. mars 2014. Tilgjengelig fra:

<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/24/g7-countries-snub-putin-refuse-attend-g8-summit-russia> (Lest 10. oktober 2017)

Bridget, Kendall. (2014) *New Head of Ukraine's navy defects in Crimea*. BBC News. (internett) 2. mars 2014. Hentet fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> (Lastet ned: 11. april 2017)

Cohen, Zachary. Roth, Richard. (2017) *UN passes fresh sanctions on North Korea*. CNN. (internett) 12. september 2017. Tilgjengelig fra: <http://edition.cnn.com/2017/09/11/politics/north-korea-un-security-council-vote/index.html> (Lest 1. desember 2017)

Donaldson, Day Blakely. (2014) *Crimea Referendum: 37 Percent, Not 97 Percent, Says Former Russian Government Adviser*. Guardian Liberty Voice. (internett) 25. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://guardianlv.com/2014/03/crimea-referendum-34-percent-not-97-percent-says-former-russian-government-adviser/> (Lest 11. september 2017)

Evans-Pritchard, Ambrose. 2013 *Historic defeat for EU as Ukraine returns to Kremlin control*. The Telegraph (internett) 22 november 2013. Tilgjengelig fra: http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/10469065/Historic-defeat-for-EU-as-Ukraine-returns-to-Kremlin-control.html (Lest 26 august 2017)

European Union Newsroom (2017) *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis* (internett) 16. november 2017. European Union Newsroom. Tilgjengelig fra: https://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eu-sanctions-against-russia-over-ukraine-crisis_en (Lest 20. oktober 2017)

Ghosh, Palash. (2014) *Watch your tounge: Language Controversy One Of Fundamental Conflics in Ukraine*. International Business Times. (internett) 3. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.ibtimes.com/watch-your-tongue-language-controversy-one-fundamental-conflicts-ukraine-1559069> (Lest 26. september 2017)

Goncharova, Olena. (2014) *Tymoshenko says Ukraine will take Crimea back' as Russian invasion speeds Putin's demise*. Kyiv Post. (internett) 22. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/tymoshenko-says-ukraine-will-take-crimea-back-as-russian-invasion-speeds-putins-demise-340415.html> (Lest 25. august 2017)

Gregory, Paul Roderick. (2014) *Putin's Promises to Eastern Ukraine could Bankrupt Russia*. Forbes. (internett) 1. mai 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/05/01/putins-promises-to-eastern-ukraine-could-bankrupt-russia/#6b467be96c62> (Lest 22. november 2017)

Grove, Thomas. (2014) *Exclusive: Over 100 Russian soldiers killed in single Ukraine battle - Russian rights activists*. Reuters. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-casualties-excl/exclusive-over-100-russian-soldiers-killed-in-single-ukraine-battle-russian-rights-activists-idUSKBN0GS20320140828> (Lest 20. august 2017)

Harding, Luke. (2014) *Kiev's protesters: Ukraine uprising was no neo-Nazi power-grab*. The Guardian. (internett) 13. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/13/ukraine-uprising-fascist-coup-grassroots-movement> (Lest 3. september 2017)

Herszenhorn, David M. (2014) *Crimean Premier Says Ukrainian Military Units Have Started to Surrender*. The New York Times. (internett) 4. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2014/03/05/world/europe/crimea-ukraine-russia.html> (Lest 11. april 2017)

Hill, Patrice. (2017) *Monitor Says Ukraine Cease-Fire, Weapons Withdrawal Not Being Honored*. Radio Free Europe Radio Liberty. (internett) 22. februar 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.rferl.org/a/monitor-osce-says-ukraine-cease-fire-heavy-weapons-withdrawal-not-honored/28324012.html> (Lest 20. august 2017)

History.com Staff (2009) *Thirty Years' War*. History.com. (internett) Tilgjengelig fra: <http://www.history.com/topics/thirty-years-war> (Lest 16. november 2017)

Hromadske International. (2017) *The Best of the Worst: What 2016 Was Like for Donbas*. Hromadske international. (internett) 9. januar 2017. Tilgjengelig fra: https://en.hromadske.ua/posts/2016_for_Donbas (Lest 20. august 2017)

Interfax-Ukraine, 2012, *Ratification of Association Agreement*. Kyiv Post (internett) 20. juli 2012. Tilgjengelig fra: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/eu-leaders-ratification-of-association-agreement-a-310272.html> (Lest 26. august 2017)

Jozwiak, Rikard. (2013) *Explainer: What Exactly Is An EU Association Agreement?* Radio Free Europe. (internett) 20. november 2013. Tilgjengelig fra: <https://www.rferl.org/a/eu-association-agreement-explained/25174247.html> (Lest 27. november 2017)

Kendall, Bridget. (2014) *New Head of Ukraine's navy defects in Crimea*. BBC News. (internett) 2. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26410431> (Lest 11. april 2017)

Kendall, Bridget. (2014) *Ukraine: Pro-Russians storm offices in Donetsk, Luhansk, Kharkiv*. BBC News. (internett) 7. april 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26910210> (Lest 20. august 2017)

Kessler, Peter. (2007) *Anglo-Saxon Britain The Anglo-Saxon Kingdoms AD 700*. The history files. (internett) 14. februar 2007. Tilgjengelig fra: <http://www.historyfiles.co.uk/FeaturesBritain/EnglandMapAD700.htm> (Lest 20. august 2017)

Korsunskaya, Darya. Golubkova, Katya. Stolyarov, Gleb. (2017) *For some Russian oligarchs, sanctions risk makes Putin awkward to know*. Reuters. (internett) 30. november 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-russia-sanctions-oligarchs/for-some-russian-oligarchs-sanctions-risk-makes-putin-awkward-to-know-idUSKBN1DU1EQ> (Lest 1. desember 2017)

Lally, Kathy., Englund, Will. (2014) *Putin says he reserves right to protect Russians in Ukraine*. The Washington Post. (internett) 4. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.washingtonpost.com/world/putin-reserves-the-right-to-use-force-in->

ukraine/2014/03/04/92d4ca70-a389-11e3-a5fa-55f0c77bf39c_story.html?utm_term=.0e6cd7120cba
(Lest 11. april 2017)

Lipton, Eric. Sanger, David E. Shane, Scott. (2016) *The Perfect Weapon: How Russian Cyberpower Invaded the U.S.* The New York Times. (internett) 13. desember 2016. Tilgjengelig fra:
<https://www.nytimes.com/2016/12/13/us/politics/russia-hack-election-dnc.html> (Lest 20. november 2017.)

Morris, Chris. (2014) *Crimean Referendum: Voters «back Russia union»*. BBC News. (internett) 16. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26606097> (Lest 11. april 2017)

NBC News. (2014) *Can Ukraine Avoid an East-West Split and Bloody Civil War?* NBC News. (internett) 26. februar 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/can-ukraine-avoid-east-west-split-bloody-civil-war-n38911> (Lest 20. august 2017)

NBC News. (2014) *North Korea, Syria, Cuba Back Russia's Crimea Incursion at UN*. (internett) 28. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/north-korea-syria-cuba-back-russias-crimea-incursion-un-n65881> (Lest 15. november 2017)

NATO Military Liaison Office Belgrade. (2015) *NATO and Serbia agree first Individual Partnership Action Plan*. NATO. (internett) 21. januar 2015. Tilgjengelig fra: <http://shape.nato.int/nato-and-serbia-agree-first-individual-partnership-action-plan> (Lest 20. august 2017)

NATO (1949) *The North Atlantic Treaty*. (internett) Oppdatert 21. mars 2016. Washington D.C The North Atlantic Treaty Organization. Tilgjengelig fra:
https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (Lest 1. september 2017)

NATO. (2017) *NATO-Russia relations: the facts*. (internett) The North Atlantic Treaty Organization. Tilgjengelig fra: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm (Lest 5. september 2017)

NATO (2017) *Relations with Russia*. (internett) Oppdatert 16. juni 2017. The North Atlantic Treaty Organisation. Tilgjengelig fra: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50090.htm (Lest 14. oktober 2017)

President of the Republic of Belarus. (2014) *President of the Republic of Belarus Alexander Lukashenko answers questions of mass media representatives on 23 March 2014*. President of the Republic of Belarus. (internett) 23. mars 2014. Tilgjengelig fra: http://president.gov.by/en/news_en/view/president-of-the-republic-of-belarus-alexander-lukashenko-answers-questions-of-mass-media-representatives-on-8348/ (Lest 15. august 2014)

R&B Group. (2013) *Euromaydan R&B Group Research and Branding*. (internett) 10. desember 2013 Tilgjengelig fra: <http://rb.com.ua/eng/projects/omnibus/8840/> (Lest 11. april 2017)

Reuters Staff. (2017) *European Union extends Russia sanctions until Jan 2018*. Reuters. (internett) 28. juni 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-eu-sanctions/european-union-extends-russia-sanctions-until-jan-2018-idUSKBN19J1DM> (Lest 19. november 2017)

Russia Today. (2014) *Putin Acknowledges Russian military servicemen were in Crimea*. Russia Today. (internett) 17. april 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.rt.com/news/crimea-defense-russian-soldiers-108/> (Lest 20. august 2017)

Shevchenko, Vitaly. (2014) «*Little green men*» or «*Russian invaders*»? BBC News. (internett) 11. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26532154> (Lest 20. august 2017)

Shuster, Simon. (2014) *Ukrainian Base in Crimea Resists Russian Raid*. TIME. (internett) 7. mars 2014. Tilgjengelig fra: <http://time.com/16294/russia-crimea-sevastopol/> (Lest 26. november 2017)

Sneider, Noah. (2014) *2 Choices in Crimea Referendum, but neither is «No»*. The New York Times (internett) 14. mars 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.nytimes.com/2014/03/15/world/europe/crimea-vote-does-not-offer-choice-of-status-quo.html> (Lest 11. april 2017)

Sparrow, Andrew. (2015) *Jean-Claude Juncker calls for EU army*. The Guardian. Tilgjengelig fra: (<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/08/jean-claude-juncker-calls-for-eu-army-european-commission-military>) (Lest Mars 2017)

Specter, Michael. (1997) *Setting Past Aside, Russia and Ukraine Sign Friendship Treaty*. New York Times. (Internett) 1. juni 1997. Tilgjengelig fra: <http://www.nytimes.com/1997/06/01/world/setting-past-aside-russia-and-ukraine-sign-friendship-treaty.html> (Lest 2. august 2017)

SPINELLI, Altiero; ROSSI, Ernesto. (2013) *The Ventotene Manifesto*.(internett) Ventotene: The Altiero Spinelli Institute for Federalist Studies. S:75-96. Tilgjengelig fra: https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/316aa96c-e7ff-4b9e-b43a-958e96afbecc/publishable_en.pdf (Lest 6. april 2017)

Standford, Daniel. (2014) *Ukraine Crimea: Rival Rallies confront one another*. BBC News. (internett) 26. februar 2014. Tilgjengelig fra: <http://www.bbc.com/news/world-europe-26354705> (Lest 11. april 2017)

Stewart, Will. (2014) «4,000 Russians are fighting for Ukraine rebels.» Evening Standard. (internett) 28. august 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.standard.co.uk/news/world/4000-russians-are-fighting-for-ukraine-rebels-9696200.html> (Lest 25. november 2017)

The Editors of Encyclopædia Britannica. (1998) *Eighty Years' War*. Encyclopædia Britannica. (internett) 20. juli 1998. Tilgjengelig fra: <https://www.britannica.com/event/Eighty-Years-War> (Lest 16. november 2017)

The Moscow Times. (2017) *Less Than Half of Russians Surveyed Back Kremlin Support for Ukraine Separatist*. The Moscow Times. (internett) 30. oktober 2017. Tilgjengelig fra: <https://themoscowtimes.com/news/less-than-half-think-moscow-should-support-separatists-59403> (Lest 30. oktober 2017)

The Moscow Times. (2014) *More Russians Support Annexation of Crimea, Poll Shows*. The Moscow Times. (internett) 2. september 2014. Tilgjengelig fra: <https://themoscowtimes.com/articles/more-russians-support-annexation-of-crimea-poll-shows-38947> (Lest 28. oktober 2017)

Ukraine Business. (2013) *Poll reveals Ukrainian majority supports EuroMaidan* (internett) 30. desember 2013 Tilgjengelig fra: <http://www.ukrainebusiness.com.ua/news/11002.html> (Lest 11. juni 2017)

United Nations. (u.å) *Overview*. (internett) (Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/en/sections/about-un/overview/index.html> Lest 3. februar 2017)

United Nations. (u.å) *Voting Systems and Records*. United Nations Security Council. (internett) Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/en/sc/meetings/voting.shtml> (Lest 3. april 2017)

United Nations. (u.å) *Maintaining International Peace and Security*. Tilgjengelig fra: <http://www.un.org/en/sections/what-we-do/maintain-international-peace-and-security/index.html> (Lest 3. april 2017)

United Nations Human Rights. (2017) *Escalation of hostilities has exacerbated civilian suffering – UN report*. United Nations Human Rights. (internett) 15. mars 2017. Tilgjengelig fra: <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21383&LangID=E> (Lest 15. oktober 2017.)

Utenriksdepartementet. (2014) *Folkerett*. Regjeringen.no. (internett) 24. november 2014. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/folkerett/id2076280/> (Lest 28. november 2017)

Utenriksdepartementet. (2017) *Eksport til Russland*. Regjeringen.no. (internett) 25. august 2017. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/Eksportkontroll/sanksjoner-og->

[tiltak1/sanksjoner-russland/id2008497/](#) (Lest 24. november 2017)

Walker, Edward W. 2016. *Putin's dilemma: Why pushing back against NATO «encroachment» makes Russia's NATO problem worse.* (internett) Eurasian Geopolitics. Tilgjengelig fra:

<https://eurasiangeopolitics.com/2016/03/29/putins-dilemma-why-pushing-back-against-nato-encroachment-makes-russias-nato-problem-worse/> (Lest 4. september 2017)

Whitmore, Brian. (2014.) *Is It Time for Ukraine to Split up?* The Atlantic. (internett) 20. februar 2014.

Tilgjengelig fra: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/02/is-it-time-for-ukraine-to-split-up/283967/> (Lest 3. september 2017)

Weaver, Matthew. Luhn, Alec. (2015) *Ukraine ceasefire agreed at Belarus talks.* The Guardian.

(internett) 12. februar 2015. Tilgjengelig fra: <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/12/ukraine-crisis-reports-emerge-of-agreement-in-minsk-talks> (Lest 20. august 2017)

Zverev, Anton. (2015) *Battle rages for town where Ukraine rebels reject ceasefire* Reuters. (internett)

16. februar 2015. Tilgjengelig fra: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis/battle-rages-for-town-where-ukraine-rebels-reject-ceasefire-idUSKBN0LK13K20150216> (Lest 20. august 2017)